

EGYETEMES REGÉNYTÁR

OSZK

14.964

IV. 32...

Ö.

írta

Haggard Rider

Első kötet.

Országos Széchényi Könyvtár

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPESTEN.

Egy-egy évfolyam 18 kötetből áll. —

Egyetemes Regénytár

Egy-egy kötet ára díszes piros vászonkötésben 50 kr.

* * * *Gyűjteménye a legkiválóbb hazai és külföldi regényeknek.* * *

☞ Minden kötet külön is kapható. ☛

Csak jót, érdekeset s egyuttal értékeset nyújtani Egyetemes Regénytárunkban: az volt eddig törekvésünk s az lesz a jövőben is. — Ohnet regénynyel kezdjük a XV. évfolyamot s *Az örvény fenekén* című regénye Ohnetnek kétségkívül egyik legérdekesebb munkája, mely méltón sorakozik *A bánya*, *A hámos* című regényeihez. — Ohnet regényét követni fogja a Mikszáth Almanachja, a legkelendőbb magyar könyv, ez után Crocker-nek *A szép Nerille k. a.* szerzőjének egy bájos regényét adjuk, melyre már most felhívjuk a magyar olvasók figyelmét. Egyelőre még meg nem állapított sorrendben hozzuk aztán Bársony, Benedek E., Bródy Sándor, Herczeg Ferencz, Szomaházy, a külfölíiek közül Rameau, Haggard, Sudermann, Hope legújabb munkáit.

Az Egyetemes Regénytárban minden hóban egy teljes regény 1—2 kötetben jelenik meg. Egy-egy évfolyam 18 kötetből áll. Minden kötet külön és bármely könyvkereskedésben megszerezhető. *Egy-egy kötet ára díszes piros vászonkötésben 50 kr. (1 korona.)* Az előfizetési ár bérmentes küldéssel: 20 kötetre 10 frt, 10 kötetre 5 frt, 6 kötetre 3 frt.

SINGER ÉS WOLFNER könyvkiadóhivatala

Jegyzéke az eddig megjelent köteteknek:

I. évf.	A bánya, írta Ohnet György.	A fülemille, írta Petelei István.
	A lohinaí fű, írta Mikszáth Kálmán.	Nem! írta Wilkie Collins.
	Beatrice házassága, írta Hugh Conway.	Violanta, írta Eckstein Ernő.
	A jubilánsok, írta Tolnai Lajos.	Saját kezébe, írta Beniczkyiné B. Lenke.
	A kék fátyol, írta Fortuné du Boisgobey.	Egy csontváz elbeszélése, írta Manuel Gonzales.
	A halott, írta Feuillet Oktáv.	Az ural körökben, írta Hamilton Aidé.
	Lise Fleuron, írta Ohnet György.	

== Az eddig megjelent kötetek jegyzékét a következő oldalakon adjuk. ==

- II. évf. { A Croix-Mort grófnő, írta Ohnet György.
Elő halott, írta Hugh Conway.
Megölt lelkek, írta Margitay Dezső.
Az özvegy, írta Feuillet Oktáv.
Magduska öröksége, írta Abonyi L.
Jung Helén, írta Lindau Pál.
Sarah grófnő, írta Ohnet György.
- III. évf. { Ó az! írta Beniczky Lenke.
A hitetlen, írta Delpit E.
Almanach 1888. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán.
Holden's Meta, írta Cherbuliez V.
Lég és föld. — Kiltörölt évek, írta Kazár E.
A tábornok úr fia. — A nevelő, írta Groller Balduin.
- IV. évf. { Az elvált asszony, írta Csiky G.
„O“, írta Rider Haggard.
Almanach 1889. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán (elfogyott).
Álom, írta Zola Emil.
Szent Mihály, írta Werner E.
- V. évf. { A hegység tündére, írta Beniczky Lenke.
Paulina, írta Hugh Conway.
Almanach 1890. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán.
A szív küzdelmei, írta Tarchetti H.
Utolsó szerelem, írta Ohnet György.
Faust orvos, írta Bródy Sándor
- VI. évf. { A Pierre lelke, írta Ohnet György.
Almanach 1891. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán.
Curly, egy szlész története, írta Coleman John.
Rang és pénz, írta Beniczky Lenke.
Művészbecsület, írta Feuillet Okt.
- VII. évf. { A gyűlölség adója, írta Ohnet Gy.
Almanach 1892. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán.
Egy apáca története, írta Verga G.
Verba Buena, írta Bret Harte.
Elmult évekből, írta Váradi Antal.
Vezedelmes bűbáj, írta Theuriot André.
- VIII. évf. { Nimrod és társa. Írta Ohnet György.
Almanach 1893. évre. Szerkeszti Mikszáth Kálmán.
Marina (Mr. Barnes of New-York). Írta Gunter A. C.
Nagy játék, írta Tábori Róbert.
Hivatalos feleség, írta Savage Richard Henry.
- Balassa Bülint, írta P. Szathmáry Károly.
A marquisné, írta Delpit Albert.
Első szerelem. — Kip-kop, írta Turgenyev Iván.
A fészek regényei, írta Mikszáth Kálmán.
Tábori posta, írta Carmen Sylva.
- Akarat, írta Ohnet György.
A legszebb hercegnő, írta P. Szathmáry Károly.
A freskók, írta Ouida.
Blaisot kisasszony, írta Uchard Mario.
Emberek, írta Bródy Sándor.
Fehér éjszakák, írta Dosztojevszkij Tivadar.
- A pénzes molnár románcza, írta Abonyi Lajos.
Rameau orvos, írta Ohnet György.
A szívárvány, írta Kazár Emil.
A kis lord, írta Burnett F. H.
Anjuta, írta Letneff P.
- Fenn és Lenn, írta Herczeg F.
Az elítélt leánya, írta Daudet E.
Felejtethetlen szavak. — Megosztott szív, írta Heyse P.
A ki a szívé a homlokán hordja, írta Jókai Mór.
Miss Rovel, írta Cherbuliez V.
- A havasok alján, írta Gyarmathy Zsigáné.
A vasgyáros. (A hámosos), írta Ohnet György.
Isten hozzád szerelem, írta Serao Matild.
Hidelné leánya, írta Mudrony Soma.
Lázban, írta Lindau Pál.
A hívek, írta Tinseau Leon.
- A kegyencz, írta Sudermann H.
Dunáz Margit, írta Kövér Ilma.
Kis hercegnő, írta Hungerford.
A kiengesztelt átok, írta P. Szathmáry Károly.
A tilalom, írta Tinseau Leon.
A vér, írta Beniczky Lenke.
- Téli rege, írta Rákosi Viktor.
A fogadalom, írta Jeanne Schults.
Anteusz, írta Werner Gyula.
Titok, írta Charles Reade.
Nyomor, írta Bródy Sándor.
Végzet, írta Louis Couperus.
Vénusz, írta Salvatora Farina.

- IX. évf. { Simon Zsuzsa, írta Herczeg F.
Almanach 1894. évre, szerkeszti
Mikszáth Kálmán.
Hét év múltán, írta Delpit Al-
bert.
A szép Neville kisasszony, írta
Crocker B. M.
Hőfehérke, írta Bródy Sándor.
Ibolya, írta Filon A.
- X. évf. { A gyermek joga, írta Ohnet György.
Almanach 1895. évre, szerkeszti
Mikszáth Kálmán.
Sibilla, írta Mrs. Alexander.
Két leány és egy legény, írta
Beöthy László.
Lou, írta Róberts Sándor.
Viola története, írta Tutsek Anna.
- XI. évf. { Régi harag, írta Ohnet György.
Almanach 1896. évre, szerkeszti
Mikszáth Kálmán.
Salamon király kincse, írta Rider
Haggard.
Knopfmacher, írta Herman Ottóné.
A párban, írta Csehov P. Antal.
Korludt oszlopok, írta Tábori R.
- XII. évf. { Illába való gazdagság, írta Ohnet
György.
Almanach 1897. évre, szerkeszti
Mikszáth Kálmán.
Bűn és Büntetés, írta Serao Ma-
tild.
Hatalom, írta Pekár Gyula.
Három Elbeszélés, írta Zola Emil.
Ecce Homo, írta Bársony István.
- XIII. évf. { A faviéresi lelkész, írta Ohnet Gy.
Almanach 1898. évre, szerkeszti
Mikszáth Kálmán.
A szeleburdi, írta Gyp.
Alkonyat, írta Szántó Kálmán.
Családi hasonlatosság, írta Crocker.
Képzelt királyok, írta Kupa Árpád.
- XIV. évf. { Páris királya. Regény 3 kötetben.
Írta Ohnet György.
Almanach az 1899. évre. Szerkeszti
Mikszáth Kálmán.
A negyvenéves férfiú, írta Tábori
Róbert.
A milliomos, írta Crocker. B. M.
- XV. évf. { Az örvény fenekén, írta Ohnet
György.
- Kálvária, írta Békefi Antal.
Göröngyös utakon, írta Tinseau
Leon.
Andrásfalvy de Andrásfalva, írta
Werner Gyula.
Noemi, írta Mercedes.
Mindszenti Katalin, írta Borostyány
Nándor.
A kis hőbortos, írta Hungerford.
- A nábob kincse, írta A. Conan
Doyle.
Asszonyokról – asszonyoknak, írta
Gyarmathy Zsigáné.
Angéla, írta Theuriet André.
A napszámosok, írta Kupa Árpád.
A komédiásné, írta Contessa Lara.
Lavina, írta Pekár Gyula.
- A Csókás-tanya, írta Cherbuliez V.
Nyári felhők, írta Szomaházy I.
Az első kedves, írta Gerolamo
Rovetta.
Vadrózsa, írta Jean de la Bréte.
A szabadtűz, írta Gyalui Farkas.
A rejtélyes ház, írta Warden
Florence.
- Az arany, írta Moeller O. M.
Közvélemény, írta Beniczky B.
Leuke.
Az amerikai, írta Gunter A. C.
Két világ közt, írta Kövér Ilma.
A képviselő leánya, írta Ohnet
György.
Két menyasszony, írta Gárdonyi G.
Az üldöző, írta A. Conan Doyle.
- A titkos kert, írta Marcel Prévost.
Ulrich főhadnagy, írta Thury Z.
Egy leány miatt, írta Rovetta.
Ella kisasszony ötlete, írta Szoma-
házy István.
Ismeretlen ország, írta Rider
Haggard.
- Balázs Klára, írta Lengyel Laura.
A bűnös, írta Coppée E.
Olga, írta Werner Gyula.
Kerül az asszonyt, írta Neera.
Mara rózsái, írta Kemechey F.
Nem házasodunk, írta Norris.
Az első fecske, írta Herczeg F.
- Almanach 1900. évre, szerkeszti
Mikszáth K.

EGYETEMES REGÉNYTÁR.

Ö.

REGÉNY

IRTA

RIDER HAGGARD

As Angol eredetiből fordította

CSEPREGHYNÉ-RÁKOSI IDA

ELSŐ KÖTET.

ifj. Dr. Kövér Kálmán

BUDAPEST,
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
ANDRÁSSY-UT 10.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

14.969

R
2

W. 3^a

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
1968 R Ieltár

Átogatóm.

Némely velünk történt dolognak minden részlete és a körülmények, a melyek között rajtunk megesezt, oly mélyen vésődnek emlékünkbbe, hogy nem tudjuk elfelejteni. Így vagyok én egy jelenéssel, a melyet le akarok írni. Oly világosan merül fel előttem, mintha csak tegnap történt volna.

Husz éve épen most, hogy én Holly Lajos Horace, a cambridgei kollégium egyik kis szobájában ülve, valamely matematikai feladattal vesződtem. Egy hét múlva kellett utolsó vizsgámat letenni és úgy tanárain, mint kollégáim elvárták tőlem, hogy fényes sikerrel tegyem le. Végre kimerülve, bevágtam a könyvemet, a kandallóról pipát vettem le, megtömtem és a mint rá akarok gyujtani, a tükrben látszó arczomra esik tekintetem; ez megállított. A gyufa égett, mig meg nem perzselte az ujjam hegyét, eldobtam; de még folyton a tükörbe bámultam töprenkedve.

— Nos — szóltam végre hangosan — remélem, hogy a koponyám belsejével viszem valamire,

mert hogy a külseje ugyan semmit sem ér, az bizonyos.

A ki ezt a megjegyzést homályosnak vélné, annak megmondhatom, hogy az külső fogyatkozásaimra vonatkozik. Mert minden huszonkét éves férfi legalább a fiatalság bajával rendelkezik, de tőlem ez is meg volt tagadva. Rövid, tagbaszakadt, a formátlanságig erős törzs, hosszú izmos karok, széles arc, mélyen fekvő szürke szemek, alacsony homlok, félig benőve tüskés fekete hajjal: ilyen volt a külsőm egy ötöd század előtt, és kevés változással ilyen most is. Az anyatermészet, mint Kaint, megbélyegzett a rendkívüli rutsággal, de megáldott rendkívüli testi erővel és meglehetősen szellemi tehetségekkel. Oly rut voltam, hogy kollégiumbeli társaim, bár csodálták testi erőmet és szívósságomat, még csak sétálni se szívesen jöttek velem. Nem csoda, hogy aztán kedvetlen és emberkerülő lettem, nem csoda, hogy magamba zárkózva buvárkodtam és dolgoztam s hogy nem volt barátom, — azaz hogy mégis volt egy.

A természet arra ítélte, hogy magamban éljek és vigaszt csak benne keressek. Az asszonyok ki nem állhattak. Egyszer, az igaz, egy asszony elhittette velem, hogy »törődik velem« és erre az egyre ráparazoltam szeretetemnek összes kincseit; de a pénzt, a mi engem illetett volna, más örökölte és ő elfordult tőlem. Én könyörögtem neki, a hogy soha életemben nem könyörögtem senkinek sem; feleletül fölállt, a tükör elé vezetett és velem együtt belemézett.

— Nos? — mondá — ha én szépség vagyok, micsoda ön? Ekkor voltam husz éves.

Ugy álltam most is, mint akkor a tükör előtt és belebámultam.

Elhagyatottságomban a zord megalégedés egy nemével töltött el, mert nem volt sem apám, sem anyám, sem testvérem; és a mint így álltam, kopogtatott valaki az ajtómon.

Nem nyitottam ki mindjárt, mert éjféltre járt az idő és nem voltam olyan hangulatban, hogy akárkit is bebocsássak. Csak egy barátom volt a kollégiumban, vagyis a világon, talán ő jött? Ekkor az ajtó előtt köhögést hallottam, siettem ki nyitni, mert ismertem a köhögést.

Magas termetű, körülbelül 30 éves férfi, a rendkívüli szépség nyomaival arcán, sebesen lépett be, görnyedezve egy vas ládácska sulya alatt, melyet a jobb kezében czipelt. Az asztalra helyezte a ládácskát és borzasztóan el kezdett köhögni. Köhögött, míg az arcza biborszínű lett, végre egy székebe hanyatlott és elkezdett vért hányni. Gyorsan egy kis whiskyt itattam vele, a mire jobban lett.

— Mért várakoztatott oly sokáig az ajtó előtt a hidegben? kérdé boszusan; tudja, hogy a légvonnat mennyire árt nekem.

— Nem tudtam, hogy ön az — feleltem — nem hittem, hogy ily későn meglátogasson.

— Igen, én vagyok és azt hiszem, hogy ez a kései látogatásom egyuttal az utolsó is — felelt kísérteties mosolylyal. — Végem van, barátom; végem van, nem hiszem, hogy megérjem a holnapot.

— Ostobaság — mondtam — rögtön megyek orvosért.

Paroncsolón intett kezével.

— Nem akarok doktort látni sem. Valamikor hallgattam orvostant s tudok annyit, hogy rajtam doktor már nem segíthet. Ütött végső óráim, men-nem kell, már egy éve úgy is csoda, hogy még élek. Most figyeljen rám, de úgy, a hogy még soha sem figyelt senkire sem, mert nem lesz alkalmam ismételni, a mit mondtam. Két éve, hogy jó barátok vagyunk, nos, mondja meg, hogy mit tud rólam?

— Tudom, hogy gazdag és hogy merő szé-szélyből jött a kollégiumra oly korban, mikor más-sok már rég elhagyják azt. Azt is tudom, hogy nős ember volt, hogy neje meghalt; és hogy ön volt a legjobb, jobban mondva egyedüli barátom.

Azt nem tudta, hogy fiam is van?

— Nem.

— Van. Öt éves. Születése édes anyja életébe került és e miatt soha sem voltam képes még csak rátekinteni sem. Holly, ha elfogadja a megbízást önt akarom a fiu gyámjává megtenni.

Felugrottam.

— Engem? — kiáltottam.

— Igen, önt, önben megbízom Holly, mert mint a kerges fának, önnek is ép és egészséges a szive. Figyeljen; a fiu utolsó sarja a legrégibb családok egyikének a világon. Talán ki fog nevetni, ha mondom, de egykoron meg fog róla győződni, hogy hatvanötödik vagy hatvanhetedik férfi-ősöm

Egyiptomban pap volt, Izis szolgálatában. Görög eredetű volt, és Kallykratesnek hívták. Fia volt egy görög zsoldosnak, a ki Hak-Hort, a mendesiai Faraot követte Egyiptomba és unokája ugyanama Kallykratesnek, a kit Herodotus is felemlít, mint csatában elesett hőst. 339. évben, Krisztus előtt, ez a bizonyos Kallykrates, a pap, megszegte a papi fogadalmát és megszökött Egyiptomból egy királyi vérből származott hercegnővel, a ki szerette őt. Hajótörést szenvedtek valahol Afrika partjain, azt hiszem arra felé, a hol manap a Delagoa öböl van, vagyis Afrika északi részén.

Rajta és nején kívül minden társuk elveszett egy vagy más módon, ők maguk sok szenvedés és hányatás után eljutottak egy vad néptörzs közé, a melynek hatalmas királynéja, egy fehérbőrű, ugy látszik csodás szépségű asszony, magához fogadta őket és később, olyan körülmények közt, melyekre most nem térhetek át, de a melyeket egykoron meg fog tudni, megölette ösömet, Kallykratest. Ennek áldott állapotban levő neje azonban eltűnt, hogyan, azt nem tudom, de sikerült neki eljutni Athénbe, a hol is fiut szült, nevezvén őt Tisisthenes-nek, vagyis a hatalmas boszuállónak.

Ötszáz évvel ezután a család kivándorolt Rómába, hogy miért, arról nem szól a hagyomány és itt talán azért, hogy fenntartsák a boszu gondolatát, a melyet nevük kifejezett, felvették a Vindex vagyis boszuálló nevet. Itt is öt századon keresztül éltek, körülbelül 770-ig, midőn Nagy Károly elfoglalta Lombardiát. Ekkor, ugy látszik, a család feje

a nagy császárhoz csatlakozott, követve őt az Alpokon át. Nyolcz generációval később a fiágon leszármazott utódja Angliába költözött. Edwárd, a gyóntató király uralkodása idejében, később hódító Vilmos alatt nagy vagyon és hatalom birtokába jutott.

Ettől az időtől fogva megszakítás nélkül ismerem származásomat, nem mintha a »Vincey«-család (mert régen erre változott a család neve) rendkívül kitüntette volna magát; nem, soha sem igen beszéltek magukról sokat. Néha katonák voltak, néha kereskedők, mindig igen tisztességes emberek, de mindig középszerűek is. Második Károly uralkodásától kezdve a mostani század kezdetéig kereskedők voltak.

Nagyatyám 1790 körül óriási vagyont szerzett mint serfőző; 1821-ben halt meg. Atyám elpazarolta az örökség javarészét, nem hagyva nekem egyebet, 20 ezer forint évi jövedelemnél. Ekkor oly vállalatba fogtam, mely ezzel a vasszekrénynyel volt összeköttetésben és a mely nyomorultan végződött. Visszatértemben Európa déli részeit jártam be, így jutottam Athénéig. Itt ismertem meg szeretett nőmet, itt vettem el és egy év multán, fiam születésével, itt vesztettem el őt.

Elhallgatott, kezére hajtotta fejét pihenni, kis időre folytatta.

Házasságom elvont egy tervemtől, melyet most nem magyarázhatok meg jobban. Nem érek rá, Holly! nem érek rá! Ha elfogadja megbízásomat, egy napon mindet meg fog tudni. Feleségem ha-

lála után újra kezdtem vele foglalkozni, de azt hittem, vagyis az volt a meggyőződésem, hogy kiviteléhez szükségem lesz a keleti nyelvek, de kiváltképpen az arabs nyelv ismeretére. Azért jöttem ide. De halálos betegségem gyorsan fejlődött és most itt vagyok a végénél.

S mintegy szavai bizonyításául újra iszonyu köhögő roham fogta el.

Inni adtam neki; kevés pihenés után így folytatta:

— Soha sem láttam a fiamat, Leót, születése óta. Nem tudtam volna elviselni látását, de hallom, hogy szép és eszes gyermek. Ebben a »boritékban« — és egy nevemre czimzett levelet huzott ki a zsebéből — megleli feljegyezve, hogy mily irányt óhajtok követni fiam nevelésében. Egy kicsit különös irány, megvallom és semmi körülmények közt nem bizhatnám idegenre. Még egyszer kérdem, el akarja-e vállalni?

— Tudnom kell először is, hogy mire vállalkozom, — feleltem.

— Arra vállalkozik, hogy a fiamat felneveli és vele marad 25 éves koráig, nem szabad őt iskolára adni, ne felejtse. Huszonötödik születése napján gyámkodása véget ér és ön ekkor e kulcsokkal, a melyeket im átadok, (ezzel egy csomó kulcsot tett asztalomra) kinyitja a vasszekrénykét, elolvasztatja vele a tartalmát és rábizza, hogy akar e vagy nem vállalkozni a dologra. Ha nem akar, semmi a világon nem kényszeríti őt arra, hogy tegye. Most térjünk át a feltételekre. Mostani jövedelmem 22

ezer forint évenként. E jövedelem felét végrendeletileg önre ruháztam, az esetre, ha elvállalja a gyámságot és pedig 10.000 frt évenként az ön fizetése, mert semmi más kereset után nem nézhet, ha azt elvállalja; 1000 frt pedig a fiu tartásdíja. A jövedelem másik fele kamatozzék, hogy Leónak, mire 25 éves lesz, elég nagy összeg álljon rendelkezésére, arra az esetre, ha az említett vállalkozásba akar fogni.

— Hátha én időközben meghalnék? — kérdém.

— Akkor a fiuról a birodalmi törvényszék fog gondoskodni. De az ön gondja legyen, hogy a vasszekrény akkor is a kezeihez jusson. Hallgasson rám, Holly, ne utasítson el. Higyje el, hogy önnek is előnyére fog ez válni. Ön nem arra való, hogy a világgal küzdödjék, ez csak elkeserítené önt. Néhány hét múlva ön tisztje lesz a kollégiumnak, ennek a jövedelme azzal együtt, amit én biztosítottam önnek, lehetővé teszi, hogy elvonultan és csendesen éljen tudományának és e mellett marad ideje kedvencz időtöltésére, a vadászatra is, és ez éppen önnek való élet lesz.

Elhallgatott és könyörgő tekintettel nézett rám. Még mindig haboztam, a feladat oly különösnek tetszett.

— Az én kedvemért, Holly. Jó barátok voltunk, és már nem érek rá új intézkedésre.

— Jól van, — szoltam végre, — megteszem, ha csak e levélben nincs olyas valami, mi miatt nem tehetném. S a boritékra mutattam, melyet a kulcsok mellé az asztalra tett.

— Köszönöm, Holly, köszönöm. Nincs abban semmi olyas. Esküdjék meg, az egy igaz Istenre, hogy atyja lesz fiamnak, és hogy betű szerint fogja követni utasításaimat.

— Esküszöm, — feleltem ünnepélyesen.

— Jól van, vigyázzon mert valamikor tán számon fogom kérni esküjét, mert legyen bár halva és elfelejtve, de azért én élni fogok. Mert nincsen halál, csak átváltozás, a miről egykor ön is meg fog győződni; sőt azt hiszem, hogy e változást is, melyet mi életnek nevezünk, a végtelenig lehetne nyújtani, csak hogy itt ismét félbeszakította kegyetlen köhögő rohama.

— Mennem kell, — szólt végre — itt hagyom a vas-szekrényt, végrendeletemet meg fogják lelni papírjaim között és annak az erejénél fogva fiamat át fogják adni önnek. Jól meg lesz fizetve, Holly; tudom, hogy becsületes ember, de ha mégis mégcsalná bizalmamat, Istenemre, halálom után kísérteni fogom önt.

Nem feleltem, tényleg úgy meg voltam zavarodva, hogy nem tudtam szólni.

Fölvette a gyertyát és a tükörbe tekintett. Valamikor gyönyörű arcza lehetett, de a betegség elpusztította. »A férgek tápláléka« — szólt — különös, hogy néhány óra múlva hideg és merev leszek, az ut elfogyott — vége a tréfának. Oh, jaj! Hollym, az élet nem éri meg az életet, csak addig, a míg szerelmes az ember, legalább az enyém nem érte meg; de tán a gyereké különb lesz, ha van

bátorsága és hite. Isten veled, barátom. És hirtelen kitéréssel nyakamba borult és megcsókolt.

— Hallgas rám, Vincey. Ha olyan rosszul érzed magadat, engedd meg, hogy orvosért fussak.

— Nem! nem! — mondá komolyan, igérd meg, hogy nem teszed. Meg kell hálnom és mint a megmérgezett patkány egyedül óhajtok meghalni.

Mosolygott és e szóval: «emlékezzél rám» eltűnt.

Magamra maradva, szemeimet kezdtem dörzsölni, hogy nem álmodtam-e? Meggyőződve, hogy nem, azt gondoltam, hogy Vincey barátom tán többet ivott a kelleténél. Tudtam, hogy nagyon beteg, régóta az volt, de hogy oly bizonyosra vegye, hogy nem éri meg a reggelt, még is lehetetlennek látszott. Ha oly közel volna a vég, aligha lett volna képes ide jönni és a nehéz vas-szekrényt is elhozni. Jól megfontolva, az egész história igen hihetetlennek látszott; még akkor nem voltam elég öreg arra, hogy tudjam, mennyi mindenféle történik ezen a földön, a mit, mivel valószínűtlen, a köznapi ember lehetetlennek tart. Valószínű volt-e, hogy egy embernek legyen egy öt éves fiúcskája, a kit nem látott a születése óta? Nem. Valószínű-e, hogy oly pontosan meg tudja előre határozni halála óráját? Nem. Valószínű-e, hogy származását fel tudja vinni 300 évvel Krisztus előttre és hogy egyetlen fiát és fele vagyonát egy kollégiumbeli barátjára bizza? Nem! és nem. Világos, Vincey vagy részeg, vagy bolond és ha így volt, mire véljem mindazt, amit mondott és mi lehet a vas-szekrényben?

A dolog megzavart és felizgatott. Végre is elhatároztam, hogy egyet alszom rá, mielőtt határoznék. Felugrottam tehát, a levelet és kulcsokat, melyeket Vincey ott hagyott, elzártam, a vas-szekrénykét egy nagy ládába dobtam, lefeküdtem és nemsokára elaludtam.

Ugy tetszett, hogy alig aludtam valamicskét, midőn a nevemet kiáltotta valaki és én felébredtem. Felülve, szemeimet kezdtem dörzsölni; fényes nappal volt már, reggeli 9 óra.

— Nos, mi baj, John? kérdeztem a legénytől, a kit közösen tartottunk Vincey-vel. — Olyan vagy, mintha kisértetet láttál volna.

— Igenis kérem, hogy láttam, de még annál is rosszabbat, mert holttestet láttam. Bent voltam Vincey urat felkölteni és ott fekszik az ágyán, halva, hidegen és mereven.

Országos-Szechenyi Könyvtár

II.

Az évek tűnnek.

Természetes, hogy szegény Vincey halála erős mozgalmat indított a kollégiumban, de minthogy régóta betegnek tudták és az orvosi bizonyítvány is kielégítően hangzott, nem tartottak vizsgálatot. Ilyen körülmények között s minthogy engem sem igen faggattak, nem tartottam szükségesnek egyebet mondani, mint hogy Vincey, halála éjjelén nálam járt, a hogy ezt azelőtt is meg szokta tenni. A temetésre eljött egy londoni ügyvéd és elkísérte szegény

barátom koporsóját a temetőbe, azután magával vitte összes irományait és holmiját, természetesen a rám bízott szekrény kivételével. Egy hétig semmit sem hallottam a dologról, különben is annyira el voltam foglalva vizsgálataimmal, hogy nem is igen gondoltam rá. De végre ez is elmúlt és én azzal a boldog tudattal dültem hátra karosszékemben, hogy szép sikerrel estem át rajtuk.

S gondolataim most visszatértek amaz éj eseményeire, melyek szegény Vincey barátom halálát megelőzték s újra elkezdtem töprengeni azon, hogy mit jelentsen az egész, hogy fogok-e még valamit hallani Vincey ügyeiről és ha nem, mittevő legyek a reám bízott különös vasszekrényvel? Addig-addig törtem a fejemet rajta, míg egészen belezavarodtam a dologba.

Öngyilkos lett-e? Alighanem. És mi lehetett a rejtélyes feladat, a melyet emlegetett. Az egész igen különösnek tetszett, annyira, hogy bár sem ideges, sem ijedős nem vagyok, még természetfelettinek látszó dolgokkal szemben sem, félni kezdtem és őszintén óhajtottam, hogy bár semmi közöm se lenne az egészhez.

A mint így töprenkedve ülök, kopogtak az ajtón és egy terjedelmes, kék borítékba zárt levelet hoztak be. Rögtön láttam, hogy hivatalos levél és ösztönszerűen éreztem, hogy az elhunyt által rám bízottakra vonatkozik. A levél, melyet máig is őrzök, így szólt:

«Uram! kliensünk, a megboldogult M. L. Vincey ur, a ki e hó 9-dikén hunyt el a cam-

bridgei kollégiumban, végrendeletet hagyott hátra, melynek végrehajtói mi vagyunk, és a melynek hiteles másolatát, e levélhez csatolva, van szerencsénk önnek átküldeni.

E végrendelet értelmében Vincey ur jövedelmének fele önt illeti, abban az esetben, ha egyetlen hátrahagyott 5 éves fiugyermekének a gyámságát elvállalja. Ha nem magunk fogalmaztuk volna az említett okmányokat, még pedig Vincey ur szóbeli és írott utasításai szerint, oly szokatlannak találnók ez intézkedéseit, hogy szükségesnek láttuk volna a törvény figyelmét fölhívni rá, hogy esetleg az árva érdekeit megvédelmesse. De így kliensünket intelligens és eszes embernek ismerve és tudva, hogy egyetlen élő rokona sincs, a kire gyermekét bizhatná, nem érezhettük magunkat hivatva, hogy egyébként a dologba avatkozzunk.

Rendelkezését a gyermek átadására és az évi jövedelem kifizetésére vonatkozólag elvárva, maradunk tisztelettel

Geoffry és Jordan,
ügyvédek.

Letettem a levelet és átfutottam a végrendeletet, a mely, úgy látszik, a legszigorubb törvényes stilusban volt írva, mert semmit sem értettem belőle. Annyit valahogy mégis kieszeltem, hogy úgy volt minden, a hogy Vincey barátom halála éjjelén mondta. Tehát mégis igaz volt. El kell vállálnom a fiut. Hirtelen eszembe jutott a levél, melyet a szekrénynyel együtt nálam hagyott. Előkerestem és elolvastam. Ugyanazokat az utasításokat tartal-

mazta, melyeket szóval adott a szekrény felnyitására vonatkozólag Leó 25-ik születése napján és megjelölte az irányt, a melyben a fiu nevelését vezetnem kell, különös sulyt fektetve a görög és arab nyelvekre és a matematikára. Egy utóirat is volt: ha a fiu életének 25-dik éve előtt halna meg, a mit azonban nem tartott valószínűnek, én nyissam ki a szekrényt és vállalkozzam a feladatra, ha jó-nak látom, ha nem, semmisítsek meg mindent, a mit a vasszekrényben lelek; semmi szin alatt nem szabad idegen kézre juttatnom.

Nem maradt egyéb hátra, mint irni Geoffry és Jordan uraknak, hogy kész vagyok a gyámságot elvállalni és hogy tiz nap mulva átvehetem a gyermekeket. Ezután felkerestem a kollégium előljáróit, elmondtam nekik a történetekből annyit, a mennyit jó-nak láttam, a mi nem igen sok volt és kértem őket, hogy tegyenek kivételt velem és engedjék meg, hogy bár a kollégium tagjává lettem, a kis fiut magamhoz vehessem. Sok kitogás után végre beleegyeztek, de csak azzal a kikötéssel, hogy a kollégiumon kívül, de a közelben fogok magánlakást tartani. Kerestem és kaptam kitűnő lakást egészen közel. Most még csak cselédről kellett gondoskodnom. Nem akartam nőszemélyt fogadni, a ki rajtam és a gyermekén zsarnokoskodjék és szeretetét tőlem elfordítsa. A fiu elég nagy volt ahhoz, hogy női ápolás nélkül ellehessen, így hát férficseléd mellett döntöttem. Némi nehézséggel sikerült is fogadnom egy kellemes, kerekképű fiatal embert, a ki ugyan lovász-legény volt, de azt állította, hogy

tizenhét testvér közül a legidősebb lévén, igen jól ért a gyermekekkel való bánásmódhoz és kész Leó urfi mellé beállni dajkának. Ezt elvégezve, Londonba indultam, a vasszekrényt átadtam bankáromnak megőrzés végett és egy csomó kézikönyvet vásároltam, melyek a gyermekápolásra és nevelésre tanítottak; elolvastam őket először magam, aztán felolvasásokat tartottam belőlük Jóbnak, így hívták a kerekképű fiatal lovászt.

Végre megérkezett a gyermek, egy öreges asszony hozta, ki keserves könyek között bucsuzott el tőle. Gyönyörű gyermek volt. Sohase láttam ilyen tökéletes szépet. Szemei világosszürkék, homloka széles és arcza már ebben a zsenge korában is oly tökéletes metszésű, mint egy antik kamea, a nélkül, hogy azért sovány vagy éles lett volna. De legszebb volt rajta a haja, ragyogó arany színű és gyönyörűen göndörödött formás fején. Egy kicsit sirt, a mikor a dajkája végre elvált tőle és velünk hagyta. Soha sem fogom elfelejteni e jelenetet. Ott állt a szoba közepén, göndör haját megaranyozta az ablakon beömlő napfény, kis tenyerét egyik szemére szorította, a másikkal minket vizsgálgatott. Én egy széken ülve, feléje nyujtottam karjaimat és csalogattam, míg Jób a sarokban állt, csettengetett a nyelvével, tapsolt, lármázott, tán régi tapasztalataiból tudva, hogy az efféle el szokta csendesíteni az itju kedélyeket. Ez így ment egy kis ideig, végre a gyermek kinyujtotta kezecskéit és hozzám szaladt.

— Szertlek — így szólt — szeretlek; te csunya vagy, de jó vagy.

Tíz perczczel később vajaskenyérszeleteket pusztított a lehető legmegelégedettebb képpel; Jób tejfelt is szeretett volna még a vaj fölé kenni, de én szigorú képpel figyelmeztettem őt az olvasott jeles könyvekre és nem engedtem meg.

Nemsokára kedvencze lett az egész kollégiumnak, a hol szabadon járt-kelt, mindenki által kényeztetve. Egyszer komoly vitám volt miatta egy öreg kollégámmal, kit az egész kollégium durva, kérges, hozzáférhetlen embernek és valóságos gyermekgyűlölőnek tartott. Rásült, hogy ez a jellemtelen öreg kolléga a gyermeket a szobájába szokta csalogatni, a hol aztán agyon tömte süteménynyel és megigérgette vele, hogy nem mondja meg senkinek sem.

Jób rátámadt, hogy szégyelje magát ilyeneket tenni, olyan korban, a mikor már nagyapa lehetne, »ha megtette volna azt, a mi illik«, a mi alatt Jób valószínűleg a házasságot értette. Ebből származott a vitánk. De nem érek rá ez elmúlt kedves időkön elmerengeni, melyekre most is oly édesen emlékszem, és melyek alatt egyre jobban megszerettük egymást. Kevés fiút szerettek úgy, a hogy én Leót szerettem, és kevés apa részesült oly gyengéd és folytonos figyelemben, mint a milyennel Leó engem körülvelt.

A gyermek fiuvá nőtt és a fiuból fiatal emberré, a mint a kedves évek egymásután tűntek és a hogy növekedett, úgy fejlődött testi és szellemi szépségben egyaránt. Tizenhat éves korában »szépségnek« hívták a kollégiumban, az én csúfnevem pedig a »vad« volt. Így szoktak utánunk kiabálni

is, ha együtt sétáltunk, a mi majd minden nap megesett. Egyszer Leó neki esett egy óriás mé-
szároslegénynek, ki kétszer akkora volt, mint ő,
mivel ezt kiabálta utánunk, és jól elpáholta őt.
Később Leót elkeresztelték Apollónak, engem pedig
Cháronnak, a mire nézve nincs egyéb megjegyzésem,
mint annak szerény kijelentése, hogy sohasem vol-
tam szép és az idő múlása sem tett szebbé. Leóra
tökéletesen illett az elnevezés. Huszonegy éves ko-
rában az ifju Apolló szobrához mintául állhatott
volna. Sohasem láttam hozzá hasonló szépségű
férfit, a ki e mellett oly kevésbé tudta volna, hogy
szép. Eszes és rendkívül szellemes volt, a nélkül,
hogy tudós lett volna. Nevelésében atyja utasításait
elég pontosan követtük és egészben véve az ered-
mény, különösen, a mi a görög és az arabs nyel-
vet illeti, kielégítő volt. Magam is megtanultam az
utóbbit, csak azért, hogy őt tanulmányaiban támo-
gathassam; de öt év leforgása alatt csak úgy tudta,
mint jómagam, sőt mint a tanár, ki mindkettőnket
tanított. Igen szenvedélyes sportsman vagyok és
minden ősszel elmentünk valahová Skócziába, néha
Norvégiába, sőt egy ízben Oroszországba is va-
dászni, halászni. Kitünő lövő vagyok, de Leó még
ebben is tultett rajtam. Tizenennyolcz éves korában
visszaköltöztünk a kollégiumba és Leóval letétettem
vizsgáit. Ez időben először beszéltem előtte saját
történetéről és a titokzatosságról, mely borította.

Természetesen, kíváncsiságát igen felkeltettem
de kénytelen volt belenyugodni abba, hogy egyelőre
nem elégíthetem ki. Ezután, hogy ideje könnyebben

teljék, rávettem, hogy jogot hallgasson, a mit meg is tett. Egyetlenegy kellemetlenségem volt vele, s ez az, hogy minden fiatal leány vagy asszony, a kivel csak szóba állt, halálosan beleszeretett. Ebből temérdek alkalmatlanságom származott, de nem bocsátkozom bővebb magyarázatokba, elég annyit említenem, hogy Leó elég jól viselte magát.

Igy mult el az idő, míg végre elérte születése 25-ik évfordulóját, a mikor is ez a különös és némely részeiben borzalmas történet kezdetét veszi

III.

Amenariász cserepe.

Leó 25-dik születésnapja előtti napon mindketten Londonba utaztunk, és átvettük bankáromtól a vasszekrényt, melyet 20 évvel ezelőtt letéteményeztem. Emlékszem, hogy ugyanaz a segéd hozta fel, a ki átvette volt tőlem. Jól emlékezett rá, monda, hogy hová rejtette, e nélkül alig találta volna meg, úgy be volt pókhálósodva.

Este visszatértünk Cambridgebe. Pitymalatkor Leó már a szobámban volt hálóköntösben és azt akarta, hogy haladéktalanul lássunk a dologhoz. Én elvettem az indítványt, mint hozzánk méltatlan kíváncsiság kitörését. A szekrény husz évig várt, hát várhat még addig is, míg megreggeliztünk.

Kilenczkor megreggeliztünk, de be kell vallanom, hogy annyira el voltam fogulva, hogy czukor helyett szalonnát tettem Leó teájába; Jóbra is el-

ragadt izgatottságunk és sikerült neki eltörni sévresi teáskannám fülét, a mely pedig ritka jószág volt; állítólag ebből ivott Marat utoljára teát, mielőtt a fürdőjében ledőfték volna.

Végre is leszedtük a reggeliző asztalt. Jób behozta a vasszekrényt és elejbénk tette, úgy fogva, mintha attól félne, hogy elsül. Aztán ki akart menni.

— Megállj, Jób, — mondtam. — Ha Leónak nincs ellene kifogása, szeretném, ha mint tanu szerepelnél a kinyitásnál, tudom, hogy megbizhatunk benned, hogy nem fogsz a dologról fecsegni.

— Nem bánom, Horace bátyám, — felelt Leó, a kit arra szoktattam, hogy bátyjának szólítson, bár néha megengedte magának azt is, hogy »vén gyerekek« hívjon.

Jób szalutált nem lévén kalap a fején.

— Zárd be az ajtót, Jób, — mondtam, — és hozd ide írószekrénykémet. Szót fogadott, és a szekrénykéből kivettem a kulcsokat, melyeket Leó atyja halála éjjelén bizott rám. Három volt, a legnagyobbik egy közönséges újabb fajta kulcs, a második egy igen régi formájú, a harmadik pedig olyan különös, a milyent még soha sem láttam. Ugy látszott, hogy egy darab szolid ezüstrudból állt, egyik végén egy másik keresztbefektetett ruddal, a mely fogantyú gyanánt szolgált, a másik végén pedig csak néhány rovás-féle volt látható. Ugy nézet ki, mint valami özönviz előtti vasuti kupé kulcsának a mintája.

— Nos, készen vagytok? kértem oly hangon,

mintha egy aknát akarnék felrobbantani. Nem feleltek, én fogtam a kulcsot, jól beolajoztam és remegő kézzel tett néhány sikertelen kísérlet után felpattant a zár. Leó nagy nehezen felemelte a láda fedelét, mert nagyon be volt rozsdásodva és nem akart engedni. Felemelte és hátra csapta. Egy valamivel kisebb láda tűnt elénk, melyet kiemeltünk és a rajta felhalmozódott port egy ruhakefével letisztítottuk. Oly fekete volt, mintha ébenfából készült volna és keresztül-kasul meg volt pántolva vasszalagokkal. Nagyon régi lehetett, mert a fa keménysége daczára itt-ott porladozni kezdett.

— Na most rajta! mondám, a zárba illesztve a második kulcsot.

Jób és Leó lélekzet nélkül lesték. A kulcs fordult, én felrántottam a fedelet és elkiálltottam magamat meglepetésemben. Nem is csoda, mert a faládában volt egy gyönyörű kis ezüst szekrényke, körülbelül 12 hüvelyk hosszú és 8 hüvelyk magas. Egyiptomi munkának látszott, mert a négy lábát négy szfinx képezte és a domboru fedelet is egy szfinx diszitette. A szekrényke nagyon fénytelen és kopott volt a régiségtől.

Kiemeltem, az asztalra tettem, és aztán mély csendben bele illesztettem a különös ezüst kulcsot. Némi próbálgatás után sikerült kinyitnom. Színültig tele volt valami rostos, barnás színű, száritott növényfajtával. Ezt gondosan leszedtem, míg körülbelül 3 hüvelyknyi mélységben levélre akadtam. Közönséges modern levélboríték volt, a czimen meghalt barátom kezeirásával:

*Leó fiamnak, ha meg-
éri, hogy kinyithassa e
szekrényt.*

Leónak nyújtottam a levelet, ki elolvasva a czimet, letette az asztalra és intett, hogy folytassam a szekrény kiürítését. Következett egy pergament-tekercs, kibontottam s így kezdődött, szintén Vincey barátom kezeirásával; *Fordítása a cserépen levő ó-görög írásnak.* Ezt is a levélhez tettem. Ezután következett egy másik, ságra és gyűrődött pergament-tekercs; kibontva, láttuk, hogy ez is fordítása az ó-görög írásnak, de latin nyelvre. Közlelbi megtekintés után úgy láttuk, hogy a XV-dik század elejéről származhatott. Közvetlen ez alatt valami kemény és sulyos tárgy volt, sárga vászonba takargatva és ez alatt ismét egy csomó finom, sászerű lom. Lassan és gondosan legöngyölítettük a vásznat és szemünkbe tűnt egy nagy, kétségenkívül igen régi, piszkos, sárgaszínű cserép. Ez a cserép egy közép nagyságu amforának a darabja lehetett. Nagyságára nézve 10 hüvelyk hosszú, 7 hüvelyk széles és fél hüvelyk vastag volt, sűrűn elborítva ó-görög írásjegyekkel, itt-ott kissé eltörlődve, de mindenütt olvashatóan.

— Van még valami? kérdé Leó, izgatottan suttogva.

Keresgéltem és találtam egy kis kemény csomagot, apró vászonzacskóban. A zacskóból kivettük először is egy gyönyörű miniatürképet, elefántcsontra festve, továbbá egy kis csokoládészinű *scarabeust*, a következő jeggyel:

A mi, mint azóta megbizonyosodtunk róla, annyit tesz: „*Suten se Ra*“, fordításban: »*Ra*, vagyis a nap király fia«. A miniatürkép Leó görög anyját ábrázolta, egy gyönyörű, fekete szemű asszonyt. A kép hátára szegény Vincey kezeirásával volt írva: Imádott feleségem!

— Ez minden — szólék.

— Jól van, — felelt Leó, az asztalra helyezve a miniatürképet, melyet eddig szeretetteljesen nézegetett. És most olvassuk el a levelet.

Habozás nélkül feltörte a pecsétet és olvasta a következőket:

»Fiam Leó! Mikor ezt a levelemet olvasod, már elérted férfikorodat és én elég régen meg leszek halva, hogy elfelejtett légyen mindenki, a ki valaha ismert, de olvasva ezt, emlékezzél meg, hogy voltam. És emlékezzél meg, hogy talán még most is vagyok. És hogy ebben a pillanatban a toll és papir segítségével feléd nyujtom kezemet a megsemmisülésen keresztül, beszélek hozzád a sir megtörhetetlen némasága ellenére. Bár halva vagyok és kiestem emlékedből, veled vagyok ebben az órában, míg ezt a levelet olvasod. Születésed óta e mai napig nem láttam arcodat. Bocsáss meg érte! Életed annak az életébe került, a kit mindenekfelett szerettem e földön s e vesztesség keserűségét most is érzem. Ha tovább éltem volna, tán legyőzhettem volna ez örült bánatot: de meg kell halnom! Szen-

vedéseim, lelkiek és testiek, elviselhetetlenek s elhatároztam, hogy ha rendelkezéseimet, jövődről és jóllétedről befejeztem, véget vetek életemnek. Bocssássa meg az Isten, ha rosszul cselekszem. Különben sem élhetnék egy évnél tovább. — Így hát öngyikos lett! — kiáltottam — mindig is azt hittem.

— »És most, — folytatá az olvasást Leó, — elég magamról. A mit mondanom kell, az téged illet, a ki élsz, és nem engem, a ki halott vagyok, és elfeledett, mintha sohasem éltem volna. Holly barátom, — a kire bizni akarlak, ha elvállalja gondodat, — bizonyosan említette már származásod ősrégiségét. A szekrény tartalmában megteleped ennek bizonyítékait. A különös legenda, melyet első ősanяд irt a cserépre, atyámról szállt reám, és tartalma eltörölhetetlen benyomást tett képzelődésemmre. Alig voltam 19 éves, midőn elhatároztam, — a mint ezt szerencsétlenségére egy régebbi ősrünk is tette, — hogy kikutatom az igazságot. Nem mondhatok el itt mindent, a mi utamba ért. De a következőket saját szemeimmel láttam: Afrika partvidékén, eddig át nem kutatott tájékon, kissé északra a Zambezi torkolatától, van egy földcsucs, melynek legkiállóbb végén egy óriás szikla mered az égnek, formára teljesen hasonló egy néger fejhez, mint a milyenről az irás is megemlékezik.

Ott partra szálltam és hallottam egy bujdosó benszülöttől, a kit népe, valamely elkövetett bűne miatt, kitaszított, hogy messze bent a száraz földön vannak óriás katlanalaku hegyek, sziklaüregekkel tele és körülvéve beláthatatlan mocsarakkal.

Azt is beszélte, hogy az ő nemzete arabul beszél és egy szép fehér asszony uralkodik felette, a kit népe alig, vagy sohasem lát, de azt hiszi róla, hogy élők és halottak felett feltétlen hatalommal bir. Nemsokára, hogy ezt ki tudtam tőle, az ember mocsárlázba esett és meghalt. Rajtam is ekkor kezdtek először mutatkozni későbbben kifejlődött betegségem előjelei, élelmiszereim is fogytán voltak s így kénytelen valék visszatérni hajómra.

A bajokról, melyek ezután értek, nem akarok most megemlékezni; csak annyit mondok, hogy Madagaszkár partjain hajótörést szenvedtem, néhány hónappal később egy angol hajó felszedett és elvitt Adenbe, onnan indultam vissza Angliába, azzal az elhatározott szándékkal, hogy mihelyt kellőleg felszerelhetem magamat, folytatni fogom kutatásaimat.

Utközben meglátogattam Görögországot, ott áttam még szeretett anyádat, elvettem és ott születél te, és . . . ott halt meg ő. Ekkor kitört rajtam eddig lappongó nyavalyám és én haza tértem meghalni.

De még mindig reméltem, reméltem a lehetetlent, elkezdtem arabul tanulni azzal a szándékkal, hogy ha bajom enyhül, visszatérek Afrikába és megoldom a rejtélyt, a melyről a hagyomány annyi századon át fentartotta magát. De nem gyógyultam meg és most a mi engem illet, vége a játéknak.

De rád nézve, fiam, nincs vége és én reád hagyom kutatásom eredményeit, az okokkal együtt a melyek arra indítottak. Szándékom gondoskodni róla, hogy csak akkor jussanak kezeid közé, a mikor elég idős léssz arra, hogy megítélhesd: vajjon

utána járj-e annak, a mi, ha igaz, a legrejtelmesebb dolog a világon, vagy félre dobd, mint haszontalan mesét, mely először egy asszony beteg elméjéből eredt.

Én nem hiszem, hogy mese lenne. Azt hiszem, hogy van egy hely, csak föl kellene fedezni, a hol a világ éltető ereje láthatóan létezik.

Az élet tényleg meg van, mért ne létezhetnék az erő, a mely az életét a végtelenségig megnyujthassa. De nem akarom elmédet befolyásolni. Olvass és ítélj magad. Ha hajlandó vagy a kutatásra vállalkozni, én gondoskodtam róla, hogy pénzed is legyen hozzá. De ha ellenkezőleg az volna a meggyőződésed, hogy az egész csak agyrém, akkor, kérek, pusztítsd el a cserepet és irományokat és ne engedd, hogy ez a dolog családunkat tovább is gyötörje. Talán ez lenne a legbölcsebb. Az ismeretlen rendesen félelmet keltő, mert többnyire félelmesnek bizonyul is. Az, a ki a titkos és hatalmas erőket kutatja, melyek a világot éltetik, könnyen áldozatul eshetik. És ha végre elérhető volna a cél, ha a megpróbáltatásból örök itjan és örök szépen kerülhetnél ki, kérdés, hogy ez a csodálatos változás boldoggá tenne-e? Válaszsz, fiam, és engedje a titkos hatalom, a mely mindeneken uralkodik és a mely azt mondja, hogy »eddig és ne tovább«, hogy választásod a saját boldogságodra és a világ javára vezessen, a mely világ felett, ha kutatásod sikerre vezet, kétségkívül uralkodni fogsz egy napon, tapasztalataid erejénél fogva. Isten veled.«

Eddig a levél, a mely aláírás nélkül, hirtelen végződött.

— Mit szólsz ehhez, Holly bátyám, kérde Leó szinte lihegve, — valami titokzatosra voltunk elkészülve, és úgy látszik, nem fogunk megcsalódni.

— Hogy mit szólok hozzá, csak azt, hogy szegény atyád megzavarodott — feleltem boszusan. — Akkor éjjel is ezt gondoltam, most husz éve, mikor a szobámba jött. Láthatod abból is, hogy véget vetett életének a szegény. Az egész óriási zagyvalék.

— Az, uram, az, — mondá Jób ünnepelesen.

— Nos, lássuk legalább, hogy mit mond a cserép? — szólt Leó, felvéve a tekercset, mely az írás latin fordítása volt, atyja kezeirásával, és a következőket olvasta.

»Én, Amenartas, az egyiptomi Faraók királyi véréből, neje Kallykratesnek, Isis papjának, a kit az Istenek szeretnek, és kinek a démonok engedelmeskednek, haldokolva írom ezt kicsi fiamnak, Tisisthenesnek (a hatalmas boszuállónak). Futottam atyáddal Egyiptomból Nectanebes napjaiban, mert szerelmünkért megszegte fogadalmát, a melyet az Isteneknek tett. Délnek menekültünk a nagy vizeken keresztül, és kétszer tizenkét hónapig bolyongtunk a vizeken, Libya partvidékén, a mely a kelő nap felé tekint, és a hol a nagy folyó mellett áll egy óriási szikla, olyanra faragva, mint egy ethiopiai ember feje. Négy napi járó földre a nagy folyó torkolatától hajótörötték lettünk, elpusztult mindenki, vagy a vízben, vagy betegség által. De minket vad emberek elhurczoltak, vizeken és olyan dögletes

mocsarakon keresztül, a hol a vad kacsák sokasága elfedte a napvilágot.

Tíz napig mentünk, míg elértünk egy nagy átfurt hegyhez, a hol egy nagy elpusztult város volt, és a hol a hegy gyomrában végtelen üregek vannak; és oda vittek bennünket a királyné elé, a ki uralkodik a nép fölött, mely tüzes fazekat huz az idegen fejére. A királyné nagy bűvész volt, ismervén e természetfölöttieket és birtokában levén örök ifjúságnak és szépségnek. És ő a szerelem tekintetével nézett atyádra, és elpusztított volna engem, hogy őt férjül vehesse, de atyád szeretett engem és vonakodott. Ekkor elvitt bennünket borzalmas utakon oda, a hol a nagy barlang van, melynek szájában az öreg filozófus halva feküdt, és mutatta nekünk az élet hömpölygő tűzoszlopát, a mely soha ki nem alszik, és a melynek mennydörgés a hangja; és ő beleállt a tűzbe és sértetlen maradt és szebb és ifjabb lett, mint azelőtt. Ekkor megesküdött, hogy atyádat is halhatatlanná teszi, mint önmagát, ha engem megsemmisít. Mert felettem nem volt hatalma, népem bűvésze miatt, melynek birtokában voltam és a mely megvédett ellene. De atyád elfedte szemeit, hogy ne lássa az ő szépségét és nem engedett. Ekkor dühében lesujtotta őt bűvésze erejével és atyád meghalt; de megölvén, siratta is őt és jajszóval hoztuk el onnan férjemet. Engem pedig, mert félt tőlem, elküldött a nagy folyó torkolatához, a hol a hajók járnak és elvittek a hajón, a hol téged szültelek. Sok keserves bolyongás után elértem Athént. És most mon-

dom neked, fiam, keresd fel azt az asszonyt, lesd el tőle az élet titkát és aztán sujtsd le őt atyád halálának miatta, és ha te félsz, vagy sikertelenül jársz, ezt mondom mindazoknak, a kik fajunkból utánad következnek, míg végre akad köztük egy bátor férfi, a ki megtisztulva az örök élet tűzében, a Faraók trónján fog uralkodni. A mit itt mondok, bár hihetetlennek látszik, igaz, mert én láttam és én nem hazudom.«

— Az ur isten bocsássa meg neki ezt — nyögött Jób, a ki tátott szájjal hallgatta e csodálatos történetet.

Én magam nem szóltam semmit sem. Első gondolatom az volt, hogy szegény barátom félőrültségben komponálta az egészet, bár alig hihető, hogy ilyen különös mesét szőhessen valaki. Roppant eredeti volt. Hogy kétségeimet eloszlassam, felvettem a cserepet és elkezdtem olvasni rajta a régi görög írást, a mely tekintve, hogy egyiptomi asszony tollából eredt, kitünő volt. Ekkor láttam, hogy a fordítás a lehető leghivebb volt. Szinte megrettenve fordítottam meg a cserepet. A másik fele, a felső szélétől egészen az alsóig tele volt névaláírásokkal, a legfelső Thisisthenes tollából eredt, a kihez az izenet intézve volt és így hangzott: »Nem mehettem! Thisisthenes fiának Kallykratesnek! »Ez a Kallykrates, a ki görög szokás szerint nagyatyja nevét viselte, úgy látszik, megpróbálta a dolgot, mert az ő izenete így szólt: »Vissza kellett fordulnom, az Istenek ellenem voltak. Fiamnak Kallykratesnek«.

A két régi felirat közt volt egy újabbkoru aláírás is: Lionel Vincey; így hívták Leó szépapját. Utána jött még egy egész sereg görög aláírás, majd mindenik névhez oda írva e lakonikus szó »fiamnak«, a mi bizonyította, hogy a monda századok óta lelkiismeretesen szállt hagyományképen apáról fiúra.

A görög aláírások után következett egészen jól olvasható írással »Romae. A. V. C.« jelezve, hogy a család Rómába származott át, de átköltözésük ideje nem volt pontosan meghatározható, mert a cserép töredezett volt ama helyen és csak annyi látszott belőle cvi. Ezután következett 12 latin aláírás, a melyek, három kivételével mind a »Vindex« vagyis »Boszuálló« névvel voltak jegyezve, a melyre úgy látszik, a görög »Tisisthenest«, a mely szintén boszuállót jelent, változtatták. Végül ez a latin név először de Vincey-re és még később az egyszerű modern Vincey-re változott. Különös, hogy a boszu eszméje, a melyet az egyiptomi asszony még Krisztus születése előtt ugyyszólván a nevébe oltott, hogy változott át idők multával egyszerű angol családnévvé. Az utolsó római név után századokig nem jegyeztek semmit a cserépre, soha senki sem fogja megtudni, mi történt ez emlékkal e sötét századok alatt és hogyan őriztetett meg a családban. Szegény barátom ugyan beszélte ezt is, az átköltözést Lombardiába, majd Északra, végre Angliába.

De hogy honnan tudta ezt, nem is sejtem, mert az emléken nem volt ezekre semmi vonatkozás.

A következő jel az emléken, egy piros vér- vagy festékfoltot számba nem véve, valami piros anyaggal rajzolt két keresztből állt, hasonlóan a kereszties vitézek kardjához és egy monogrammból (»DV«) piros és kék festékkel. Ettől balra halványkék írással A. V. betűk és az 1800-dik évszám. Ezt követte egy idézés Shakspere-ből, Hamlet jól ismert mondása a természet feletti dolgokról:

Több dolgok vannak a földön és egen
Horatio, mintsem bölcselmetek
Álmodni képes.

— Nos, — mondtam, miután gondosan megvizsgáltam az egész írást és elolvastam minden elolvasható részét, — ez az egész Leó és immár véleményt alkothatsz felőle, én a magaméval tisztában vagyok.

— És az? — kérdé szokott élénk modorával.

— Csak annyi, hogy az emlék eredeti és bármily csodálatosnak tessék is, családotban hagyományképpen őriztetett meg a Krisztus előtti 400-ik évtől kezdve. A feliratok bizonyítják és bármily valószínűtlennek lássék is, el kell fogadni. De itt megállok. Hogy ősed, az egyiptomi herczegleány, vagy valamely írástudó az ő meghagyásából írta azt, a mit e cserépen olvastunk, abban nem kételkedem, de abban sem, hogy szenvedései és férje elvesztése megbontották az esztét és hogy beteg elmével írta azt, amit irt.

— De hogy magyarázza azt, a mit atyám látott és hallott s a mit leir?

— Véletlen játékanak tartom. Lehet, hogy

Afrika partjain vannak kiálló sziklák, a melyek emberi főhöz hasonlitanak és emberek, a kik elnyomorítják az arabs nyelvet. Az is lehet, hogy mérhetetlen mocsarak vannak. De az is igaz, Leó hogy bár fáj kimondanom, de azt hiszem, szegény atyád nem volt egészen az eszén, mikor ezt a levelet irta. Sokat szenvedett és igen élénk képzelő tehetsége lévén, ez a történet, a melylyel többet foglalkozott, mint kellett volna, tulságosan hatott rá s rögeszméjévé lett. Az egész érthetetlen zagyvaléknak tartom. Tudom, hogy vannak különös jelenségek és titkos erők a természetben, melyeket ritkán észlelünk és ha észleljük is, nem értjük meg. De a mig saját szemeimmel nem látom, a mi aligha fog megesni rajtam, soha sem hiszem el, hogy van módja a halál kijátszásának, továbbá, hogy élt vagy él egy fehér bűvésznő Afrika mocsárainak közepette. Pusztá képzelődés az egész. Mit szólsz hozzá, Jób?

— Csak azt, uram, hogy hazugság az egész; de ha igaz is, remélem, Leó ur nem fog bele keveredni, mert hát ebből baj lesz.

— Meglehet, hogy igazatok van — felelt Leó nyugodtan. — Nem mondok véleményt. De azt fogadom, hogy elmegyek és végére járok a dolognak. És ha nem akartok velem jönni, hát elmegyek magam. Ránéztem a fiura és láttam, hogy el van szánva. Ha Leó komolyan akar valamit, egy különös kemény vonás támadt a szája körül, ismerem ezt rajta gyermekkorától fogva. Már pedig, hogy Leó maga menjen valamerre, azt nem engedhettem

meg, nem is annyira iránta, mint magam iránt való tekintetből. Sokkal jobban ragaszkodtam hozzá. A szeretet kötelékei nem sokfelé vonzottak engem. Férfiak és nők visszariadtak tőlem, azt hivén talán, hogy visszataszító külsőm lelkemnek a tükre. Hogy ettől megkiméljem magamat, elzárkóztam a világtól és megfosztottam magam az alkalmaktól, hogy viszonyt vagy barátságot kössek bárkivel is. Így Leó volt az egész világom, testvérem, gyermekem, barátom és a míg rám nem un, követni fogom őt utjain. De persze nem illett elárulnom, hogy mennyire hozzá vagyok forrva; így hát törtem a fejemet, hogyan ejtsem módját a dolognak.

— Igen, el fogok menni, bátyám és ha nem lelem is meg az élet »hőmölygő tűzoszlopát«, remélem, hogy pompás vadászat esik arrafelé.

— Vadászat? — felelém. Az igaz, az eszembe se jutott. Ugyancsak tele lehet nemes vaddal az a vidék. Mindig szerettem volna bivalyra vadászni életemben. Tudod, fiam, hogy nem hiszek csodákban, de imádom a jó vadászatot és ha csakugyan el vagy szánva, nem tudom, hogy miért ne csatlakoznám hozzád.

— Tudtam, felelt Leó, hogy nem fogsz elszalasztani egy ilyen pompás alkalmat. De hogy állunk pénz dolgában, jó csomóra lesz szükségünk.

— Arra ne legyen gondod. Megvan összes jövedelmed, a mely évek óta roppant összegre gyült fel. E mellett én az atyád által rám hagyott jövedelemnek kétharmadrészét megtakarítottam. Pénzünk van tenger.

— Pompás. Akkor hát rakjuk el ezt a holmit, induljunk a városba és lássunk fegyvereink után. Igaz, Jób, te is velünk tartasz, ideje már, hogy egy kissé körülnézz a világban.

— No, uram, — mondá Jób nagy bambán, én ugyan nem sokat törődöm külfölddel, de ha a gazdáim mind a ketten neki indulnak, én se maradhatok itthon magamba, mikor már éppen husz esztendeje eszem a kenyereket.

— Okos a beszéd, Jób, — mondék — és most ide figyeljtek mind a ketten. Elvárom tőletek, hogy egy élő léleknek se fogtok erről az ostobaságról beszélni. (És a telefirkált cserépre mutatott). Mert ha megtudná valaki és valami bajom esnék az uton, rokonaim megtámadnák végrendeletemet féleszüség czimén és egész Cambridge rajtam nevetne.

Ettől a naptól számítva, három hónap múlva tegeren voltunk, utban Zanzibár felé.

IV.

A szélroham.

Mennyire más volt a régi szín, mint az, a melyen most járunk! Hol maradtak a csendes kolégiumbeli szobák? hol a szél ingatta angol szílfák, a károgó varjak és a szokott kedvencz könyvek a polczon. Helyettük a nagy nyugodt óczeán területem, a mint Afrika telt holdja megezüstözi sugaraival. Gyenge szellő fujja föl hajónk nagy vitor-

láját és hajt bennünket a vizen előre, a melynek hullámai susogva törnek meg hajónk oldalain. A legénység jórészt alszik, mert éjfélre jár az idő, csak egy izmos termetű sötét bőrű, Mohamed nevű arab állt a kormányon, és csillagok járása szerint igazította nagy lustán a hajót. Három mértföldnyire tőlünk jobbról alacsony, elmosódó vonal látszott, Közép-Afrika keleti partja. Délnek tartunk, gyenge északkeleti széllel, a szárazföld és sziklagátak között, melyek száz és száz mértföldnyire követik e veszélyes partokat. Az éj csendes, oly csendes, hogy a suttogás a hajó elejétől végig hallható; oly csendes, hogy a távol szárazföldről gyenge dörgésszerű hang száll felénk a vizeken át.

A kormányon álló arab ég felé nyújtja karjait és így szól: »Simba!« oroszlán. Mind felülünk. És halljuk még egyszer a lassu, felséges dörgést, a mely megremegetti idegeinket.

— Holnap reggel tíz órakor, ha a kapitányunk nem tévedt, a mi megeshetnék, elérjük a titokzatos sziklát, a mely emberi főt ábrázol és megkezdjük a vadászatot. — És megkezdjük a kutatást az elpusztult város és az élet tüze után, — igazított helyre Leó, letéve pipáját és nevetve egy kicsit.

— Ostobaság! — szólék. Láttam ma délután, hogy szellőzteted az arab tudományodat a kormányossal. Mit beszélt? Gonosz életének felét ezeken a vizeken ide-oda utazva töltötte el, bizonyosan mint rabszolgakereskedő. Egyszer éppen annál az emberfeji sziklánál kötött ki. Hallotta-e valaha hírét az elpusztult városnak vagy a sziklaüregeknek?

— Nem — felelt Leó — azt mondja, hogy az egész vidék csupa mocsár, tele kigyókkal, de különösen vaddal, és hogy ember nem él ottan. De hisz Kelet-Afrika egész partját mocsár övezi, így hát ez nem bizonyít semmit sem.

— De igenis bizonyít, még pedig igen fontos dolgot, a maláriát tudniillik — szóltam én — látod, hogy milyen véleményük van ezeknek az uraknak a vidékről. Egyikük sem fog velünk jönni. Azt fogják hinni, hogy bolondok vagyunk és szavamra mondom, hogy nem tévednek. Nagyon elbámulnék, ha életemben még egyszer meglátnám jó Ó-Angliát. Különben én már elég vén vagyok, nem is magamért busulok, de érted, Leó és Jóbert. Bolondok utja ez, édes fiam!

— Meglehet, Horace bátyám. A mi engem illet, magamra veszem a következményeket. De nézze, miféle felhőtömeg az ott? és egy sötét foltra mutatott a csillagos égen, néhány mértföldnyire hajónk mögött.

— Eredj, kérdezd meg a kormányostól — mondám.

— Felállt, egyet nyújtózkodott és odament. De mindjárt visszatért.

Azt mondja, hogy szélroham, de hogy messze tőlünk, oldalt fog elvonulni.

Éppen akkor Jób lépett hozzánk, roppant tekintélyesen, igazi angol módra, barna flanell vadászruhában, de különben furcsa, zavaros, hülye kifejezéssel az arcán, mely állandó volt, mióta az idegen vizeket jártuk.

— Kérem, uram — szólt, napernyős kalapjának a szélit érintve — minthogy valamennyi puskát és egyebet, hogy a tenger elemózsiát ne is említsem, lehordtuk oda hátra a csónakba, azt tudnám, jobb volna, ha magam is le mennék és ott hálnék. Nem tetszik (itt baljóslatu suttogása halkított hangját) — nem tetszik nekem ezeknek a fekete uraknak a képe; olyan csodálatos alamuszi tolvaj pofájuk van. Hátha egy páran közülök leszöknének a csónakba éjjel, aztán elvágnak a kötelet és elfüstölögnének vele? Na iszen, szép kis izé volna, mondhatom.

A csónak, jobban mondva naszád, egy külön, ez alkalomra Skócziában épített jármű volt. Magunkkal hoztuk, mert tudtuk, hogy ez a partvidék valóságos hálózata a szirteknek és kell egy alkalmas jármű, a melylyel behajóz hassuk. Gyönyörű naszád volt, harmincz láb hosszú, középfedélzettel a vitorla számára, rézveretű fenékkal a férgek ellen és vízmentes fiókokkal. A kapitány figyelmeztetett bennünket, hogy ha elérjük a sziklafej irányát, a melyet ő is ismert és a mely azonosnak látszott azzal, a melyről az irás és Leó atyja szóltak; nem hiszi, hogy megközelíthesse, mert igen sekély és sziklás ott a víz. Ezért napközben a reggeli szélcsend alatt minden holminkat átraktuk a naszádra, puskáinkat, töltényeinket és élelmi szereinket a vízmentes rejtekekbe zárva, úgy, hogy ha a sziklafejet megpillantjuk, ne legyen egyéb gondunk, mint beleugrani és partra evezni.

— Bizony, Jó, magam is azt hiszem, hogy

jó lesz, — feleltem neki. — Van ott elég pokrócz, csak vigyázz, hogy a hold rád ne süssön, inert vagy megvakít vagy holdkórossá tesz.

Igy hát a kötélnél fogva közel huzzuk a naszádot a hajóhoz és Jób beleugrott egy telt krumpliszák könnyedségével. Aztán visszamentünk helyünkre a fedélzeten, füstöltünk és beszélgettünk tovább. Az ég oly szép volt és elménk oly izgatott, egy s más oknál fogva, hogy nem volt kedvünk lefeküdni. Körülbelül egy óráig ülhattunk így, aztán, azt hiszem, elszunnyadtunk. Legalább csak homályosan hallottam még Leót, a mint álmosan magyarázott egyet s mást a bivalyvadászatról.

Aztán nem hallottam semmit: mig hirtelen — egy irtózatosszélroham, a legénység rémült ordítása és arcunkon a víz ostorcsapáshoz hasonló vágása föl nem riasztott bennünket. Néhányan a legénység közül a kötélzetet igyekeztek megereszteni, hogy a vitorlát bevonják, de nem birtak vele. Én felugrottam és egy kötélbe kapaszkodtam. Mögöttünk az ég fekete volt, mint a szurok, de előttünk még mindig ragyogott a hold bevilágította a sötétséget. Világánál egy óriás hullámot láttam felénk rohanni. Épp habos koronáját ragyogta be a fény. Hirtelen, csak egy szempillantásig naszádunk fekete formáját láttam, a mint a ragyogó hullámtörés tetején megjelent. Aztán — egy zuhany, sistergő habok örült rohanása és én életemért kapaszkodtam a vitorlák kötélzetébe, de úgy vitt velé együtt, mint vihar a zászlót.

A hullám elrohant. Ugy tetszett, mintha per-

czekig viz alatt lettem volna, pedig alig tartott egy másodperczig. Körülnéztem. A roham elvitte a nagy vitorlát és fönt a levegőben csapkodva repült mint egy óriás, megsebzett madár. Ezután egy pillanatig aránylagos csend lett és én Jób vadul sikoltó hangját hallottam: »Ide jöjjön a csónakba!«

Rémülten és félig megfulladva, mégis volt annyi erőm, hogy hátra rohanjak. Éreztem, hogy a hajó süllyed alattam, tele volt vízzel. Láttam, a mint a csónak örülten tánczol a hullámokon és láttam Mohamedet, az arab kormányost, bele ugrani. Kétségbeesett erőfeszítéssel huztam meg a kötelet, melylyel a naszád a hajóhoz volt erősítve. Aztán ész nélkül vetettem magamat bele, Jób megkapott a karomnál fogva és én a csónak fenekébe gurultam.

A hajó egy pillanat alatt elsüllyedt, Mohamed övében hordott késével elvágta a kötelet, mely bennünket hozzá fűzött és a következő perczben a vihartól kergetve rohantunk azon a helyen keresztül, a hol azelőtt hajónk állott.

— Nagy Isten! — orditottam, — hol van Leó? Leó! Leó!

— Elveszett, uram, az Isten segítse meg! — kiállt Jób a fülembe és oly örült volt a szólzugása, hogy hangja suttogásként hallatszott.

Kétségbeesetten tördeltem kezeimet. Leó vízbe fult és én túléltem őt.

— Vigyázzon! — sikoltott Jób, — itt jön a másik!

Megfordultam ; egy második óriási hullám közelgett felénk. Szinte reméltem, hogy el fog pusztítani. Különös, mintegy odabüvölten figyeltem közeledését. A hold félig el volt takarva a rohanó viharfelhők által, de egy kevés fénye éppen a pusztító víztömeg koronáját ezüstözte meg. Valami sötét uszott rajta, tán a törött hajó egy része. Most ránk rohant és csónakunk tele telt vízzel. De légmentesen záródó részekkel volt építve, az ég áldja meg a feltalálóját ! és mint a hattyu emelkedett a hullámok fölé. A forrongó habokban láttam, hogy a sötét tárgy éppen felém tart. Kinyujtottam a jobb karomat, hogy elhátritsam magamtól és kezem egy emberi kar csuklóját érezte. A kezem rácsukódott, mint egy csavar. Igen erős ember vagyok és volt is mibe kapaszkodnom, de karomat majd kiszakította helyéből az uszó test sulya. Ha a rohanó ár egy másodperczzel tovább tart, vagy el kellett volna eresztenem, vagy vele vesznem. De elapadt, bennünket térdig érő vízben hagyva.

— Gyorsan kimerni a vizet — kiáltott Jób és rögtön hozzá is látott a dologhoz.

De én nem tehettem, mert a hold sugára épp akkor tévedt a férfi arczára, a kit megragadtam és a ki most félig uszott, félig feküdt a naszád fenekén.

Leó volt, Leó, a kit a hullám vissza hozott, halva vagy élve, de a halál torkából.

— Kimerni ! kimerni ! — ordított Jób — vagy el kell sülyednünk.

Megragadtam egy nagy czinkannát, mely az

üléshez volt erősítve, és mind a hárman dolgoztunk drága életünkért. Az örült vihar fölöttünk és körülöttünk dühöngött, ide-oda dobálva a naszádot, a szél és a víz versenyt ostorozta arcunkat, elvéve majdnem szemünk világát, de mi ennek daczára dolgoztunk, mint a démonok. Dolgoztunk a kétségbeesés vad gyönyörével, mert még a kétségbeesés is adhat bizonyos gyönyört. Egy percz, három percz! hat percz! A naszád megkönnyebbült és nem csapott ránk újabb hullám. Még öt percz és jóformán kiürítettük. Ekkor hirtelen a vihar rémitő üvöltését tulharsogva, hangzott valami mély dörgés. Nagy ég! ez a szirteken megtörő hullámok hangja!

Ebben a pillanatban a hold teljesen kibujt, és most a szélroham mögött világította meg az utat. Sugarai elárasztották fénynyel a tenger vihartépte keblét és előttünk, alig fél mértföldnyire, fehér habkoronát láttunk emelkedni. Közbe sötét nyilást, aztán ismét habkoszorút. Sziklagátak voltak és dörgésük egyre erősebben hangzott, a mint fecskéként feléjük repültünk. Előttünk voltak, forrva és sisseregve csapott fel rájuk a fehér hab, csikorogva és csattogva, mintha a pokol ragyogó fogsora volna.

— A kormányra. Mahomed, — rikácsoltam arabul. — Meg kell kerülnünk őket.

Magam evezőt ragadtam és Jóbnak is intettem, hogy kövesse példámat.

Mahomed hátra mászott és belekapaszkodott a kormányrudba. Jób is nagy nehezen előhuzott egy evezőt. A naszád orrát sikerült a habtörő sziklák felé fordítani, a melyek felé egy versenyló sebessé-

gével rohant. Éppen szemközt velünk a habkorona egy kissé alacsonyabbnak látszott, mint tőlünk jobbra vagy balra, ott egy kissé mélyebb viznek kell lenni. Visszafordulva rámutattam.

— Az életedért kormányzol, Mahomed! — kiáltottam.

Ügyes kormányos volt és jól ismerte e félelmes part összes veszélyeit. Láttam, a mint megragadta a kormányt és rádülve nehéz testével, a tájképző rémre meredt, míg szemei majd kiugrottak gödreikből. A hullám járása naszádunkat jobbra hajtotta. Ha a látott nyilástól ötven ölnyire elcsap bennünket, el kell sülyednünk. Mahomed nekivetette lábát az előtte levő ülésnek és láttam, a mint barna lábujjai szétterültek a rájuk nehezedő súly alatt, a mint a kormányra dült. Egy kicsit engedett a naszád, de nem eleget. Rárivaltam Jóbra, hogy huzza a vizet, míg én teljes erőmből dolgoztam az evezőmmel. Végre fordult, éppen jókor.

Irgalmas ég! Köztük vagyunk! És most néhány perczre következett oly szivgyötrő izgalomnak, melyet lehetetlen leírni. Minden, a mire emlékezem, egy sivitó habtenger, a melyből hullámtornyok emelkedtek ki itt is, ott is, mint nedves sirjukból a kísértetek. Egy izben megfordított egy hullám, de véletlen szerencse-e, vagy Mahomed ügyes kormányzása, helyre igazította naszádunkat, mielőtt a hullám eltemetett volna bennünket. Még egy hullámcsapáson áttörtünk — és ekkor az arab vad örömrivalgása közt, berohantunk a habkoronázott csipkés szirtek közt az aránylag csendes vízbe. De hajónk újra

megtelt vízzel és alig fölmértföldnyire tőlünk emelkedett a második hullámtörő szirtsor. Dühödten estünk a hajó kimerésének. Szerencsére a vihar elvonult és a hold fényesen világított, beragyogva egy sziklás partot, a mely messze behuzódott a vízbe és a melynek a második sor hullámtörő úgy látszott, folytatását képezte, legalább körülötte forrt és hullámozott a víz legjobban. A parton, alig mértföldnyi távolságra tőlünk, különös formájú szikla meredt az égnek. Éppen a mint a naszádot a második akadályon is szerencsésen átvittük, roppant megkönnyebbülésemre Leó is kinyitotta szemeit, szólt is valami olyan félét, hogy a takarója lecsuszott, és hogy tán már föl is kellene kelni s reggeli imádságra a kápolnába menni. Rászóltam, hogy hunyja be a szemét és maradjon veszteg, a mit rögtön meg is tett, a nélkül, hogy helyzetével tisztába jött volna. A mi engem illet, a kápolna említése szinte beteges vágyódást keltett bennem cambridgei csendes szobáim után. Miért is voltam olyan bolond, hogy elhagytam őket?

Ez a visszaemlékezés még azután is sokszor bántott és mindig meg megújuló erővel lepett meg.

Most újra hullámtorlódás állja útunkat, de már nem oly erős; még egy percz és tul vagyunk rajta. Mahomed Allaht kiállt, én is egy jámbor fohászt küldök ég felé, mig Jób nem éppen ájtatósan emlékezik meg a hatalmakról. Ezután az egész jelenet még többször ismétlődik, végleges megmenekülésünkig. Mahomed ügyes kormányzása és a légmentes rekeszek megmentik életünket. Még öt percz

és csendesen usztunk a kiszögelő part körül s csak annyi erőnk volt, hogy éppen helyes irányban tarthattuk csónakunkat. A dagály (később tudtuk meg, hogy a dagály volt) körülhajtott bennünket a par-
ton, mignem a szélmentes oldalára értünk, itt lassabb lett haladásunk, míg végre egészen megálltunk, úgy látszik holt vízbe értünk.

A vihar teljesen elhuzódott, tisztára takarított égboltozatot hagyva maga után. A kiálló szikla megvédelmezett bennünket a vihar által felkorbácsolt tengertől és csendesen himbálóztunk a vizen, a mely, mint később láttuk, egy folyó torkolata volt. Leó mélyen aludt és én jónak láttam fel nem kelteni. Igaz, hogy vizes ruháiban aludt, de az éj oly enyhe volt, hogy Jóbbal együtt úgy voltunk meggyőződve, hogy ez oly erős férfinak, mint ő, meg nem árthat. Különben is nem is rendelkezünk száraz ruhával.

A hold lement, és minket sötétben hagyott a vizen, mely most alig hullámozott erősebben, mint egy izgatott asszony keble, időt engedve nekünk, hogy elmélkedjünk a felett a min keresztül mentünk és a mitől megmenekültünk. Jób a hajó elejére húzódott, Mahomed a kormányon maradt, én pedig a középen ültem, közel az alvó Leóhoz.

A hold lassan nyugodott le; szüzi szépségében úgy távozott el, mint egy bájos menyasszony, és fátyolszerű felhők borították utána az eget, a melyről, a csillagok félénken ragyogtak alá. De csakhamar ezek is elhalványultak a keleten feltünő fényár mellett. A hajnal fürge sugarai átsurrantak

az ujszülött kék égboltozaton, lerázva a planétákat helyökről. Mind nyugodtabb lett a tenger is, nyugodt, mint a ködfátyol, a mely keblére hajolt, elfeledve hullámozását, mint az álom, mely a bánattól dult kedélyre borul, és feledteti a fájdalmakat. Keletről nyugatra siettek a kikelet angyalai, tengertől tengerig, hegycsucstól hegycsucsig szórva a világosságot mindkét kezükkel. A sötétségből siettek elő, tökéletesen, ragyogón, mint sirjukat feltörő szellemek; el tovább a nyugodt tenger, az alacsony partok, a mocsarak és hegyek felett, el azok felett a kik békén aludtak és azok felett, a kik gyötrődve virrasztottak; a jó és rossz, az élő és halott, az egész nagy világ és minden felett, a mi rajta él, vagy valaha élt.

Csodálatosan elragadó látvány volt és mégis szomorú, tán éppen szépsége tulságában volt az. A kelő nap: a nyugvó nap. Ime, előttünk az emberiség jelképe és mindené, a mihez az emberiségnek köze van. A földi kezdet és a vég. Sohasem éreztem ezt oly erővel, mint ama reggelen. A nap, mely nekünk ma fölkel, tegnap tizennyolcz társunknak örökre lenyugodott! A hajó elsüllyedt velük; a habok és sziklák közt hanyódott a testük: emberi roncs a halál nagy tengerén.

És mi négyen megmenekültünk. De majdan jön egy napkelte, a mikor mi leszünk az elveszettek között és akkor mások fognak gyönyörködni a kelő nap sugaraiban és gyönyörük teljességében elmerengeni és álmadozni a halálról és a kelő élet ragyogásáról. — Mert ez az emberek sorsa!

V.

A négerfejű szikla.

A királyi nap előfutárai és hirdetői megtéve kötelességüket, elűzték az árnyakat az égről. S végre felkelt a nap hullámágyából, elárasztva a földet meleggel és világossággal. Én a csónakban ültem, hallgatva a víz csendes locsogását és bámulva a napkeltét, míg a víz sodra a különös formájú sziklát, mely az előfokon emelkedett, és a melyet az éjjel annyi veszély közt kerültünk meg, közém és a felséges látvány köze állította, elfedve előlem a napot. Még mindig elmerülten a sziklára bámultam: de a mit körvonalai mind élesebben rajzolódtak a mögötte ragyogó fényre, felriadtam, a mi nem is csoda, mert a szikla felső csucsa, a mely lehetett 80 láb magas, tökéletesen hasonlított egy négerfejhez, arczán pokoli, elrémitő kifejezéssel.

Lehetetlen volt fel nem ismerni; a vastag ajkak, kövér orcák és a lapos orr élesen rajzolódtak a ragyogó hátérre. A koponyát is évezredek viharai teljesen gömbölyüre mosták s hogy a hasonlat tökéletesebbé legyen, be volt nőve valami fű- vagy moha-félével, a mi a nap sugaraiban egészen olyanak tetszett, mint egy szerecsen ember göndör haja. Valóban különös volt. Olyan különös, hogy most azt hiszem, nem is a természet szeszélye, hanem hasonlóan az egyiptomi szfinxhez, emberi kezek által alkotott emlék volt, melyet egy rég elmúlt nép

ellenségei elriasztására emelt e kikötőjüket védő sziklán. Sajnos, sohasem tudtunk ebben megbizonyosodni, mert a szikla a tenger és szárazföld felől egyaránt megközelíthetetlen volt.

Azokból ítélve, a miket később tapasztaltunk, én erősen hiszem, hogy ember kéz munkája volt — de bármit legyen is — ott áll és komoran mered évezredek óta az örökké változó Oczeánra — ott állt két ezredév előtt, mikor Amenartas, az egyiptomi herczegleány. Leó özanyja, Kallykrates neje; bámult ördögi arczába — és ott fog állni még akkor is, ha ugyanannyi század lesz ama nap után, mely minket halni lát, mint a hány az ő korától választotta el minket.

— Mit szölsz ehhez, Jób? kérdeztem minde-
nesüinktől.

— Oh, uram, — nyögött Jób, aki csak most vette észre a fejet — amondó vagyok, hogy az eleven ördög maga ült mintának ehhez a szoborhoz.

Kaczagtam és erre felébredt Leó.

— Halló! kiáltott — mi lelt engem, egészen merev minden tagom. Hol a hajó? Adjatok egy kis brandyt, kérlek.

— Köszönd meg, hogy nem vagy még merevebb édes fiam, — feleltem. A hajó elstülyedt és négyünkön kívül minden embere a vízbe fult, csoda, hogy te is megmenekültél.

És a mig Jób előkereste a kért brandyt a zárkából, elmondtam Leónak éjjeli kalandunk történetét.

— Nagy Isten! — szólt bágyadtan — hogy

éppen mi választattunk ki arra, hogy túléljük a katasztrófát!

A brandy előkerült és valamennyien hálás szívvvel jót huztunk belőle, a nap is kezdett meleget árasztani és dermedt csontjaink lassan-lassan kien-
gedtek, mert körülbelül öt órát töltöttünk vizes ruháinkban.

— De ime! — kiáltott Leó lihegve, a mint letette az üveget — itt a fej, a melyről az írás szól, a szikla, a mely néger fejhez hasonlóan van faragva.

— Igen, — feleltem — itt van.

— Nos, akkor hát az egész történet igaz! — felelte.

— Nem látom át, hogy miért volna igaz, — szoltam vissza. Tudtuk, hogy ez a fej itt áll, atyád is látta. De még nem valószínű, hogy ugyanaz a fej legyen, a melyről az írás szól és ha ugyanaz is, még az sem bizonyít semmit.

Leó fölényes mosollyal nézett rám.

— Te egy hitetlen pogány vagy, Horace bátyám, — felelt — a ki megéri, meglátja.

— Ugy legyen, — mondtam — és most, ha körülnézel, láthatod, hogy egy homokzátony mellett haladva, egy folyó torkolatába jutunk. Markold meg az eveződet, Jób és lássunk hozzá, hogy valahol kikötő helyet találjunk.

A folyó torkolata, a hova beveztünk, nem látszott igen szélesnek, bár a partjain huzódó reggeli ködöktől nem lehetett pontosan meghatározni a szélességét. Lassan-lassan, a mint a nap felszívta

a ködöt, láttuk, hogy a partok télmérföldnyi távolban fekszenek egymástól, hogy igen mocsarasak és tele vannak krokodilusokkal, a melyek kifeküdtek a napra sütkérezni. A folyón fölfelé, egy mérföldnyire előttünk, láttunk csak egy kis szárazföldet és arra irányoztuk járműnkét. Egy negyedóra alatt elértük és kikötöttünk egy gyönyörű virágokkal terhelt magnolia fa árnyékában. Ezt elvégezve, megfürdöttünk, kitergettük ruháinkat és a csónak egyéb tartalmát a napra száradni. Ezután jóllaktunk páczolt nyelvfélével, a melylyel hajónk bőségesen fel volt szerelve és dicsértük az eszünket, hogy mindent a csónakba rakattunk, mielőtt a vihar elpusztította hajónkat. Mire elvégeztük reggelinket, ruháink is, megszáradtak és mi nem csekély élvezettel öltöztünk fel. Igazán, bizonyos törődöttséget és néhány kék foltot leszámítva, egyikünknek sem esett nagyobb baja a hajótörésnél, a mely oly végzetes volt társainkra nézve. Igaz, hogy Leó félig vízbe fult, de azt egy hat láb magas fiatal athleta hamar kiheveri.

Reggeli után elindultunk körülnézni. A szárazföld, a melyen voltunk, egy körülbelül 200 öl széles és 500 hosszú sávot képezett, melyet egyik oldalán a folyó, a másikon végtelen mocsár határolt.

Majdnem 20 lábnyi magasságban emelkedett a körülfekvő mocsarak és a folyó felett; és úgy látszott, mintha emberi kezek építették volna.

— Ez a hely rakpart volt, — szólt Leó tudalékos hangon.

— Ostobaság, — feleltem én — ki lenne

olyan együgyű, hogy rakodópartot építsen eme rettentő mocsarak közé, egy vadak által lakott országban, ha t. i. egyáltalán lakja valaki.

— Hátha nem volt mindig mocsár és hátha a nép sem volt mindig vad, — felelt szárazon, végig tekintve a meredek parton. — Ide nézz — folytatta, egy helyre mutatva, a hol a mult éjjeli vihar egy magnolia fát, mely egészen a víz szélén nőtt, kitépett; a kidőlt fa gyökerei egy halom földet ragadtak magukkal. — Ide nézz, ez nem kőépítkezés? Ha nem az is, de nagyon hasonlít hozzá.

— Ostobaság — mondtam még egyszer, — ezzel lemásztunk a parton, a felfordult gyökerek és a part közé.

— Nos? — kérde ő, de ezuttal nem feleltem, csak fütytyentettem, mert csupaszon hagyva a leszakadt föld által, szilárd kőfalra akadtunk, melynek óriás kockái barna czementtel voltak megépítve, oly keményen, hogy vadászkésemmel még karczólást sem voltam képest rajta ejteni. De ez nem volt még minden. Valami kiálló pontot látva a fal alján, kezeimmel eltisztítottam a földet s egy erős kögyürűre akadtam, mely a falba volt eresztve. Ez komolyan meglepett.

— Majdnem hasonlít egy rakodóparthoz, a hol jó nagy hajókat kötöttek ki. Nos, mit szól hozzá, Horace bátyám? — kérde Leó, izgatott nevetéssel.

Még egyszer szerettem volna mondani, hogy »ostobaság«, de a szó torkomon akadt. A gyűrű elnémitott. Valamely rég elmúlt időben hajót kötöt-

tek itt ki. E kőfal kétségtelenül egy szilárdan épült kikötő maradványa volt. Meglehet, hogy a várost, melyhez valaha tartozott, a mocsár nyelte el.

— Ugy tetszik, Horace bátyám, mintha mégis volna valami igaz abban a történetben, — mondá az izgatott Leó; és visszagondolva a titokzatos négerfőre, látva e még titokzatosabb falat, nem mertem határozottan felelni. Egy világrész, mint Afrika — mondám — nem nagy csuda, ha tele van a rég elmúlt és elfeledett czivilizációk maradványaival. Senki sem tudja az egyiptusi czivilizáció korát s ennek valószínűleg voltak mellékágazatai is. Aztán ott voltak még a babyloniak, fenicziabeliek persák, mint többé-kevésbbé czivilizáltak; hogy ne is emlitem a zsidókat, a kik nélkül ma is alig lehetünk el. Meglehet, hogy ezek egyikének volt itt gyarmata, vagy kereskedelmi állomása. Emlékezzél az eltemetett persa városokra, melyeket konzulunk mutatott Kilwában.

— Igazad van — felelt Leó — de az imént még nem így beszéltél.

— Nos, hát mittevők legyünk most — mondám én, fordítva egyet a beszélgetésen. Miután nem kaptam feleletet, elmentünk a láp szélére és elnéztünk fölötte. Látszólag határnélküli volt. A különféle vizi madarak oly tömege repkedett fölötte, hogy alig láttuk tőlük az eget. Most, hogy a nap magasan járt, vékony, beteges, mérges ködöket szivott fel a mocsár álló vizéből.

— Két dolog világos előttem — mondám, társaimhoz fordulva, — kik kedvetlenül bámulták a

látványra. Az első, hogy ezen keresztül nem hatolhatunk, — a lápokra mutattam, és másodszor, ha itt maradunk, a láz pusztit el bennünket.

— Ez világos, uram, mint a vakablak, — mondá Jób.

— Nos, hát akkor két alternatíva áll előttünk. Az egyik, hogy hajóra szállunk, és megkíséreljük, nem érhetnénk-e el valamelyes kikötőt naszádunkkal; a mi elég koczkáztatott vállalat lenne. A másik, a folyón fölfelé vitorlázni vagy evezni, s a sorsra bízni hovájutásunkat.

— Nem tudom, mi tevők lesztek ti — mondá Leó — fogait összeszorítva, — de én fölfelé indulok a folyón.

Jób a szemeit égnek meresztve nyögött. Az arab Allah nevét mormogta és szintén nyögött. A mi engem illet, egész szeliden megjegyeztem, hogy miután csak vagy a pokol vagy a tenger közt választhatunk, teljesen mindegy rám nézve, hogy merre indulunk. De igazában épp oly türelmetlenül vártam az indulást mint Leó.

Az óriás négerfő és a köpart oly mértékben felizgatta kíváncsiságomat, hogy szinte resteltem, de el voltam szánva, hogy kielégitem. Így hát elrendezve csónakunkat és kézhez véve puskánkat, elindultunk. Szerencsére a szél a tenger felől fújt, így felhuzhattuk a vitorlánkat és vigan repültünk fölfelé a folyón 3—4 óra hosszat. Egyszer egy csorda vizilóval találkozunk, mely felemelkedett láttunkra és Jób nagy rémületére s megvallom, kicsit az enyémeire is, borzasztóan ordított. Ezek voltak az első

vizilovak, melyeket valaha láttunk és ha tolakodó kíváncsiságukról ítélhetik, azt hiszem, mi voltunk az első fehér emberek, kiket ők láttak. Szavamra, néha azt hittem, hogy csónakunkba másznak. Leó szeretett volna közéjük lőni, de én nem engedtem meg, félve a következményektől. Krokodilokat százával láttunk sütkérezni az iszapos parton. Vad kacsákra s ludakra vadásztunk is és lőttünk egy különös fajú vadlibát, a melyiknek sarkantyuszerű kinövése volt a csőre fölött. Jób elnevezte egy-szarvu libának. Dél felé a nap türehetetlen hőséget lövelt és a felszálló párák oly utálatosak voltak, hogy jónak látuk néhány adag kinint bevenni. Nemsokára ezután szélcsend lett és miután nehéz csónakunkat víz ellen hajtani evezővel lehetetlen lett volna, örömmel kötöttünk ki egy csoport fűzfa alatt és ott lihegve vártuk az estét, hogy véget vessen kinainknak. Nem nagy távolságra tőlünk láttunk egy tószerű víztömeget és elhatároztuk, hogy ott fogjuk tölteni az éjt. Már sötétedni kezdett, mikor e lagunaszerű vizet elértük, mely a folyó partjának elszakadásából támadt. Itt horgonyt vetettünk; nem mertük az éjet a parton tölteni, azt remélvén, hogy a vizen jobban mentek leszünk a posvány kigőzölgésétől. Lámpát gyújtottunk és egy páczolt nyelvet elvacsorálván, aludni próbáltunk. De csakhamar be kellett látnunk, hogy ez lehetetlen. Mert akár a lámpa világa vonzotta őket oda, akár a fehérbőrű emberek szaga, a melyre hiába áhítoztak vagy ezer éven keresztül, de tény az, hogy annyi, oly nagy és oly szemtelen szunyogcsapat

esett nekünk, a milyenről eddig nem is álmodtam. Fölhőkben ereszkedtek reánk, csiptek és martak bennünket és zümmögtek körülöttünk, míg majd megőrültünk. Szivarfüst, úgy látszik, csak jobb kedvre derítette őket, míg végre arra fanyalodtunk hogy pokróczot terítsünk magunkra, így kuczorogtunk aztán izzadva, vakarózva és káromkodva. A mint így ülünk, hirtelen, mint a mennydörgés, szállt felénk egy oroszlán ordítása, egy másiké felelt reá és alig hatvan ölnyire tőlünk láttuk őket a nádasban mozogni.

— A mondó vagyok, — szólta Leó, fejét kidugva a pokrócz alól — hogy jókor hagytuk oda a partot, mit öregem? Szokása volt néha ezzel a tiszteletlen megszólítással illetni.

Nemsokára ezután a hold feljött, és bár folyton hallottuk az oroszlánok ordítását, mégis biztonságban hive magunkat, lassan, lassan elszunyadtunk. Nem tudom, hogy kis idő múlva mi vitt rá, hogy a fejemet kidugjam a takaró alól, tán csak az, hogy a szunyogok ott is épp úgy megtaláltak. De a mint kidugtam, hallom Jóbot rémülten susogni.

— Jó Istenem, oda nézzenek!

Rögtön arra felé fordultunk és ime ezt láttuk a holdvilágnál: Közel a parthoz mindig szélesedő gyűrűkben hullámozott a víz, a kör közepén pedig két sötét tárgy mozgott.

— Mi az? kérdeztem én.

— Azok az istentől elrugaszkodott oroszlánok, uram, — felelt Jób olyan hangon, a mely megbotráncozást, tiszteletet és rettegést fejezett ki egy-

szerre, — ide jönnek uszva, hogy felfaljanak bennünket.

Csakugyan úgy volt. Oda tekintve, már láttam vadul szikrázó szemeiket. Vagy az elejtett vad husa vagy mi magunk vonzottuk oda őket, és az éhes bestiák készek voltak megrohanni bennünket.

Leó felkapta puskáját. Figyelmeztettem, hogy várjon, míg közelebb jönnek s én is megragadtam a magamét. Vagy tizenöt lábnyira tőlünk a víz csekélyebb volt egy homokzátony felett és az első oroszlán, a nőtény, a mint elérte a helyet, felállt, megrázkódott és ordított. Abban a pillanatban Leó lőtt és a golyó a vadállat nyitott torkán be és hátul a nyakán kijött; rögtön leesett halva. A párja, — egy óriási him — mögötte jött és épp akkor érte el a zátonyt. A mint két első lábát föltette rá, különös dolog történt. Az oroszlán egy rémült és rémitő ordítással előre ugrott, egy fekete tömeget vonszolva maga után.

— Allah! — üvöltött Mahomed — egy krokodilus kapaszkodik a hátsó lábába!

— És úgy is volt. Tisztán láttuk az óriás állkapcsot félelmes fogsoraival és a hulló hosszsan elnyuló testét. Ezután egy valóban rendkívüli jelenésnek voltunk szemtanúi. Az oroszlánnak sikerült jól felkapaszkodni a zátonyra, de a krokodilus félig uszva, félig mászva, szorosan tartotta a lábát. Ordított, hogy a lég reszketett belé és aztán egy hirtelen mozdulattal megfordult és vad üvöltéssel a karmai közé ragadta a krokodilus fejét. Erre a szörny eleresztette a lábát és felfordult, mire az

oroszlán rögtön torkon ragadta és egy darabig egymáson keresztül hemperegtek a zátonyon, utálatosan birkózva. Lehetetlen volt gyors mozdulataikat követni, de pár pillanat alatt a krokodilus került felül, láttuk, a mint az oroszlánt éppen csipője felett derékon kapta, felragadva összeszorította és megrázta a levegőben. A szegény kinzott vad ordított fájdalomában, de neki fordulva ellenségének, belevágta körmeit lágy torkába és végig hasította, mint egy keztyüt.

Ezzel vége volt. Az oroszlán feje a krokodil hátára hanyatlott és egy végső borzalmas nyögéssel kiadta páráját. A krokodilus pedig egy perczig mozdulatlanul állt, aztán lassan oldalra fordult, a holt oroszlán testét még mindig fogai közt szorítva. Másnap láttuk, hogy majdnem ketté harapta azt.

Ez a halálos párbaj félelmes és utálatos látvány volt s azt hiszem olyan, a milyet kevés ember látott életében. Midőn elmúlt, Mahomedet őrségen hagyva, oly nyugodtan töltöttük az éjt, a milyen nyugodtan a szunyogok csak engedték.

VI.

Ögy ősi keresztény szokás.

Következő napon hajnalhasadtakor felkeltünk, s úgy a hogy megmosakodva és felöltözködve, készen voltunk az indulásra. A mint annyira világos volt, hogy egymás arcját láthattuk, én harsány kacajra fakadtam. Jó kövér széles arcza kétszer

akkorára volt dagadva és Leó nem járt sokkal jobban.

Még én jártam legjobban, hála érte jó szívós barna bőrömnek, sürü hajamnak és szakáلامnak, a mely arczomat különben is majd egészen elfedte, és a melyet Angliából való elutazásunk óta a saját kénye-kedve szerint engedtem nőni. De a másik kettő símára volt borotválkozva, a mi persze igen megkönnyítette a szunyogok dolgát; a mi Mahomedet illeti, a szunyogok az igazhivő szagát érezve ratja, hozzá sem nyultak. Bizony a következő héten nem egyszer óhajtottuk, hogy bár olyan illatunk lenne, mint az arabusnak.

Mire jól kinevettük magunkat, világos nappal lett, a szél is feltámadt a tenger felől, így hát felhúztuk vitorláinkat és miután a krokodilust és a két oroszlánt megbámultuk, utnak eredtünk. Délben, mikor a szél elcsendesült, elég szerencsések voltunk egy kimagasló pontot találni a parton, a hol kiszálltunk, tüzet raktunk és úgy a hogy, megsütöttünk két vadkacsát. Ott töltöttük el a nap hátralevő részét és az éjet is, még pedig a moszkitákat nem számítva, elég csendesén.

A következő pár nap is kevés különbséggel épp így telt el.

Utazásuk ötödik napján, a mikor számításunk szerint, 140—150 mértföldnyire lehettünk a tengertől nyugatra, akadt utunkba az első számbavehető akadály. Ezen a napon, 11 óra tájban, nyugodott el a szokott szél és egy kis evezés után kimerülten álltunk meg egy másik folyó torkolatá-

nál, a mely körülbelül 50 láb szélességben ömlött abba, a melyiken eddig jöttünk. Néhány fa állt közelben a parton.

Ezek alatt pihentünk, s pihenés után száraz talajra akadva, elindultunk folyam mentén körülnézni és kacsákat löni vacsorára. Alig mentünk ötven ölnyre, láttuk, hogy lehetetlen a folyón tovább utaznunk, mert alig 200 ölnyre megállóhelyüinktől, a víz oly sekély és homokzátonyos volt, hogy alig lehetett hat hüvelyknyi. Valóságos vízi zsák-utca. Visszafordulva, elindultunk a másik folyó partján, de csakhamar rájöttünk, hogy ez nem is folyó hanem egy régi csatorna. Századok mulhattak el azóta, hogy valamely rég elpusztult népkíásta a medrét, munkájuk nyomai most is látszotak az egyformán felépített partokon, melyek ott, a hol még be nem dültek, egyforma távolságban voltak egymástól, s a víz mélysége is egyformának látszott. Sodra alig, vagy egyáltalán nem volt, és ennél fogva a víz színét vízi növényzet lepte el csak itt-ott megszakítva, keskeny vizvonalakkal, melyeket a kacsák folytonos uszkálása okozott. Most már a milyen világos volt az, hogy a folyón nem folytathattuk utunkat, olyan világos volt az is, hogy vagy meg kell próbálnunk a csatornát, vagy visszatérni a tengerre. Ott nem maradhattunk, a hol voltunk, hogy a nap agyon süssön benünket, vagy a moszkiták egyenek meg elevenen, vagy pedig a láznak essünk áldozatul e borzalmas porványok között.

— Nos, azt hiszem, meg kell kísérlenünk a

csatornát — mondtam — és a többiek mind bele-nyugodtak, kiki a maga módja szerint. Leó, mintha ez a legjobb tréfa volna a világon, Jób tiszteletteljes utálattal és Mahomed egy a prófétához intézett fohászszal és egy hallható átokkal minden hitetlenre és a bolond utazó kedvükre.

Igy hát mihelyt a nap kissé hanyatlani kezdett, dologhoz láttunk. Először evezni próbáltunk, de a vizi növények sokasága miatt ez lehetetlennek bizonyult és kénytelenek voltunk a legkezdetlegesebb módszerhez, a vontatáshoz folyamodni. Két óra hosszat Mahomed, Jób és én, a ki voltam olyan erős, mint ők ketten együtt, huzztuk a csónakot a parton, míg Leó a csónak elején ülve, Mahomed kardjával szétvagdosta a sűrű növényzetet a hajó utjából.

A mint besötétedett, megálltunk pihenni és a szunyogokban gyönyörködni. Éjfélkor újra elindultunk, fel akarván használni az éj aránylagos hűvösségét. Hajnalban ismét pihentünk három órát, aztán megint elindultunk és mentünk tiz óráig, a mikor égiháboru ért utól bennünket, oly szakadó eső kíséretében, hogy a következő hat órát teljesen vízben töltöttük.

A következő négy napról nem mondhatok egyebet, miuthogy életem legnyomorultabb négy napja volt, tele sulyos munkával, nyomorusággal, hőséggel és szunyogokkal. Az egész ut végtelen mocsárokon vezetett bennünket keresztül és hogy bele nem haltunk, csak annak tulajdonitom, hogy rendes kininadagokat vettünk be minden nap. Uta-

zásunk harmadik napján hegyet pillantottunk meg a mocsár ködén keresztül és ez időtől fogva negyedik napra este úgy látszott, hogy 20 mérföldnyire van még tőlünk. De ekkor már teljesen ki voltunk merülve s úgy éreztük, hogy dagadt kezeinkkel egy ölnyre sem tudnók vonni csónakunkat és hogy a legokosabb lenne, lefeküdni és meghalni ez iszonyu iszapsivatagban. Rémitő helyzet volt. Levettem magam a csónak fenekére, hogy aludjam a végkimerültség álmát, átkozva örültségemet, hogy részt vettem egy ilyen utban, a mely csak valamennyiünk nyomorult halálával végződhetik e kísérteties világban. Emlékszem, hogy azon törtem a fejemet félálomban, hogy milyen lesz kis hajónk szerencsétlen népsége három hónap múlva. Itt fogunk feküdni tátongó sebhelyekkel, félig telve rothadt vízzel, mely, a mint a ködös szél ide-oda ingatja testünket, locsogni fog korhadó csontjaink között és ez lesz a vége mindazoknak, a kik elindultak a természet titkait és a mult regéit kutatni. Már is úgy tetszett, hogy halom a vizet locsogni szétszóródott csontjaink között s hogy hozzá ütöttem az én koponyámat Mahomedéhez, míg végre Mahomed felágaskodott a hátgerinczére és reám meredt üres szemgödreivel, átkozva engemet, hogy keresztény kutya létemre az ő igazhivő álmát megmerem zavarni. Felnyitottam a szemeimet, borzadva a rettenetes álomtól, de ekkor még jobban megborzadtam valamitől, a mi nem volt álom. Két nagy szem sugárzott reám a ködös homályon keresztül, Én felküzdöttem magamat és sikoltottam oly élesen

hogy a többiek is felugrottak. Ekkor hirtelen aczél ragyogását láttam és egy lándzsa hegyét éreztem torkomon s ez egy mögött még sokkal több lándzsa ragyogott kegyetlenül.

— Csend! szólt egy hang arabul, vagy legalább olyan nyelven, mely tele volt arab szavakkal, — kik vagytok ti, a kik ide jöttök uszva a vizen? Beszélj vagy meghalsz! és az aczél keményen torkomra szegződött, hideg borzógást kergetve rajtam végig.

— Utasok vagyunk és véletlenül jutottunk ide — feleltem legszebb arab nyelvemen, a melyet, úgy látszik, meg is értettek, mert megtámadóm hátra fordult egy mögötte álló magas alakhoz és így szólt:

— Atyám, megöljük?

— Milyen a bőrük színe? — kérdezte egy mély hang vissza.

— Fehér.

— Ne öljétek meg őket — volt a felelet, — négyszer fordult a nap, mióta az üzenetet küldte — Ő, a kit szolgálunk, — »fehér emberek érkezendenek és ha érkeznek, ne öld meg őket, de hozasd őket oda, a hol — Ő, a kit szolgálunk — él és uralkodik«. Hozzátok elő az embereket, és velök mindent, a mit magukkal hoztak.

— Ier, — szólt emberem, félig vezetve, félig vonszolva a csónakból, ugyanezt tették mások többi társaimmal.

A parton vagy ötven ember volt együtt. A mennyire láthattam a félhomályban, hosszú lándzsákkal voltak fölfegyverkezve, bőrük elég világos, ter-

metük magas és erős, ruhájuk semmi, egy tigrisbőrt kivéve, a melyet csipőjük körül viseltek.

Ekkor lökték mellém Leót és Jóbot.

— Mi a tatár lelt bennünket? — kérde Leó, szemeit dörzsölve.

— Oh, uram, Istenem! gazdám! ezek haramiák! — jajgatott Jób, éppen a mint Mahomed tántorgott közénk, követve egy sötét alaktól, a mely dőfésre készen emelte lándzsáját.

— Allah! Allah! segits! — üvöltött szegény Mahomed, érezve, hogy az emberektől nem sokat várhat.

— Atyám, egy fekete ember is van köztük. — szólt egy hang.

— Mit mondott Ő, a kit szolgálunk, a feketéről.

— Nem mondott semmit sem, de azért ne öld meg, jer ide, fiam.

Az ember odament és a magas, titokzatos alak hozzá hajolt és sugott neki valamit.

— Jó, jó — felelt amaz és vérfagyasztóan kaczagott.

— Itt van a három fehér férfit? — kérdezte az alak.

— Igen, itt vannak.

— Akkor hozzátok elő, a mit számukra készen tartunk és az emberek hozzák el mind azt, a mit elbirnak abból a jószágból, a mely uszik.

Alig végezte el beszédét, az emberek sietve hozták elő palankinokat. Minden palankinhoz volt 4 vívő és két kisegítő és intettek, hogy másszunk belé.

— Pompás — szólt Leó — valóságos áldás, hogy végre akad, a ki czipeljen bennünket, miután már éppen meguntuk saját édes terhünket. Leó minden dolognak megtalálta a mulatságos oldalát.

Nem lehetett a dolgon változtatni és miután láttam, hogy a többiek felszáltak, én is felkapaszkodtam gyaloghintómba és bizony igen kényelmesnek találtam! Növényrostból font alkotmány volt, a két végével két poznához erősítve és a test minden mozdulatának engedve: igen pompás pihenőhelyet adott. Alig helyezkedtünk el, a vivők hosszú, gyors lépésekkel elindultak, egyhangu halk énekkel kísérve járásukat. Egy darabig csendesen teküdve elmélkedtem csodálatos élményeink felett és töprenkedve, hogy vajh, mi lesz a vége, de csakhamar elnyomott az álom. Azt hiszem, hét vagy nyolcz órát aludtam, először pihenve alaposan, mióta hajónk elsülyedt.

A mikor felébredtem, a nap magasan járt az égen. Még folyton utaztunk, majdnem négy mérföldnyi sebeséggel óránként. Kitekintve felhőszerűen befüggönyözött gyaloghintómból, láttam, hogy már elhagytuk a mocsáros vidéket és dagadó réteken keresztül egy lapos tetejű hegy felé tartottunk. Hogy ugyanaz a hegy volt-e, a melyet a mocsárról láttunk, azt nem tudom és később sem tudtam meg, mert az itt lakó néptől semmi felvilágosítást nem lehetett kapni. Azután az embereket vettem szemügyre, a kik vittek bennünket. Pompás termetük volt, alig akadt köztük, a ki a hat lábon alul lett volna, színük [sárgás. Hasonlitottak a kelet-afrika

szomálik-hoz, csak a hajuk nem volt rövid göndör, de hosszú fürtökben lógott vállaikra. Vonásaik rendesek, némelyiké gyönyörű, foguk különösen pompás és ragyogó. De szépségük daczára megdöbbenett, hogy soha oly rossz arcokat nem láttam életemben. Valami hideg, könyörtelen kegyetlenség bélyegét viselték, a mely fellázított engem és mely néha kísérteties volt.

Még különösebb volt rajtuk, hogy soha sem mosolyogtak. Néha énekelték a szomoru, egyhangu nótát, mit említettem, de különben konokul hallgattak, soha egy kacaj fel nem derítette sötét arcukat. Miféle fajhoz tartozhattak? Arabul beszéltek, de nem lehettek arabok, ebben bizonyos voltam, ehhez igen sárga volt a bőrük. Látásuk oly beteges félelemmel töltött el, hogy szinte szégyeltem. A mig így töprenkedtem, egy másik gyaloghintó került mellém. Benne egy öreg ember ült, fehéres vászonruhába öltözve, a mely bőven fogta körül alakját, ő volt, a mint rögtön kitaláltam, a titokzatos alak, a kit a többi — atyának szólított. Csodálatos külsejű öreg volt, hófehér és oly hosszú szakállal, hogy a gyaloghintó szélein lógott le, sas orral, a mely felett egy pár hideg, éles szem ragyogott, mig arcz kifejezése oly bölcs és gunyoros kedélyre vallott, hogy szinte lehetetlen leírni a benyomást, melyet rám tett.

— Ébren vagy idegen? — kérdezte mély, lágy hangon.

— Ébren, atyám, — feleltem udvariasan, érezve, hogy jó lesz barátságos viszonyba lépni ezzel az eleven régiséggel.

Megsimogatta szép fehér szakálát és gyengén mosolygott.

— Bármely ország szülötte légy, látom, hogy tisztelettudásra tanított hazád, idegen fiam. Minek jöttetek ez országba, a melynek földjét idegen lába emberemlékezet óta nem taposta. Meguntad tán az életedet, te és azok, a kik veled jöttetek?

— Jöttünk, hogy új dolgokat lássunk — feleltem bátran. — Meguntuk a régieket. Átkeltünk a tengereken, megismerni az ismeretlent. Bátor fajból származunk, a mely nem féli a halált, nagyon tisztelt atyám — kivált ha tudományát gyarapíthatja élete árán.

— Ühm! — felelt az öreg — igaz lehet, nem illik hirtelen ellentmondani, különben azt mondanám, hogy hazudtál, fiam. Különben bármint legyen is — Ő, a kit szolgálunk — ebben kezetekre járhat.

— Kicsoda az az Ő? — kérdém kíváncsian.

— Az öreg embereire nézett, aztán különös mosolylyal, mely véremet megfagyasztotta, így szólt:

— Bizonyosan elég hamar megfogod tudni, idegen fiam, ha kedve tartja téged földi mivoltodban látni.

— Földi mivoltomban? Mit ért ez alatt, jó atyám?

Az öreg csak vérfagylalón kaczagott és nem felelt.

— Hogy nevezik népedet, atyám? — kérdém.

— Népedet Amahagger-nek nevezik (a sziklák népe.)

— És ha fiad bátorzkodnék kérdeni a te nevedet?

— Az én nevem Billali.

— És hova megyünk, atyám?

— Azt majd meglátod, — és egy intésére vivői előresiettek vele, míg elérték a gyaloghintót, melyben Jób pihent, az egyik lábát kilógatva; de aligha értették meg egymást Jóbbal, mert hamar ott hagyta és láttam, hogy Leó gyaloghintójához vitette magát. Ezután újra elaludtam. Mikor felébredtem, egy szorosban haladtunk tova, meredek sziklafalakkal, a melyeken gyönyörű fák és virágzó bokrok nőttek.

Az ut hirtelen fordult, és ekkor gyönyörű látvány tárult elénk. Előttünk volt egy zöld, 5—6 mértföld tág katlan, a római amfiteátrumok alakjában. A katlan oldalai sziklásak voltak, bokrokkal benőve, de a közepét buja rétság fedte, itt-ott megszakítva remek növésű fákkal és keresztül szelve kanyargó patakokkal. A réten szarvasmarhák és kecskék legeltek, de birkát nem láttam.

Eleinte nem tudtam, hogy miféle különös hely ez, de hirtelen eszembe jutott, hogy csak egy rég kialudt óriási tűzhányó hegynek a krátere lehet, a mely eleinte tó volt, később ismeretlen módon kiszárittatott. Legrelytélyesebb volt előttem, hogy bár embereket láttam járni-kelni a gulyák körül, emberi lakásnak semmi nyoma sem volt sehol. Hol lakhattak ezek mind? Kíváncsiságom csakhamar kielégítettett. Balra fordulva, még vagy egy félórai utat tettünk és aztán megálltunk. Látva, hogy az

öreg ur, az én fogadott apám leszáll, mi is ugy tettünk. Első, a mit láttam, nyomorult arab utitársunk, Mahomed volt, a ki kimerülve feküdt a földön. Őt szegényt, ugy látszik, nem hozták gyaloghintón, hanem kényszerítették, hogy az egész távolságot gyalog fussa meg és fáradt lévén már induláskor is, most teljesen tönkre volt téve.

Körültekintve láttuk, hogy egy sziklasíkon állapodtunk meg, mely egy szikla-üreg bejárata előtt terült el, és e síkon fel volt halmozva csónakunk összes tartalma, a vitorlát és evezőket is beleszámitva. Az üreg előtt álltak kísérőink és több hozzájuk hasonló magas termetű férfi, bőrük színe váltakozott, némelyik oly sötét színű volt, akár Mahomed arab kísérőnké, némelyik pedig sárga, mint egy kínai, és mindegyiknél volt egy nagy lándzsa. Néhány asszony is volt közöttük, de ezek a tigrisbőr helyett valami puha kicserzett kecskebőrfélét viseltek csipőjük körül.

Az asszonyok általában igen szépek voltak, nagy sötét szemük, szép metszésű arcuk és sűrű fürtös hajuk volt. Némelyik olyan sárgás vászonruhafélét, mint a minőt az öreg Billalin láttunk, viselt, de mint később megtudtuk, inkább csak rangbeli megkülönböztetésül, mintsem ruha-gyanánt viselték. Különbben sem voltak olyan kedvetlenek, mint a férfiak, sőt néha mosolyogtak is. Alig szálltunk le, körülvettek és kíváncsian, de izgatottság nélkül szemlélték bennünket. Leó szép sugár termete és gyönyörű arcza rögtön magára vonta figyelmüket, és a mint udvariasan kalapot emelve kö-

szönt nekik, aranyszínű göndör haja a csodálat moráját keltette köztük, sőt nem is maradt csak annyiban, mert egyikök, a legszebb közülök, egy szép nyulánk, aranybarna haju leány, a kin ruha is volt, miután tetőtől-talpig vizsga szemmel végig nézte volna Leót, nyugodtan közeledett hozzá és karjait olyan mozdulattal, mely bájos lett volna, ha nem lett volna oly határozott, szépen a nyaka körül fonta és megcsókolta az ajkait.

Én felijedtem, azt hivén, hogy Leót rögtön felnyársalják; Jób pedig így kiáltott:

— No nézzed a szemtelent, no de soha ilyet.

— A mi Leót illeti, ő egy kicsit meg volt lepve, de megjegyezve, hogy úgy látszik, olyan helyre kerültünk, a hol az ős keresztény szokás most is divik, visszaadta az ölelést és csókot.

Ujra megrémültem, hogy no most jaj lesz nekünk; de bámulatomra, bár a fiatalabb nők közül néhányan boszankodva sugtak össze, az idősebbek és a férfiak egy kissé elmosolyodtak. Később, mikor megértettük e különös nép szokásait, tudtuk csak meg, mire magyarázzuk e rejtélyt. Kiderült ugyanis, hogy az Amahaggereknél, ellenkezőleg minden más vad nép szokásaival, a nő nemcsak teljesen egyenlő a férfival, de nem tartozik neki még mint feleség sem engedelmeskedni. Leszármazásukat csak az anya után számítják és a mig épp oly büszkék anyai őseikre, mint mi európaiak családfánkra, az apát sem számba nem veszik, de még csak el sem ismerik. Csak egy czimzetes apja van minden törzsnek, vagy házastársnak, a hogy ők

nevezik, az is választott feje és kormányzója a törzsnek — atya czimezéssel. Jelenleg az öreg Billali volt a törzsnek, mely hét ezer lelket számolt, az atyja és soha más férfit e néven nem szólítottak.

Ha egy asszonynak megtetszett egy férfi, ezt kijelentette az által, hogy nyilvánosan megölelte és megcsókolta, mint azt ama rendkívül elszánt fiatal hölgy, kit Ustane-nak hívtak, Leóval tette.

Ha a férfi viszonzta a csókot, a frigy meg volt kötve mind addigra, míg egyikök bele nem unt. Meg kell azonban vallanom, hogy a válás nem fordult elő oly sűrűn, mint az ember hinné, sem perpatvar nem támadt miatta, legalább a férfiak közt nem, a kik, ha nejeik elhagyták őket egy vetélytárs kedvéért, belenyugodtak mint afféle változhatlan dologba, a min nem lehet vitatkozni és a mi, bármily kellemetlen legyen is az egyénre nézve, a közjónak használt.

Különös megfigyelni, hogy az emberiség szokásai e dologban különböző világrészekben milyen eltérők, az erkölcsi fogalma szélességi fok szerint változik és a mi helyes és illő egy helyen, helytelen és bűn másutt. Különben be kell ismernünk, hogy ha a szertartások megtartása az erkölcs próbaköve, mint azt a civilizált népek hinni látszanak, az Amahaggereknek sem vethetünk erkölcstelenséget a szemükre, tekintve, hogy az ölelés és csók váltása felér a mi esküváltásunkkal, a mely, mint tudjuk, sok mindent jóvá tesz.

VII.

Ustane dala.

Mikor a csók szertartása véget ért — itt meg kell jegyeznem, hogy egy sem akadt az ifju hölgyek közt, a kinek kedve kerekedett volna engem hasondó módon kitüntetni, bár Jób-ot igen kerülgette egy, a tiszteletreméltó egyéniség nem csekély ijedelmére, — öreg Billali hozzánk jöve, a szikla-üregekbe hívott bennünket, mi követtük őt s Ustane is velünk jött, figyelemre sem méltatva czélzásaimat, hogy szívesen maradnánk egyedül. Alig léptünk be, feltűnt, hogy az üreg, melyben jártunk, nem a természet munkája volt, hanem emberi kéz faragta. A mennyire megítélhettük lehetett száz láb hosszú és ötven széles, igen magas, templomszerű boltozattal. Ötven lábnyira a bejárattól, a hol már egy kissé sötétedni kezdett, nagy tűz lobogott. Billali itt megállt és leüléssel kínált bennünket, mondván, hogy mindjárt hoznak enni valót, így hát letelepedtünk a szétteregetett állatbőrökre és vártunk.

Nemsokára fiatal leányok hozták az ennivalót, főtt kecskehuszt, friss tejet cserépkorsókban s gyenge főtt kukoriczát. Ki voltunk éhezve és nem emlékezem, hogy valaha életemben oly jóízűt ettem volna; elpusztítottunk mindent, a mit elejbénk tálaltak. Mikor jóllaktunk, kissé komor házigazdánk, a ki eddig hallgatagon figyelt bennünket, fölkel és szólni kezdett. Azt mondta, hogy soha még fehérbőrű

idegenek nem jöttek a sziklák népeinek országába. Néha, bár ritkán, egy-egy feketebőrű tévedt ugyan ide és attól hallották, hogy vannak fehérbőrűek is, a kik nagy hajókon járnak a tengert, de itt soha senki ezelőtt olyat nem látott. Bevallotta, hogy láttak bennünket, a mint a csatornán vontattuk csónakunkat és hogy ő rögtön kiadta a rendeletet megöletésünkre, tekintve, hogy betolakodásunk törvénytellenes volt. — De — folytatá — üzenetet küldött Ő, a kit szolgálunk, mondván, hogy élteteket kíméljük és hozzá vigyünk benneteket.

— Bocsánat, atyám, — szakítám félbe — ha jól értettem, Ő, a kit szolgálunk, még messzebb lakik innen, hogy tudhatott érkezésünkről?

Billali körülnézett és látva, hogy egyedül vagyunk, mert Ustane visszahúzódott, rövid kacajjal így szólt.

— Nincsenek hazátokban olyanok, a kik halanak, bár nincsenek fülök és látnak, bár nincsen szemök? Ne kérdezz — Ő tudta.

— Vállat vontam és ő folytatta, hogy miután semmi más ránk vonatkozó utasítás nem jött, kénytelen lesz elindulni, hogy meg tudja, mit parancsol — Ő? — Egyuttal értésünkre adta, hogy — Ő — az Almahaggerek királynéja. Kérdeztem, hogy meddig marad oda, azt felelte, hogy gyorsan járva, öt nap alatt megfordulhat, de sok mértföldnyi mocsarat kell még meggázolni, mielőtt elérné a helyet, a hol — Ő lakik. Megígérte különben, hogy rólunk gondoskodni fog, míg oda lesz, és hogy személy szerint kedvelvén bennünket, reméli, hogy az —

Ő ítélete is kedvező leszen, bár nem bizik benne, mert még eddig minden idegent, a ki nagyanyja, anyja és saját (Billali) életében ide vetődött, könnyörület nélkül megölték, még pedig mindig Ő ítélete folytán, s hozzá oly kegyetlen módon, hogy annak leírásától irántunk való tekintetből tartózkodni fog.

— Hogyan lett volna ez lehetséges? — kérdelem, — én öreg ember és az idő óta, a melyről beszél, két emberöltőnek kellett elmulnia. Hogy rendelkezhetne volna Ő bárkinek halálát az ön nagyanyja idejében, hisz akkor még a világon sem lehetett.

Megint mosolygott azzal a különös bágyadt mosolylyal, aztán meghajtotta magát és szó nélkül ott hagyott bennünket és nem is láttuk őt napig.

Távozása után megvitattuk helyzetünket, a mely igen nyugtalanítónak tetszett. Nem igen volt inyenre a mit arról a titokzatos királynéről hallottam, a kit többnyire ugy említettek — Ő, a kit szolgálunk — bár néha rövidség kedveért csak ugy hiták Ő vagy Hiya és a ki oly kegyetlen halálra ítélte a szerencsétlen idegeneket. Leót is leverte a dolog, de vigasztalódott azzal, hogy ez az Ő volt kétségkívül az az asszony, a kiről az irás a cserépen és atyja levele is említést teszen, bizonyitva ez állitást azzal, a mit Billali az Ő koráról és hatalmáról mondott. Én ekkor már oly keserves hangulatban voltam, hogy nem volt kedvem ilyen bolond állitással szembeszállani, csak azt ajánlottam, hogy próbáljunk valamerre megfürödni, mert bi-

zony Isten nagyon ránk térne. Így hát miután kívánságunkat megértettük egy idősebb egyénnel, a ki még e komor nép közt is kitűnt rendkívüli komorságával, és a ki ugy látszott rólunk gondoskodni volt hivatva, a mig Billali oda járt, elindultunk együtt, előbb pipára gyujtva. A barlangon kívül nagy csoport nép leste megjelenésünket, de a mint megpillantottak bennünket pöfékelve, nagy riadalommal futottak szét, kiabálva, hogy bűvészek vagyunk.

Valóban semmink sem lepte meg őket anyyira, mint pipáink, még puskáink sem. Ezután nyugodtan megfürödtünk egy pompás kis folyóban, bár alig tudtuk az asszonyokat lerázni nyakunkról, a kik Ustánéval az élükön ide is követni akartak bennünket. Este lett, mire visszatértünk a barlangba, a melyekben most több helyen égett a tűz. Az amahaggerek a tüzek és felaggatott lámpáknak gyér világánál ették estelijöket. A lámpák durva égetett cserépmunkából készültek, különböző nagyságban, olvasztott zsiradékkal megtöltve és palmarostokból sodort béllal ellátva, melyet folyton fel kellett piszkálni, mely célból minden lámpára kis hegyes keményfapiszkáló volt akasztva. Egy darabig néztük e rideg népet, a mint épp oly rideg némaságban ette vacsoráját, mig végre beleuntunk és értésére adtam új örüinknek, hogy szeretnék lefeküdni.

Szó nélkül felállt és kézenfogva bevezetett egyik keskeny folyosóra, a milyen több is nyílt a központi barlangból. Alig tettünk benne öt lépést,

hirtelen egy piczi szobává bővült, mely alig lehetett nyolcz négyszögláb és a nyers sziklából volt kivájva. Egyik oldalán köpad volt és kísérom tudtul adta, hogy azon kell hálnom. Nem volt sem ablak, sem szelelőlyuk, sem semmiféle butorzat a szobában és jól szemügyre véve, arra a kellemetlen meggyőződésre jutottam, hogy eredetileg inkább temetkező helynek lehetett szánva, mint hálószobának. A gondolat akaratom ellenére megborzasztott; de legyőztem a kellemetlen érzést és visszatértem a barlangba pokróczaimért, a melyeket egyéb holmival együtt felhoztak a csónakból. Ott találkoztam Jóbbal, a kit az enyémhez hasonló hálófülkébe vezettek, de a ki kereken kijelentette, hogy nem marad benne, mert a háta borsószik tőle és tudatta azt az elhatározását, hogy nálam hál ha megengedem.

Én természetesen kész örömmel engedtem meg. Az éjet egészben véve elég kényelmesen töltöttük. Azt mondom, egészben véve, mert a mi engem illet, iszonyu álmodtam, mintha elevenen temettek volna el. Ezt valószínűleg szobám kísérteties kinézése okozta. Pitymallatkor erős trombitaszó keltett fel bennünket, mint később láttuk, egy fiatal amahagger fujt egy erre a célra kifurt elefánt agyarba. Elérte a célzást, felkeltünk és lementünk a folyóhoz mosakodni, aztán tálalták a reggelit. A reggelinél egy már nem egészen fiatal asszony felkelt és nyilvánosan megcsókolta Jóbot. Azt hiszem, a legmulatságosabb dolog volt, melyet valaha láttam. Soha sem fogom elfelejteni a tisztas Jó

ijedelmét és utálatát. Jób, mint jómagam is, egy kissé nőgyűlölő volt, és érzelmeinek hullámozása arczán, — a mint tudtára jött annak, hogy nemcsak nyilvánosan megcsókolták, az ő személyes megkérdezése nélkül, de még hozzá gazdái jelenlétében tették, — oly változatos és fájdalmas volt, hogy lehetetlen leírni.

Felugrott és ellökte magától az asszonyt, a ki körülbelül harmincz éves gömbölyded alak volt.

— Na de ilyet — lihegett, — mig az asszony azt hívé, hogy csak bátoritan, még egyszer megcsókolta.

— Eredj innen! takarodjál te hamis! — kiabált Jób, hadonászva fakanalával, melylyel reggelijét ette. — Bocsánatotok kérek, uraim, de igazán mondom, én nem bátorítottam őt erre. Jaj, Istenkém, már megint nekem jön. Fogja meg, Holly ur! kérem, fogja meg, mert ki nem állom! bizony Isten, ki nem állom ezt. Soha ilyen még nem esett meg én rajtam, uraim, de soha! — itt hirtelen elhallgatva, kapta magát és szaladt, a hogy csak tudott, a barlang felé. Ez egyszer láttam az amahaggereket kaczagni. De bezzeg nem kaczagott az asszony. Sőt csak úgy fujt a haragtól, melyet a többi asszony gunyolódása csak még fokozott. Ott állt szinte remegve és sikoltozva a dühtől és ezt látva, óhajtottam, hogy bár Jób Kukutyinban hagyta volna skrupulusait, sejtve, hogy jeles magaviselete aligha veszélybe nem ejt bennünket. Nem is csalódtam, a hogy a következés megmutatta.

A hölgy visszavonulván, Jób ismét előkerült,

igen izgatott kedélyállapotban szemmel tartva minden asszonyt, a ki közeledett feléje. Én alkalmilag megmagyaráztam gazdámnak, hogy Jób feleséges ember; és igen boldogtalan házasságban élván, ez elől menekült ide, és ezért irtózik az asszonynak még csak a látásától is. Magyarázatomat komor hallgatással fogadták, látszott, hogy emberünk viselkedését sértőnek találták a törzsre nézve, bár az asszonyok, mint akár civilizált testvéreik, mulattak társuk felsülésén.

Reggeli után sétálni mentünk és szemügyre vettük a gulyákat és művelés alatt levő mezőket. Két faj szarvasmarhát tenyésztettek, az egyik nagy szögletes termetű, rendkívül bő tejelő, a másik kicsi kövér fajta, kitűnő hust adott, de nem volt jó teje. A kecskék hosszú szőrűek voltak és tisztán csak vágómarhának használtattak, legalább soha sem láttuk, hogy fejték volna. A mi a mezőgazdaságot illeti, a lehető legkezdetlegesebb volt, a földet csak ásóval művelték, mert e nép vasat olvasztott és kovácsolt is. De ásójuk inkább hasonlított egy széles lándzsához, mint akármi máshoz, és nem volt visszahajlása, a hova a lábat támasszák, a mi aztán rendkívül megnehezítette az ásást. Különbösen minden efféle munkát a férfiak végeznek, az asszonyok, ellentétben egyéb vad népek szokásaival, teljesen mentek lévén minden terhes munkától. De hisz említettem másutt, hogy az amahaggereknél a gyengébb nem immár megállapította jogait.

Eleinte sokat törtük a fejünket e rendkívüli népfaj eredetén és szokásain. Idő multával — mert

a következő négy nap különösebb esemény nélkül mult el — tudtuk meg egymást Ustane-től, Leó barátnőjétől, a ki — melesleg mondvá — árnyéka gyanánt kísérte ezt a fiatal urat. Az eredetükről ő sem tudott bizonyosat. De hallotta, hogy közel oda, a hol Ő lakik, egész dombok vannak, rombadőlt kőfalakból és oszlopokból, hogy azt a helyet Kór-nak hívják és a bölcsek beszéde szerint, ott valamikor emberlakta házak voltak és ők azoktól az emberektől származtak. De senki sem meri megközelíteni amaz óriás romokat, mert azokban kísértetek járnak, csak messziről nézi azokat. A barlangokat is, a melyeket most lakóhelyül használtak, emberek vésték, tán éppen ama nagy városok lakói. Ők maguk nem írott törvénynek engedelmeskedtek, csak a szokásnak, de a mely épp oly kötelező volt, mint bármely törvény. Ha bármely férfi vétett a bevett szokás ellen, kivégeztetett a törzs atyjának az ítéletére.

Kérdésemre, hogy miként végezik ki, mosolygott és azt felelte, hogy majd meglátom magam is valamelyik napon. De azért volt egy királynéjuk. — Ő — volt a királyné, de igen ritkán látták, alig egyszer minden két vagy három esztendőben, a mikor megjelent, hogy ítéletet mondjon valamelyik nagy bűnös fölött, de ilyenkor is teljesen be volt burkolva egy nagy köpönyegbe úgy, hogy senki sem láthatta az arcát. Szolgái és szolgálói siketnémák, ennél fogva nem árulkodhatnak róla, de azért mégis hire jár, hogy oly szép, a milyen soha halandó asszony nem volt és nem is lesz. Azt is beszélik,

hogy halhatatlan és hogy hatalma van mindenek felett, de ő, Ustane, semmi bizonyosat nem tud róla. Azt hiszi, hogy a királyné időről-időre férjet választ magának és mihelyt leánygyermek születik, a férjét, a kit soha többé nem lát senki, megöleti. A leánygyermek aztán felnő és elfoglalja anyja helyét, ha az meghalt és eltemettetett a nagy barlangba.

De ezt senki sem tudhatja bizonyosan. Bizonyos, hogy — Ő — feltétlen engedelmességet követelt és nyert országszerte. Testőrei voltak, de rendes katonasága nem; neki nem engedelmeskedni annyit tett, mint meghalni.

Kérdeztem tőle, hogy mekkora az ország és mennyi a lakója. Azt felelte, hogy tudtával tíz háztartás vagy törzs van, beleszámítva azt is, a melynek körében a királyné él; minden törzs szikla-üregekben lakik és körül van véve mocsarakkal, melyeken csak titkos ösvények vezettek keresztül. A törzsek sokszor háboruskodtak egymással, míg — Ő — parancsot nem küldött, hogy hagyják abba mire rögtön megszűnt a harcz. Ez a hadviselés és a mocsárláz pusztította a népet és nem engedte tulságosan elszaporodni.

Semmi más néptajt nem ismertek, hozzájuk soha el nem juthatott senki a lápok miatt. Valamikor a nagy folyó (talán a Zambezi) felül indult ellenük egy hadtest, de beletévedt a mocsarakba és elpusztultak mind nyomorultan, a nélkül, hogy harczoltak volna ellenük. A mocsarak, szerinte, járhatatlanok voltak azokra nézve, a kik nem ismerték

a titkos utakat és mi sem jutottunk volna soha sem idáig, ha ide nem hoztak volna bennünket.

Ezt és sok egyebet tudtunk meg Ustanetől a négy nap alatt, mely viszontagságaink igazi kezdetét megelőzte és mindez elég okot szolgáltatott az aggodalomra. Az egész rendkívül különös volt, és legkülönösebb benne az, hogy többé kevésbé egybehangzott a cserépen talált régi irással. Ugy látszott, hogy létezik egy titokzatos királyné, felruházva a monda által rettegett és csodálatos hatalommal és a kit csak az egyszerű, de szerintem szinte félelmet gerjesztő Ő czimen ismertek. Nem igen tudtam eligazodni a dolgon, sem én, sem Leó, bár roppant diadalmaskodott fölöttem, hogy én oly makacsul gunyolódtam az egész fölött. A mi Jóbot illeti, ő szegény már arról is lemondott, hogy a józan eszét a sajátjának vallja s csak úgy uszott a véletlen árján, Mahomed, az arab, a kit, mint észrevettem, az amahaggerek, bár udvariasan bántak vele, roppant megvetettek, folytonos rettegésben volt, bár hogy mitől félt tulajdonképpen, azt nem tudtam. Képes volt egész nap összehuzódva a barlang egyik szögletében kuporogni, folyton Allah és a prófétához fohászkodva oltalomért.

Igy mult az idő, mig elértük a negyedik éjjelt Billali elmenetele után, a mikor a következő dolog történt:

Mi hárman és Ustane, éppen lefekvés előtt egy kis tűz körül ültünk, a midőn a leány, a ki egy idő óta csendesen mélázva ült, hirtelen felállt, kezét Leó fejére tette és beszélni kezdett hozzá. Még most

is, ha szemeim lehunyom, előttem áll a leány büszke, fenséges formájában, hol árnyékba burkolva, hol pedig a tűz piros fényében felragyogva, a mint gondolatait és prófáta-sejtelmeit, egy különös dal-lamos beszédmodorban nyilatkoztatta ki, a mi körülbelől így hangzott:

Te vagy az én választottam. — Téged vártalak az idők elejétől fogva.

Te vagy a szép. Kinek van haja a tiedhez hasonló vagy bőre oly fehér?

Kinek van karja oly erőteljes, ki volna olyan férfi, mint te vagy?

Te tökéletes vagy és boldogságot lehel az arczod; feléd fordul az én szívem.

És tekintetem reádtapadt és én birni óhajtottalak.

Azért vettelek férjül téged, én édes szerelmem.

És tartalak erősen, nehogy bu férhessen hozzád.

Hajam hullámaint borítottam a te fejedre, hogy megvédjelek a nap sugaraitól.

És én egészen a tied voltam, és te egészen az enyém voltál.

És ez tartott egy kevés ideig, míg végre a sors egy gonosz napot küldött ránk.

És mi történt azon a napon. Oh jaj! szerelmem, azt én nem tudom.

De én, én nem láttalak téged többé. Én — én elvesztem a sötétségben.

És — Ő, a ki erősebb, elvett téged. Oh jaj! Ő, a ki szebb, mint Ustane.

Bár te visszafordultál utánam és hívtál engem és szemeiddel kutattad értem a sötétséget.

De azért Ő legyőzött szépségével és elvitt téged utlan-utakon.

És aztán, oh! és azután én szerelmem —

Itt ennek a különös lánynak hangja elhalt és

szikrázó szemeit az előtte terülő mély árnyékra szögezte. Egy pillanat múlva szemei rémült kifejezéssel meredtek ki, mintha valamely irtóztató dolgot látott volna. Kezét fölemelte Leó fejéről és a sötétségre mutatott. Mind oda néztünk, de semmit sem láttunk. De ő látott, vagy legalább is oda képzelt valami olyan rémest, a mi még az ő aczélidegeit is megbontotta, mert hirtelen, hang nélkül esett össze. Leó, a ki nagyon megszerette e különös leányt, roppant megijedt. Én magam is valami babonás rettegést éreztem. De Ustane hirtelen magához tért és felült, görcsös remegéssel.

— Mit akartál mondani, Ustane? — kérde Leó.

— Semmit sem, én szerelmem, felelt erőltetett nevetéssel. — Csak daloltam neked népem szokása szerint. Bizonyos, hogy semmit sem mondtam. Hogyis mondhatnék olyat, a mi még nincs.

— És mit láttál, Ustane? — kérdeztem én, élesen a szemébe nézve.

— Nem — felelt — semmit sem láttam. Ne kérd, hogy mit láttam. Miért rémitenélek meg beneteket? És Leóhoz fordulva, végtelen gyengédség kifejezésével kezei közé fogta fejét, és homlokon csókolta, mintha anyja volna. — Ha nem leszek többé, én drágám; ha éjjel hiába nyujtod ki karjaidat, és engem nem találhatsz többé, emlékezzél meg rólam néha, mert bizony, mondom néked. igazán szeretlek, bár nem vagyok méltó, hogy saruidat megoldjam. Szeressük egymást. Ez éjjel az élet még a mienk, ki tudja, a holnap kié lesz?

VIII.

Őji harc z.

E rendkívüli jelenet után való napon tudtunkra adták, hogy tiszteletünkre este ünnepet fognak rendezni. Eleget szabadkoztam, mondva, hogy szerény emberek lévén, nem igen sokat adunk az effélére, de szabadkozásomat kedvetlen képpel fogadták, így hát jobbnak láttam elhallgatni.

Naplementekor jelentették, hogy minden készen van és én Jóbal a barlangba mentem, a hol Leóval találkoztunk, a kit, szokás szerint, Ustane kísért. Ők ketten egész nap elcsavarogtak valamerre és semmit sem tudtak a tervezett ünnepről. A mint Ustane értesült felőle, szép arczán az irtózat kifejezését láttam feltűnni. Elfordulva, karon ragadott egy éppen arra haladó férfit és parancsoló hangon kérdezett tőle valamit. Annak a felelete egy kissé megnyugtató látszott őt, bár nem volt kielégítő. Ezután valami ellenvetést próbált tenni, de a férfi, a ki valami tisztséget viselt, haragosan felelt neki és lerázta őt magáról, de hirtelen megváltoztatta szándékát, karon fogta és elvonszolva, saját maga és egy másik férfi közé ültette le a tűz körül levő körben és láttam, hogy valamely oknál fogva Ustane legjobbnak látta engedelmeskedni.

A tűz a barlangban a rendesnél sokkal nagyobb volt és tág körben ült körülötte harminczöt férfi és két asszony. Ustane, és az a bizonyos,

ki miatt Jób egy régi bibliai szerep eljátszására vetemedett. A férfiak szokás szerint komor csendben ültek, mindenik mögött ott állt erős dárdája egy erre a célra a sziklába faragott talpba ütve. Alig egy kettőn volt vászonruha, a többin csak a rendes tigrisbőr.

— Mi lesz most, uram? — kérde Jób bizalmatlanul. Minden jók legyenek velünk, mán meg az az asszony is itt van. Na de remélem, nem esik megint nekem, mikor én rá sem hederitettem soha sem. Akár mi legyenek, ha a hátam nem borsószik valamennyiüktől. Nézze csak, uram, Mahomedet is meghitták vacsorára, ott ül ni, és az én asszonykám olyan czukrosan beszélget vele. Na, csak-hogy engem nem bánt, a többit nem bánom, nem biz én.

Feltekingtettünk és csakugyan az említett asszony felkelt, és a nyomorult Mahomedet a sarokból, a hol rémitő előérzettel gyötörve, reszketve és Allah-t kiabálva meghuzódott, elővezette. Nem igen akart jönni szegény, talán megijesztette a nagy tisztesség, mert eddig csak úgy vetettek neki enni valót. Láttam, hogy annyira meg van rémülve, hogy roskadozó lábai alig birták el erős nagy testét, és azt hiszem, nem is annyira a hölgy édesgetéseinek engedett, mint egy óriás amahagger harczos szintoly óriás lándzsájának; a mely hátulról biztatgatta a nyomorultat.

— Nos mondhatom, nincs igen inyemre a mit látok, — szóltam társaimhoz fordulva, — de már csak ki kell várnunk. Nálatok vannak-e a

revolverek, ha igen, jó lesz utána látni, hogy meg legyenek töltve.

— Az enyim nálam van, uram — szólt Jób, de Leó urnál csak a vadászkése van, bár az sem megvetendő fegyver, mondhatom.

Nem tartottuk tanácsosnak a hiányzó fegyverek után menni, bátran közeledtünk és a barlang egyik oldalához vetve meg hátunkat, leültünk egymás mellé sorba. Alig foglaltunk helyet, egy kökorsóban valami erjesztett italfélét adtak kézről-kézre, mely nem volt kellemetlen ízű, bár kissé émelyítő. Ezt, és a tűz élesztését kivéve egy álló óráig mi sem történt. Senki sem szólt egy szót sem. Így ültünk tökéletes csendben, hol a ragyogó tűzbe, hol pedig a falakra bámulva, a hova a mécsesek és tűz lobogó lángja kísérteties árnyakat vetett. Az üres téren, köztünk és a tűz között, hevert egy fateknő, éppen olyan, mint a milyent a hentesek szoktak használni, mellette feküdt 2 hosszunyelű csipővas, a tűz másik oldalán is épp ilyen kettő hevert. Valami nagyon nem tetszett a teknő és a körülheverő csipővasakon. Ott ültem és rájuk bámultam, aztán meg a hallgatag, vad, zord körre a tűz körül, és eszembe jutott, hogy tökéletesen a hatalmában vagyunk ez ijesztő népnek; annyival inkább ijesztő, mert igazi jellemük még mindig rejtély volt előttünk. Jobbak is lehettek, mint a minőknek hittem őket, de rosszabbak is. Attól tartottam, hogy rosszabbak és nem csalódtam.

Az bizonyos, hogy különös egy mulatság volt, ennünk abszolute semmit sem adtak.

Végre, mikor már olyanformán kezdtem érezni magamat, mintha delejezve volnék, mozdult a kép. Minden előleges figyelmeztetés nélkül, egy férfi a tűz tulsó oldalán elkiáltotta magát:

— Hol van a hus, a mit enni fogunk?

Mire mindannyian a körben egyszerre feleltek mély, vontatott hangon, jobb kezüket a tűz felé nyujtva.

— A hus majd előkerül.

— Kecske lesz? — kérdezte ugyanaz a hang.

— Kecske, szarvak nélkül és különb, mint a kecske és mi meg fogjuk ölni — feleltek mind és hátrafordulva, hirtelen megmarkolták lándzsájuk nyelét, de rögtön megint eleresztették.

— Ökör lesz? — kérdezte az ember ismét.

— Ökör, szarvak nélkül és különb, mint az ökör és mi meg fogjuk ölni — volt a felelet és újra megmarkolták a lándzsákat és újra eleresztették.

Ezután szünet következett és én rémülettel és égnek meredő hajjal láttam, hogy az az asszony Mahomed mellett elkezdett ennek hizelegni és kedveskedni, míg vad szemei éhesen méregették remegő testét. Nem tudom, hogy ez a jelenet miért rémitett meg bennünket annyira, de tény, hogy megrémitett, de különösen Leót. A hizelegés olyan kigyó-szerű volt és meglehetett belőle érteni, hogy csak valamely kegyetlen szertartás előjátékát képezte. Láttam, hogy Mahomed, barna bőre daczára, halál-sápadt lett.

— Készen van a hus a sülésre? — kérdezte a hang gyorsabban.

— Készen van! készen van!

— Tüzes a fazék, a mely megsüti? — folytatta a hang, éles üvöltéssel, mely fájdalmasan hangzott vissza a boltozatról.

— Már tüzes! már tüzes!

— Irgalmas Isten — ordított Leó — emlékezzél az irás szavaira — a nép, a mely tüzes fazekat huz az idegen fejére.

A mint e szavakat mondta, még mielőtt mozdulhattunk volna, két nagy betyár felugrott és megragadva a hosszú csipővasakat, a tűz közepébe dugták őket, míg az asszony, a ki mindeddig hizelgett Mahomednek, hirtelen előrántott az övéből egy növényrostokból font hurkot, az arab válán keresztül vetve, szorosra huzta a karjai felett, míg a mellette ülő két férfi a lábait fogta le. A két férfi a csipővassal szétütötte a tüzet a sziklás talajon és a közepéből kiemelt egy izzóra tüzesített cserépfazekat. Egy pillanat alatt, szinte egyetlen mozdulattal, ott termettek vele, a hol Mahomed birkózott. Birkózott, mint a gonosz lélek, üvöltve kétségbeesésben és daczára a huroknak karjai körül és daczára a két lábába kapaszkodó férfinak; a nyomorultak nem voltak képesek szándékukat végrehajtani, mely — bármily hihetetlennek és borzalmasnak lássék is — abból állt, hogy a tüzes fazekat a fejére huzzák.

Én az irtózat kiáltásával ugrottam talpra, és revolvert rántva, ösztönszerűleg az asszonyra irányoztam, a ki Mahomedet befonta és még most is belé csimpaszkodott. Golyóm hátba találta és rög-

tön megölte. Még mai napig is örülök rajta, ha eszembe jut, mert később kisült, hogy ő erőszakolta ki e borzasztó szokás felujítását, hogy megboszulja a rajta Jób által ejtett sérelmet. Lehanyatlott halva, és a mint így tett, rémülve és iszonyodva láttam, a mint Mahomed emberfeletti erőfeszítéssel lerázta kinzóit és felegyenesedett egy pillanatra — aztán haldokolva esett a halottra. Fegyverem súlyos golyója keresztülverte mindkettőjük testét, hallálal sujtva a gyilkos nőt, és megszabadítva az áldozatot egy ezerszerre borzasztóbb haláltól. Szörnyű, de mégis könyörületes véletlen volt.

Egy perczig tartott a meglepetés csendje. Az amahaggerek sohasem hallották még egy puska dördülését és hatása megrémitette őket. De a legközelebb álló hamar magához tért, és felragadta dardáját, hogy Leót ledöfje.

— Fuss! — kiáltottam, egyuttal példát mutatva rohantam oly gyorsan, a mint lábaim csak birtak, a barlang háttére felé. Kifelé futottam volna, de köztünk és a kijárat közt álltak az emberek és a barlang bejárata előtt is láttam csoportokat álldogálni. Befelé futottam hát és utánam a többiek és ezek után a kannibálok tömege, dühödten az asszony halála miatt. Egy szökéssel átugrottam Mahomed holttestét. Ugrás közben éreztem lábaimon a tüzes fazéknak, a mely mellette feküdt, hősugárzását és fényénél láttam az áldozat ujjait gyengén mozogni, — még nem volt egészen meghalva. A barlang végén volt egy kis szikla-kiugrás, körülbelül három láb magas és nyolcz láb széles, ezt elérve,

mind a hárman felugrottunk rá, elszántan, hogy életünket drágán fogjuk eladni. A tömeg, a mely eddig nyomon követett bennünket, visszahökkent, a mint látta, hogy szembe fordulunk vele. Jób balról állt a szikla szélén. Leó közepén és én jobbra. Leó előre hajolva, végig mérte szemeivel a hosszú homályos üreget, az elején a tüzzel és itt-ott egy égő lámpával, a melynek gyenge világában üldözőink némán, árnyszerűen imbolyogtak ide-oda, mert még dühök is néma volt, mint a vérebeké. Csak a megtüzesített fazék ragyogott haragosan a homályban. Különös fény szökött Leó szemébe és szép arcza szinte kővé vált. Jobb keze nehéz vadászkiését markolta. Felém fordulva, szorosan átölelt.

— Isten veled, öregem — szólt, — legjobb barátom, a ki atyámnál több voltál. Lehetetlen, hogy birjunk ezekkel a gazokkal; legyűrnek pár percz alatt, aztán valószínűleg megesznek bennünket. Isten veled, miattam jutottál ide, remélem, megbocsátasz. Isten veled, Jób.

— Legyen meg az ur akarata, — feleltem, fogaimat összeszorítva és a legrosszabbra elkészülve. Ebben a perczben Jób egy kiáltással tüzelt és leterített egy embert — nem azt ugyan a kire célzott — mert a kire Jób célzott, az tökéletes biztosságban volt. Nekünk rohantak és én is tüzeltem oly gyorsan, a hogy csak tudtam és egy pillanatra vissza is riassztottam őket. Jób és én, az asszonyt nem számítva, öt embert lőttünk le, mielőtt revolvereink kiürültek volna. De nem volt időnk újra

tölteni, mert folyton támadtak nagyszerű bátorsággal. Egy óriás termetű legény felugrott az emelvényre. Leó hatalmas karjának egyetlen mozdulattal leterítette, kését a szívébe mártva. Én is így tettem egy másikkal, de Jób elhibázta a döfést és láttam, a mint egy sötétbőrű amahagger derékon kapta és legurult vele a szikláról. Kése nem lévén szíjjal a karjához erősítve, kiesett Jób kezéből, de szerencséjére esés közben a kés úgy esett a sziklára, hogy felálló hegyével keresztülütötte az épp alul forduló amahagger testét. Hogy mi történt ezután Jóbbal, nem tudnám megmondani, de úgy tetszett, hogy csendesen fekve maradt holt ellensége karjaiban, szinte halottnak tétetve magát. A mi engem illet, csakhamar kétségbeesett tusába elegyedtem két gazemberrel, a kik szerencsémre, rohanásukban elfelejtették a lándzsájukat felkapni és életemben először vettem komolyan hasznát a rendkívüli testi erőnek, melylyel a természet megáldott. Egynek a koponyáját hasítottam be vadász-késemmel, mely oly súlyos volt, mint egy közepeszerű kard. Az éles aczél a szemöldökig behatolt és oly erősen megállt, hogy a mint ellenségem hirtelen oldalt esett, kicsavarta kezemből a kést. Ekkor támadt rám a másik kettő. Derékon kaptam mindkettőt és együtt zuhantunk le mind a hárman a barlang talajára. Erős férfi volt mindkettő, de én félőrült voltam a dühtől és az öldöklés rettenetes gyönyörétől, a mely legczivilizáltabb férfi szívét is eltölti, ha harczba vegyül és élet-halál forog a kockán. Karjaim körülfonták a két sötét démont

és szorítottam őket, míg bordáik csikorgó ropogását nem hallottam. Vonaglottak és csavarogtak mint a kigyó, karmoltak és vertek ökleikkel, de én nem engedtem. A hátamon fekve, hogy testeikkel védjem magamat a lándzsaszúrások ellen, lassan-lassan kiszorítottam belőlük a lelket. Támadóim nem-sokára elgyengültek és abba hagyták a küzdelmet, lélekzetük szakadozott lett, haldoklottak, de azért nem mertem őket elereszteni, mert igen lassan haldoklottak. Tudtam, hogy még felélednének, ha most elereszteném őket. A többiek nyilván azt hitték, hogy meg is haltunk mind a hárman — mert árnyékban feküdtünk — legalább nem avatkoztak a mi kis tragédiánkba. Megfordítottam a fejemet és a mint így fuldokolva feküdtem, láttam, hogy Leó nem volt már a sziklán, de még mindig talpon állva küzdött a tömeg közepette, a mely igyekezett őt lehuzni, mint farkasok a szarvast. Fejük fölött ragyogott gyönyörű sápadt arcza, arany hajkoronájával, láttam, hogy oly kétségbeesett energiával harczol, a mely remek és irtóztató volt egyszerre. Kését keresztülverte az egyikken — oly közel voltak hozzá és oly szoros tömegben, hogy hosszú lándzsáiknak semmi hasznát sem vehették, késük pedig nem volt. Valahogy kicsávták kezéből a kést és védtelenné tették, azt hittem, hogy vége van. De nem úgy volt! Kétségbeesett erőfeszítéssel lerázta őket magáról, megragadta az imént elesett ember holttestét és magasan a levegőbe fölemelve, úgy sujtotta vele a támadókat, hogy ötöt-hatot földre terített egyszerre. Egy pillanat alatt felugrot-

tak, egynek a kivételével, a kinek koponyája szétlocscsant, és újra neki estek. Lassan, végtelen fáradtsággal, a farkasok legyőzték a kimerült orosz-lánt. Még egyszer összeszedte magát és leütött egy amahaggert az öklével, de lehetetlen volt, hogy egymaga megbirjon állni annyi ellen és végre lezuhant a sziklás földre, mint a tölgy, magával rántva mindazokat, a kik belékapaszkodtak. Lefogták és körülállták.

— Egy lándzsát ! — kiáltott valaki, — egy lándzsát, hogy elvágjuk a torkát és egy tálat, hogy felfogjuk a vérét.

— Lehunytam a szemeimet, mert láttam egy embert a lándzsával közeledni ; nem birtam mozdulni, hogy Leó segítségére siessek, kezdtem gyengülni a két rajtam fekvő test sulya alatt, pedig még egyik sem volt egészen meghalva. Halálos ájulás környékezett.

Ekkor hirtelen mozgás támadt és én újra kinyitottam szemeimet, hogy a gyilkosság helyére nézzek. A hű Ustane Leó vonagló testére vetette magát, saját testével védve azt és karjait a nyaka köré fonta. Le akarták tépni onnan, de a leány hozzá tapadt, mint egy veréb, vagyis inkább, mint a folyondár a fára és nem birtak vele. Akkor igyekeztek oldalba szurni Leót, hogy a leányt meg ne sértsék, de ez folytonosan védte és csak megsebesítették.

Végre kifogyott a türelmük.

— Verd a lándzsát mindkettőjükön keresztül, — szólt ugyanaz a hang, ki a kísérteties ünnep

alatt a kérdéseket intézte a többihez, — így legalább a halálban is házasfelek lesznek.

És láttam, a mint a fegyveres ember összeszedte minden erejét a döféshez, láttam a hideg aczélt magasan ragyogni és újra lehunytam a szememet.

Akkor hallottam egy férfi hangját, a mint végig mennydörgött a barlangon.

— Megállj!

Elájultam, sötétülő elmével érezve, mint süllyedek le a halál végső megsemmisülésébe.

IX.

Egy kis láb.

Mikor újra kinyitottam szememet, egy állatbőrön feküdtem közel a tűzhöz. Mellettem feküdt Leó, látszólag mély ájulásban és föléje hajolva láttam Ustanet, a mint hideg vízzel mosta mély oldalsebét, melyet egy lándzsával ejtettek rajta. Mögötte, remegve és összetörődve, bár látszólag sértetlenül, Jób támaszkodott a falnak. A tűz tulsó oldalán, széthányva, mintha kimerülten álomra dültek volna, heverték azoknak a holttesteit, a kiket rettenetes harcunkban megöltünk.

Megolvastam őket, tizenketten voltak, az aszszonyt és Mahomedet nem számítva. Balra egy csoport férfi kötözte össze az életben maradt kannibálok kezeit és aztán párosával fűzték össze őket. A gazok durczás egykedvűséggel türték sorsukat, bár

dühtől lángoló szemük meghazudtolta komor közönyösségüket. Előttük, megkötözésükre felügyelve állt Billali barátunk, a ki fáradtnak lászott. Hirtelen megfordulva, észrevette, hogy felültem, odajött hozzám és a legudvariasabban adott abbeli reményének kifejezést, hogy jobban érzem-e már magamat. Azt feleltem neki, hogy most ezt sem tudnám neki megmondani; annyi bizonyos, hogy minden porcikám sajog. Lehajolva megvizsgálta Leó sebét.

— Csunya vágás — mondá — de a lándzsa nem érintette a belső részeket. Meg fog gyógyulni.

— Hála érte teneked atyám — felelém. — Még egy percz és tul lettünk volna valamennyien a meggyógyulás lehetőségén, mert ezek a te ördögeid megöltek volna bennünket is, mint a hogy meg akarták ölni szolgánkat, — Mahomedre mutattam.

Az aggastyán fogait csikorgatta és arcza különös kaján kifejezést öltött.

— Ne félj, fiam — mondá — olyan boszut állunk rajtuk, a melynek hallására a velő megremeagne csontjaidban. — Ő elébe fognak vezetetni és az Ő boszuja méltó lesz Ő nagyságához. Az az ember — és Mahomedre mutatott — mondom neked, hogy az az ember enyhe halállal halt volna meg ahhoz képest, a milyet ezek a hiénák fognak elszenvedni. De mondd el, kérlek, hogy mint esett meg a dolog.

Rövid szavakkal ecseteltem a történeteket.

— Ah, igen — felelt — látod, fiam, itt az a szokás, hogy ha idegen téved ide, megölik a tüzes fazékkal és megeszik.

— Megfordított vendégszeretet — feleltem gyengén. — A mi hazánkban a vendégnek adnak lenni, itt meg a vendéget eszik meg.

— Szokás — felelt vállat vonva — igaz, hogy én a magam részéről rossz szokásnak tartom, — de folytatta egy kis gondolkozás után — az is igaz, hogy én nem is szeretem az idegen emberhusnak az ízét, kivált ha sokáig kóborolt a mocsárok között és csak vadkacsán élt. A mikor Ő, a kit szolgálunk, izenetét küldte, hogy élteteket kíméljük, semmit sem izent a feketére vonatkozólag, ezért ezek a hiénák vágytak a husára és az az asszony, a kit joggal löttél agyon, vette rá gonosz szívöket, hogy tüzes fazékkal öljék meg. Nos, megkapják érte a jutalmukat. Jobb lett volna meg se látniok a napvilágot. Boldogok azok, a kik kezed által estek el. Ah! — folytatá — bátor harcz volt ez a tietek. Tudod-e, hogy te, hosszú kezü pávián, összezuztad a bordáit annak a kettőnek, a ki amott fekszik. És az ifju oroszán, hogy állt meg egyedül annyi ellenében, hármát halállal sujtott és ez az egy (s egy még kissé mozgó testre mutatott) nem-sokára szintén meghal, mert a feje ketté van hasítva; a foglyok közül is sokan megsebesültek. Hősi harcz volt és ő és te szívemet nyertétek meg vele, mert jól esik egy vitéz verekedést látnom. De mondd meg, fiam, pávián, mert ha jól megnézlek, hát igazán még az arczod is szőrös és hasonló a majoméhoz — hogyan ejtetted el azokat, a kiken lyukat láttam? Azt mondják, hogy egy nagyot csattantottál, aztán attól elestek és meghaltak?

Megmagyaráztam neki a puskapor hatását és ő rögtön ajánlotta, hogy könnyebb megérthetés okáért mutassam meg neki az egyik foglyon a dolgot.

— Egygyel több vagy kevesebb, — mondá — már ugy sem számít és memcsak őt érdekelné a mutatvány rendkívüli módon, de nekem is egyuttal alkalmat nyujtana boszut állani.

Roppant elcsodálkozott mikor mondtam neki, hogy nem szoktunk hideg vérrel boszut állni. De hozzátettem, hogyha majd meggyógyulok, elviszem őt magammal vadászni és akkor ő maga is lőhet valami állatot, ennek aztán ugy megörült, mint a gyermek valamely uj játékszernek.

Éppen ekkor nyitotta ki Leó a szemeit egy kis brandy éltető hatásától, melyet Jób töltött a torkába és beszélgetésünk félbeszakadt.

Leót, a ki igen gyenge volt és alig ismert meg bennünket, lefektettük Jób és a derék Ustane segítségével, a kinek, ha nem féltém volna, hogy megharagszik érte, szivesen adtam volna egy csókot nagyszerű magaviseleteért, a melylyel drága fiam életét megmentette.

Aztán megzuzva, megtörve, de a biztosságnak rég nem élvezett érzetével keblemben, elsompolyogtam a magam kis kriptájába, elalvás előtt szívem legmélyéből hálát adva a gondviselésnek, hogy rám nézve csakugyan kriptává nem vált.

Álmaim ezen az éjjelen borzasztók voltak. A rettenetes kép, a mint Mahomed menekülni igyekszik a tüzes fazéktól, folyton kísértett és a háttér-

ben folyton egy elfátyolozott alak lebegett, a mely, a mint fátyolát fellebbentette, hol egy remek szép női alakot, hol pedig egy vigyorgó csontvázat mutatott és a mely folyton eme titokzatos és látszólag értelmetlen szavakat mormolta:

— Az, a mi él, ismerte a halált és az a mi halott, még nem veszett el, mert a szellem körfutásában az élet semmi és a halál is semmi. Ugy van, minden örökké él, bár időközökben aluszik és elfelejtetik.

Végre megvirradt, de éreztem, hogy oly me-rev és fájó minden tagom, hogy nem bírok felkelni. Hét óra tájt jött Jób, iszonyuan sántítva és olyan arczczal, mint egy rothadt alma, és jelentette, hogy Leó jól aludt, de igen gyöngének érzi magát. Két órával később Billali (a kit Jób rendszeren csak Billi kecskének hitt hosszú szakállá miatt) is bejött, lámpával a kezében, magas alakjával majdnem a szoba tetejéig érve. Alvást szinleltem, de szempilláim alól figyeltem meg szép öreg arczát. Sólyom szemeit rám szögezte és kezével simogatta remek fehér szakállát.

— Ah! — hallottam mormogni — mily rut — épp oly rut, mint a milyen szép a másik — valóságos pávián. De én szeretem ezt az embert. Különös, hogy most, az én koromban, még szeressek egy embert. Hogy is van a közmondás. Ne bizzál senkiben sem, és öld meg azt, a kire gyanakodol és kerüld azt asszonyokat, mert ők az okai minden rosznak és elpusztítanak téged. Szeretem

ezt a páviánt és szeretném tudni, hogy kiktől tanulta a fogásait. Remélem, hogy — Ő — nem fogja megbüvölni. Szegény pávián, fáradt lehet a tegnapi harcz után, megyek, mert még feltalálom költeni.

Vártam, míg megfordult és majdnem a bejáráshoz ért, ekkor megszólaltam.

— Atyám! te vagy az?

— Én vagyok, fiam, de nem akartalak zavarni. Csak megnézni jöttem, hogy vagy és megmondani, hogy támadóitok immáron utba vannak Ő-höz, ki azt rendelte, hogy ti is rögtön induljatok, de félek, hogy ez még lehetetlen.

— Bizony lehetetlen, — felelém — míg egy kicsit össze nem szedtük magunkat. De vitess ki, kérlek, a levegőre, atyám. Nem szeretem ezt a helyet.

— Nem csodálom, — felelt — bizony bus egy hely ez. Emlékezem, mikor még csak legényke voltam, egy szép nő holttestét találtam itt, éppen azon a helyen a hol most te fekszel. Oly szép volt, hogy megszoktam ide járni és a lámpa világánál arcát bámulni. Ha kezei nem lettek volna hidegek, azt hittem volna, hogy csak alszik, oly édes és nyugodt volt fehér leplében. Fehér volt az arcza is, a haja pedig arany és végig ömlött termetén egészen a lábáig. Ott, a hol Ő lakik, még mot is vannak a sirokban ilyen tetemek, mert azok? a kik oda temették őket, tudták azt, a mit mi nem tudunk, hogy miképpen őrizték meg kedveseik holt-

testét az enyészet rombolásától. Haj! nap nap után jártam én ide és bámultam, míg végre beleszerettem a halottba, a burokba, mely egykor életet tart. Ráborultam, csókolgattam márvány arczát és azon töprenkedtem, hogy hányan élhettek és halhattak meg ama napok óta, a mikor még ő is élt, és ki lehetett; ki ölelhette őt életében. Ah, fiam, pávián, azt hiszem, az a halott tanított engem bölcseségre, mert tőle tanultam meg, hogy mily rövid az élet és mily hosszú a halál, és hogy minden, a mi a nap alatt él, egy uton nyugszik le, semmisül meg és merül örök feledésbe. Így töprenkedtem mellette és éreztem, hogy a halott nyugalma reám száll, míg egy napon édesanyám, a ki okos asszony volt, de egy kissé hirtelen, látva, hogy megváltoztam, rám lesett, meglátta a szép halottat és megijedt, hogy meg vagyok babonázva, a mi talán igaz is volt. Ezért félig ijedten, félig haraggal fogta a lámpát és a halottat a falhoz támasztván, felgyújtotta a hajánál fogva, egyszerre lángba borult, mert az olyan módon eltett testek kitünően égnek. Nézd, fiam, ott a falon most is látszik a füst nyoma.

Felnéztem és csakugyan a kis kriptá tetején egy füstös, kormos folt látszott.

— Elégett — folytatá Billali elgondolkozva, — egész a lába fejéig, de én visszajöttem és a lábait megmentettem, levágva őket az égő lábszárról, vászonba göngyölgettem és ide rejtettem a sziklapad alá. Ugy emlékszem rá most is, mintha tegnap történt volna. Talán még ez óráig is itt van-

nak, ha csak valaki meg nem találta őket. Én magam sohasem jöttem többet e fülkébe amaz óra óta. Várj, majd megnézem.

És letérdelve, hosszú kezeivel kutatott a pad alatt. Arcza hirtelen felderült, és egy kiáltással húzott ki egy porlepte csomagot. A poros rongyokat kibontotta és egy szép formás, majdnem hófehér női lábat tartott bámuló szemem elé, oly friss és ép volt, mintha csak tegnap tették volna oda.

— Látod, fiam, pávián — mondá bus hangon — hogy igazat beszéltem, itt van még most is az egyik láb, fogd és bámuld.

Kezembe fogtam a halandóság e töredékét, és leirhatatlan érzelmekkel bámultam rá a lámpa világánál. A télelem, csodálat és valami babonás hit fogott el. Könnyű volt, sokkal könnyebb, mint élő állapotban lehetett, de a hus most is hus volt rajta, tele különös illattal. Nem volt semmit sem összezsugorodva vagy megfonnyadva, nem fekete, mint az egyiptomi mumiáké, de formás és fehér, kivéve ott, a hol egy kissé megperzselődött, szóval tökéletes; valóságos diadala a bebalzsamozás tudományának.

Szegény kis láb! Letettem a kőpadra, a hol tán ezer évig feküdt és azon töprenkedtem, hogy ki lehetett a szépség, a kit hordott? Az élet milyen utain járt halk léptekkel és milyen bátor szívvvel járta meg a halál homályos útját. Kihez lopódzott az éj csendjében, midőn a fekete rabszolga már aludt a márvány padlón és vajh, ki leste dobogó szívvvel közeledését. Formás kis láb! méltó arra,

hogy a győzhetetlen vitéz büszke nyakán pihenjen, méltó arra, hogy a leghatalmasabb király csókjaival fürössze ragyogó fehérségét.

Betakarattam a mult ez emlékét az öreg vá-szonrongyokba. Aztán Billali segítségével elbicze-gtem Leót megnézni. Borzasztóan össze volt zuzva, jobban mint én magam. Gyenge és szédülős volt a vérvesztéstől, melyet oldalsebe okozott, de mind a mellett vig és pajkos volt, mint egy tücsök és sür-gette a reggelijét. Jób és Ustane belefektették egy póznáiról lefejtett gyaloghintóba és Billali és én is segítettünk őt kivinni az árnyékba a barlang elé, a honnan az előtte való éjjel esett mészárlásnak min-den nyoma el volt takarítva — itt aztán reggeliz-tünk és ott is maradtunk majd egész nap, és az azt követő két napon is.

Harmadnapra Jób és én teljesen helyreálltunk. Leó is sokkal jobban volt, annyira, hogy engedtem Billali sürgetésének, hogy induljunk utnak Kór felé, a hogy hívták a helyet, a hol a titokteljes — Ő — élt, bár még féltettem Leót attól, hogy a mozgás alig behegedt sebét újra felszakítja. Ha Billali nem sürget, bizony nem is engedtem volna, hogy in-duljunk.

X.

Holly megmenti Billalit.

Alig egy óra múlva azután, hogy elhatároztuk az indulást, öt gyaloghintó állt a barlang előtt, mindenikhez négy vivő, két kisegítő, és vagy ötven felfegyverzett amahagger, a kik kísérték bennünket és a málháinkat hozták. Három a gyaloghintók közül nekünk volt szánva, egy Billalinak, a ki nagy megkönnyebülésemre kijelentette, hogy velünk jön, az ötödik pedig úgy látszott Ustanénak.

— Velünk jön az urhölgy is, atyám? — kértem Billalit, a ki az előkészületekre felügyelt.

— Ha akarja, hát velünk jöhet — felelt választ vonva. — Itt az asszonyok azt teszik, a mi nekik tetszik. Mi imádjuk őket és engedünk nekik, mert náluk nélkül a világ pusztá volna, ők az élet forrása. Mi imádjuk őket egy bizonyos határig, míg végre türehetetlenekké válnak, a mi körülbelül minden második emberöltőnél megесik rajtuk.

— És olyankor hogy segítenek a bajon? — kértem kíváncsian.

— Olyankor — felelt gyöngé mosolylyal — — fellázadunk és lemészároljuk a véneket, hogy példát vegyenek sorsukról a fiatalok és hogy megmutassuk nekik, hogy mi vagyunk az erősebbek. Azért is látsz mostanában oly kevés vénasszonyt közöttük. Hiába, maguk voltak az okai sorsuknak.

A mi azt a leányt illeti — folytatá komolyabb hangon — nem tudom, mittévő legyen vele. Jó leány és szereti az oroszánt; te is láttad, mit tett, hogy életét megmentse. Szokásaink szerint neje is, és joga van őt követni, bármerre menjen is, ha csak — Ő — meg nem tiltja neki, mert az — Ő — szava törvényt bont.

— És ha — Ő — azt rendelné, hogy hagyja el Leót és a leány megtagadná az engedelmességet?

— Ha a vihar követeli a fától, hogy hajoljon meg és az nem teszi, mi történik vele? — kérdé felelet helyett vállvonva. És feleletre sem várva, ott hagyott és gyaloghintójába szállt. Tíz percz múlva mind utban voltunk.

— Egy órába került, míg áthaladtunk a völgyön és egy fél órába, míg megmásztuk a hegy másik oldalát. A mint felértünk, gyönyörű látvány terült elénk. Messze elnyúló meredek, füvel borított lejtő tárult szemünk elé, itt-ott tülevelű facsoportokkal; a meredek alján vagy 8—10 mértföldnyire tőlünk, kezdődött ujra a láptenger, mely fölött most is néhez köd ült, mint füst valamely nagy város fölött. Hordozóink könnyen jártak meg a lefelé vezető utakat és délfelé elértük az utálatos posványt. Itt megpihentünk ebédelni és azután tekervényes utakon belemélyedtünk a mocsarakba. Az ösvény majdnem láthatatlan volt, úgy, hogy máig sem értem, hogy kísérőink mikép tudtak rajta eligazodni.

Két ember hosszú csáklyákkal mindig előttünk járt, azzal kutatták itt-ott a talajt, mely szerintök

ismeretlen okokból, de igen gyakran változott, úgy, hogy a ma járható ösvény egy hónap múlva teljesen elveszett. Soha sem láttam ennél fárasztóbb és unalmasabb utat. Mértföldnyire terjedő lapok, itt-ott egy-egy kis zöld szigettel szilárd földből, közbe sáskoszoruzott tavak, a melyekben örökké krákoktak a békák milliói. Óráról órára semmi változás, hacsak a ködöt nem mondom annak. Az egyedüli élet az óriás mocsárookban a vízi madarak és a rajtuk élő ragadozók. A szunyogok még sokkal borzasztóbbak voltak, mint a folyón és iszonyuan kinoztak bennünket. De a legrosszabb mégis csak a mocsár dögletes párája volt.

Mentünk, mentünk ez iszonyaton keresztül, míg végre a nap haragos pompával nyugodott le, éppen a mint egy kissé kimagasló szigetformára értünk, mely valóságos oázis volt. Itt Billali megállított bennünket éjjeli pihenésre.

Egy kis tűz köré telepedtünk, a mit száraz fűből és magunkkal hozott fából raktak és ettünk valamit, bár a mocsár göze és a nyomasztó forróság nem igen ingerelte étvágyunkat. De bármily meleg volt is, szívesen tanyáztunk a tűz mellett, mert a szunyogok nem igen szerették a füstjét. Végre pokróczainkba burkolózva, aludni próbáltunk, de a mi engem illet, az iszonyu békakrákogás és a vízi madarak sikoltozása, hogy egyéb apró kellemtelenségeinket ne is emlitem, lehetetlenné tették az elalvást. Megfordultam és Leó-t néztem meg, a ki mellettem feküdt. Aludt, de arcza tüzesnek lát-

szott, a mit éppen nem szerettem és a lobogó tűznél láttam, hogy Ustane, a ki a tulsó oldalán pihent, minduntalan felkönyökölt és nyugtalan tekintettel figyelte álmát. De hát semmit sem tehettem érte, kinint már ugy is adtam be neki és egyéb óvó szerünk nem volt; így hát csendesen feküdtem, a csillagos eget bámulva és elgondolva, hogy minden egyes ragyogó fénypont egy világot rejteget. Remek látvány volt, a mely élénken emlékeztette az embert saját csekély voltára. Csakhamar felhagytam azonban a töprengéssel, mert az emberi elme gyorsan kimerül, a mikor a végtelent igyekszik megérteni és a mindenható nyomdokait követni, a mint csillagról-csillagra száll, vagy pedig szándékát alkotásaiból akarja megítélni. Nem adatott nékünk ezt tudni.

Ezután vállalkozásunkon kezdtem töprenkedni. Hogy milyen bolond egy dolog és mégis milyen különösen vágott össze minden, a mit tapasztaltunk a cserépen írott történettel. Ki lehetett ez a különös asszony, királynéja egy épp oly különös népnek, a ki uralkodott egy elmúlt civilizáció romjain? És mi igaz lehetett az örök életet adó tüzről szóló regében? Lehetséges volna-e, hogy van valamely szer, a mely annyira megerősitené e gyenge földi bátyát, hogy idők idejéig ellent tudjon állni az enyészet rombolásának. Lehetséges, de nem valószínű.

Az életnek a végtelenig való meghosszabbítása semmivel sem csodálatosabb, mint keletkezése, és

bizonyos ideig való tartása. És ha igaz a dolog, mi következik belőle? Az, a ki birtokába jutna a titoknak, kétségen kívül uralkodnék az egész világon. Megszerezne minden vagyont, minden hatalmat, és minden bölcseséget a világon. Egy-egy emberöltőt szentelhetne minden művészet, vagy tudomány elsajátításának. — Nos, ha ez így áll, és ez az — Ő — igazán halhatatlan, — a mit egy perczig sem hittem, — hogy eshetett meg, hogy mind e dolognak birtokában, e kannibálok között a sziklaüregekben tartózkodott? Lehetetlen agyrém az egész régi história, méltó a babonás korhoz, melyben iratott.

Különben a magam részéről nem kíváncsi voltam életemnek a végtelenségig való megnyújtására. Annyi bánat és keserűség terhelte már szerencsésen leélt negyven évemet, hogy nem igen vágytam többre. Pedig az én életem aránylag meglehetősen boldog volt.

És azután eszembe jutott, hogy valószínűleg sokkal közelebb állunk ahhoz, hogy életünk hirtelen befejeztessék, mint ahhoz, hogy végtelenig megnyújtassák, erre azután megnyugodva, elaludtam; oly tény, a melyért mindenki, a ki e hosszú értekezést idáig olvasta, köszönetet fog szavazni.

Mikor fölébredtem, éppen pitymallott. Öreink és hordozóink ide-oda járkáltak a sűrű ködben, az elinduláshoz készülődve. A tűz kialudt, én fölkeltem és minden tagomban remegve a nedves, hideg ködtől, jól kinyújtózkodtam. Aztán Leó után láttam.

Fejét kezeibe rejtve ült és láttam, hogy arcza tüzes és szeme ragyogó, bár mély gyűrűk huzódtak körülr.

— Nos, Leó — kérdeztem — hogy érzed magadat?

— Ugy érzem, mintha meg kellene halnom — felelt rekedten. — A fejem széthasad, minden tagom reszket, szóval olyan beteg vagyok, mint egy macska.

Leó lázas volt. Jóhoz mentem, hogy kinint kérjek tőle, a melyből még, szerencsénkre, jó adagunk volt és akkor láttam, hogy Jób is oda van. Hátfájásról és szédülésről panaszkodott. Nem tehettem egyebet, minthogy mindenkinek beadtam vagy tíz gramm kinint és magam is bevettem belőle elővigyázatból. Aztán Billalit kerestem fel, hogy megkérdezzem tőle, mit tévők legyünk. Velem jött, meg nézte Leót és Jóbot (a kit kövérsége, kerek képe és apró szemei miatt csak koczának hitt).

— Ah — szólt, mikor a betegek nem hallottak bennünket — ez a láz! tudtam, hogy így lesz. Az oroszlán igen rosszul van, de ifju és erős, tán megélhet. A mi a koczáat illeti, az nincs olyan rosszul, a hátfájással kezdődő láz hamar el szokott mulni, csak a zsirja fog megcsappanni.

— Folytathatják-e utjokat, atyám? — kérdeztem.

— Muszáj folytatniok. Ha itt megállapodunk, haláluk bizonyos és jobb helyük is lesz a gyaloghintóban, mint a földön. Ma estére, ha jól haladunk kiérünk a posványok közül és jó levegőre jutunk.

Jer, induljunk, nem jó ebben a ködben állongálni. Menésközben is megreggelizhetünk.

Igy is tettünk és én nehéz szívvvel indultam különös utunkra. Az első három óra alatt minden a legjobb rendben ment, de ekkor oly baj esett, mely kis hijja, hogy meg nem fosztott bennünket nagyra becsült Billali barátunk társaságától, a kinek a gyaloghintója kis csapatunk élén járt. Igen veszélyes részét jártuk a mocsárnak, a hol vivőink néha térdig süppedtek a sárba. Igazán maig sem értem, hogy birták el ilyen uton nehéz terhüket.

Hirtelen, a mint így baktatunk és bukdácsolunk, éles sikoltást, erre kiabálást hallok, mindezt befejezte egy iszonyu loccsanás és erre megállt az egész karaván.

Kiugrottam hintómból és előre szaladtam. Körülbelül husz ölnyire előttem volt egy piszkos, tűzeges tó, melynek partján vitt el sikos és meredek ösvényünk. Oda tekintve, rémülten láttam Billali gyaloghintóját uszni a vizen, de Billalit magát sehol sem láttam. Billali vivőnek egyike egy az uton sütkérező mérges kigyóra hágott, a mely rögtön neki fordulva, lábába harapott, a mire a szerencsétlen rémületében eleresztette, a rudat, de egyensúlyt vesztvé és érezve, hogy a posványba csuszik, hirtelen megkapta a hintót és magával rántotta. A gyaloghintó lefordult a partról, a többiek is eleresztették és az egész, Billalival és a szerencsétlen megmart emberrel együtt, belecsuszott a nyálkás tóba. Mire én oda értem, egyiket sem

lehetett látni és a szegény gyalogembert nem is láttuk többé sóha sem. Eltűnt örökre. De bár Billalit nem láttuk, hollétét sejthettük a gyaloghintó ingadozásából, melynek függönyébe belebonyolódott és nem tudott kiszabadulni.

— Ott van! A mi atyánk ott van! — kiabálták az emberek, de azért egyik sem mozdult, hogy segítsen rajta. Csak álltak és rámeredtek a vízre.

— Félre az utból, ti barmok — kiáltottam angolul, aztán ledobtam a ruhámat és neki szaladva, messze beugortam a nyálkás vízbe. Néhány tempóval elértem a helyet, a hol Billali küzködött leplei alatt. Valahogy, magam sem tudom hogyan, sikerült kiszabadítanom őt és tisztos feje zöld nyálkával fedve, mint egy sáros Bachusé merült fel a vízből. A többi könnyen ment, mert Billali kiválóan gyakorlati egyéniség lévén, volt annyi józan esze, hogy belém ne csimpaszkodjék, mint a vízbefulók rendszeren szoktak, így karon ragadhattam és kiuszhattam vele a tó széléig, a hol aztán nagy keservesen felhúztak bennünket a sáros parton. Soha életemben nem láttam két olyan piszkos embert, mint a milyenek mi voltunk.

— Ti kutyák! — szólt embereihez, a mint szóhoz juthatott, — ott hagyatok volna veszni, engem az atyátokat. Ha ez az idegen, az én fiam, a pávián nincs, bizonyos, hogy a vízbe fultam volna. De meg fogok róla emlékezni. És olyan tekintettel szögezte rájuk szemeit, a melyet nem igen

szerethettek, bár igyekeztek közömbös fel nem véssel fogadni azt.

— A mi pedig téged illet, fiam, — folytatá felém fordulva és kezeimet megszorítva, — bizzát benne, hogy jó és rosszban barátod leszek. Te megmentetted az életemet, jöhet idő, a mikor én fogom megmenteni a tiedet.

Ezután letisztogattuk magunkat, a mennyire lehetett, kihalásztuk a gyaloghintót és egy ember hijján folytattuk utunkat. Nem tudom, hogy azért-e, mert tán nem volt népszerű egyén köztük, vagy velük született önzés és közömbösség miatt, de tényleg fel sem vették a vizbefult szerencsétlen társuk elvesztését, legfeljebb az sajnálta, a kinek helyette a gyaloghintót vinni kellett.

IX.

A kőri síkság.

Napnyugta előtt egy órával végre kijutottunk a posványgyűrüből, mely eddig körülfogott bennünket, és hullámosan emelkedő talajon utaztunk tovább. Az első domboldalon túl tanyát ütöttünk éjjelre. Első dolgom volt Leó után nézni, rosszabbul volt mint reggel és egy félelmes tünete a mocsárláznak, a hányás, tört ki rajta és hajnalig tartott. Cseppet sem aludtam az éjjel, folyton segitettem Ustanénak, a ki gyengéden és fáradhatatlanul ápolta Leót és Jóbot. A levegő szerencsénkre

kellemes volt, nem tulságosan meleg és szunyognak se hire, se hamva. Hajnaltól kezdve Leó folytonosan félrebeszél, rögeszméje volt, hogy kétfelé van vágva.

Kétségbe voltam esve. Billali odajött és sietette elindulásunkat, mondván, hogy ha Leót mentül hamarabb oly helyre nem vihetjük, a hol nyugodtan lehet és jó ápolásban részesülhet, nem igen él tovább három-négy napnál. Be kellett látnom, hogy igaza van, így hát újra elindultunk. Ustane gyalog ment, Leó mellett, hogy a legyeket elriassza róla és vigyázzon, hogy Leó lázában ki ne ugorják a gyaloghintóból.

Egy félórával napkelte után elértük a hullámosan emelkedő talaj legmagasabb pontját, a honnan nagyszerű kilátásunk nyílt. Előttünk dús rétek terültek el, tarkítva fákkal és virágokkal. A háttérben, tőlünk valami tizenennyolcz mértföldnyire, óriási hegy emelkedett a sikon. A roppant nagy hegynék az alja füvel volt benöve (a mint később láttam), de körülbelül ötszáz lábnyira a sik felületétől egy rengeteg és teljesen pusztá meredek sziklafal meredt az égnek, legalább tizenkét vagy tizenöt száz lábnyi magasságban. A hegy formája kerek, valamikor kétségen kívül tűzhányó volt és miután körének csak az egyik oldalát láthattam, képtelen voltam nagyságát megbecsülni, de rendkívül volt. Később rájöttem, hogy területe 50 négyszög mértföldet takart. Magányos volta is még emelni látszott nagyságát.

Felültem hordoszékemben és rábámultam e fenséges és szinte félelmes látványra. Billali észrevette ezt és mellém hozatta magát.

— Csodáld a házat, a hol — Ő, a kit szolgálunk — lakik. Volt-e valaha királynőnek ehhez fogható trónja.

— Igazán csodálatos, atyám, de hogy fogunk oda bejutni? Megmászhatatlannak látszanak a sziklák.

— Majd meglátod, páviánom. De tekints lábaid elé, a sikra és mondd meg nekem te, a ki okos ember vagy, hogy mit látsz?

Lenéztem és valami utféle vonalat láttam, a mely a hegy lábához látszott vezetni, de teljesen fődve volt tőzeggel.

Az uttól jobbra balra, itt ott töredezett, de mégis folytonos töltés vonult. Különösnek látszott, hogy az ut szélét töltésekkel védje meg.

— Nos atyám, — feleltem — azt hiszem, hogy ez az ut, különben azt is mondhatnám, hogy egy folyó kiszáradt ágya, vagy még valószínűbb, tekintve a vonal rendkívül egyenes irányt, hogy egy csatorna medre.

— Igazad van fiam. Csatorna, melyet azok vágtak, a kik előttünk éltek itt, hogy vizet vezessenek le rajta. Abban bizonyos vagyok, hogy amaz óriás hegy sziklamedenczéje valamikor egy nagy tó volt. De azok, a kik előttünk éltek itt, csodálatos művészettel, a melyről mi semmitsem tudunk, utat vágtak a sziklán keresztül, egészen a tó fenekéig. De még előbb e csatornát ásták ki, keresztül

az egész sikon. Aztán, mikor a víz kitört, lerohant a számára vágott uton, le, miglen el nem érte a mélyen fekvő talajt, a melyen keresztül jöttünk, és ott megállt, mocsarakat képezve. Mikor a tó kiszáradt, a nép, a melyet említettem, egy hatalmas várost épített a helyébe, melynek csak a neve — Kór — és romjai maradtak mi reánk, és időközökben vájták ki a szikla-üregeket és utakat, melyeket meg fogsz látni.

— Meglehet, hogy így volt, — feleltem — de ha igaz, hogy van az, hogy a tó nem telik meg újra az eső és patak vizeitől?

— Hja, fiam, az a nép okos egy nép volt és hagyott egy vízlevezető árkot. Látod azt a folyót itt jobbra? — és egy kanyargó folyóra mutatott, mintegy négy mértföldnyire tőlünk a sikon. — Az a levezető árok és ott jön ki a sziklás falon, a hol ez az ut bevezet. Eleinte a víz itt folyhatott le, de később, úgy látszik, elterelték, és a csatornát utnak használták.

— És sehol sem lehet máshol bejutni a nagy hegybe, csak az árkon keresztül? — kérdém.

— Van még egy utja, a melyet kecske vagy gyalog ember is megjárhat nagy fáradsággal, de azt titkon tartják és esztendeig kereshetnéd, még sem akadnál reája.

— És — Ő — mindig itt él, vagy elhagyja néha a hegyet?

— Nem fiam. — Ő ott él, a hol él.

Ekkorra jól fölértünk a nagy sikra, és én

élvezettel fürkésztem félig tropikus növényzetének pompáját. A fák között bujkálva és a magas fűben heverve, a vadnak mindenféle fajtát láttam, a rino-
czerusztól kezdve lefelé. Annyi volt, hogy végre nem birtam ellentállni, fogtam a puskámat, ki-
ugrottam a gyaloghintóból és látva egy kövér jávor-
szarvast, a mint egy fa derekához dörzsölődött, igyekeztem a közelébe jutni. Vagy nyolczvan rőf-
nyire lehettem tőle, a mikor a fejét megfordítva, meglátott, s egy pillanatig rám bámult. Én pus-
kámmal rá czéloztam, lőttem és a szarvas ma-
gasra szökött a levegőben, aztán holtan rogyott
le. Soha életemben nem csináltam ennél tökélete-
sebb lövést. Kisérőim során a bámulat moraja
futott át, a mi igen hizelgőn hangzott ez egykedvű
néptől, a mely soha semmin sem látszott csudál-
kozni, és néhányan közülök oda siettek, hogy a
szarvast lenyuzzák és felkonczolják. Én magam,
bár szerettem volna közélről szemügyre venni,
olyan képpel sétáltam vissza a gyaloghintómhoz,
mintha mindennapos dolog lett volna előttem a
jávorszarvas-vadászat, bár életemben ezuttal elő-
ször láttam ilyen állatot vadon. De észrevettem,
hogy roppant nőtt tekintélyem az amahaggerek
előtt, a kik az egész dolgot boszorkányságnak tar-
tották. Billali maga is egész lelkesedéssel fo-
gadott.

— Ez igazán csuda! fiam, pávián — kiabált
— és te bár csunya, de igazán nagy ember vagy.
Ha szemeimmel nem láttam volna, soha sem hit-

tem volna el. És azt állítod, hogy engem is meg-
tanithatsz ilyen módon ölni?

— Hogyne, atyám, — mondám könnyedén —
hisz az egész csak csekélység.

De azért feltettem magamban, hogy a mikor
Billali atyámnak puskát adok a kezébe, magam
vagy a földön lapulok meg, vagy egy fatörzs mögé
húzódok.

E kis közbejött eset után mi sem történt,
mig körülbelül másfél órával napnyugta előtt az
óriás sziklahegység árnyába értünk, melyet már
említettem. Lehetetlen fogalmat nyújtani e hegy
vad nagyságáról, a mint előttem emelkedett, mig
türelmes hordozóim fáradságosan mászták meg lej-
tőit, mindenütt a régi folyó medrét követve. Any-
nyit mondhatók, hogy szinte félelmes benyomást
tett rám magányos nagyszerűségében. Tovább-
tovább haladtunk felfelé a napsütötte oldalakon,
mig végre a sziklák elfogták tőlünk a napot, mely
árnyba borítva utunkat és hirtelen egy a nyers
sziklába vágott uton kezdtünk haladni, a mely
mindig mélyebb és mélyebb lett. Ezer és ezer
munkáskéznek hosszú évekig tartó munkája lehe-
tett ez az ut, és hogy miként birták puskapor
vagy dynamit vagy egyéb robbantó szerek nélkül
egyáltalán megcsinálni, azt ma sem értem. Ez is,
mint sok egyéb e vad ország titka marad örök
időig. Nem gondolhatok mást, mint hogy ez utak
és a sziklasírok építése volt a régi Kór lakosainak
főfoglalkozása és tán, mint az egyiptomi emlékeket,

ezeket is hadi foglyok ezrei építették századokon keresztül. De melyik lehetett az a nép?

Végre elértük a meredek sziklafalat, melynek alján egy alagut nyílása tátongott telénk, formára egészen olyan, mint a mi tizenkilencedik századbeli vasuti alagutaink.

Az alaguton egy jókora folyó ömlött kifelé. Az alagut fele képezte a folyó medrét, míg a másik fele, mely fél ölnyivel magasabban volt, ut gyanánt szolgált. Megálltunk, és míg a kíséret néhány cseréplámpást meggyújtott, Billali hozzám lépett és határozottan, bár udvariasan, kijelentette, hogy — Ő — úgy rendelte, hogy szemeinket bekössék, nehogy a hegy gyomrában az ut fordulóit kilessük.

Én szívesen beleegyeztem, de nem úgy Jób, a ki már ekkor sokkal jobban volt és azt állította, hogy ez csak előzménye annak, hogy tüzes fazekat huzzanak a fejünkre. De megnyugodott, a mint megmagyaráztam neki, hogy nincs is körülöttünk sem fazék, sem tűz.

Szegény Leóm, a ki egész nap nyugtalanul hánykolódott, ekkor épen, hál' az égnek, mély álomba volt merülve, és így nem volt rá szükség, hogy az ő szemeit is bekössék, de Ustaneét szintén szorosan bekötötték, valószínűleg attól tartottak, hogy esetleges menekülésünkkor ő elárulhatná nekünk az utat.

A mint elkészültek velünk, újra elindultunk; különös érzés volt bekötött szemmel a hegy gyom-

rában vitetni, tudj' Isten hová, de már ekkor szinte belétörődtem a legkülönösebb dolgokba is és el voltam készülve mindenre. Így hát csendesen fe-
küdttem, kísézőim lábdobogására és a víz zugására
figyelve. Elhitettem magammal, hogy igen jól érzem
magamat. Kis idő múlva embereink rágyujtottak
arra a szomoru, egyhangu nótára, a melyet akkor
hallottam tőlük, mikor elfogtak bennünket a csó-
nakunkon; leirhatatlan hatást tett rám ez az ének.
A levegő mindig sűrűbb lett, mig végre szinte ful-
ladoztam tőle, de ekkor hirtelen fordultunk, aztán
ujra meg újra fordultunk és végre a víz locsogását
sem hallottam többé. Ezután a levegő frisebb lett,
de még mennyit csavarogtunk, majd jobbra, majd
balra, hogy szinte bele szédültem. Igyekeztem for-
dulóink számát és irányát emlékezetemben meg-
tartani, hogy esetleges szökésünk alkalmával hasz-
nát vehessem, de mind hiába. Még egy félórai ut,
és ekkor éreztem, hogy kijutottunk a levegőre.

Még néhány percz, aztán a karaván megállt
és hallottam Billalit, a mint azt mondta Ustané-
nak, hogy vegye le a kendőt szeméről és oldja le
a miénket is. Nem vártam meg, a mig ő tette
volna, de gyorsan leoldottam a magamét. A mint
körülnéztem, láttam, hogy keresztül hatoltunk a
sziklafalon és a tulsó oldalon, egészen a csucsok
alatt, jöttünk ki, a melyek, innen tekintve, nem
voltak oly magasak, mint kívülről, a mi azt bizo-
nyította, hogy a tó feneke, vagyis jobban mondva
a régi tűzhányó krátere jóval magasabban feküdt,

mint a hegyet környező sík. Különben ép oly sziklával kerített, csakhogy tizszer nagyobb katlanban voltunk, mint az, a melyben ezelőtt tartózkodtunk az amahaggereknél.

Valóban alig tudtam kivenni a szemben levő sziklacsucsokat. E természetből befalazott térnek jórésze mivélés alatt állott, e mivelt részt alacsony kőből rakott fal védte a szerte legelésző csordáktól. Itt-ott füves dombok emelkedtek és körülbelől a sík közepe táján óriási romokat véltem látni. Nem értem rá tovább érdeklődni, mert egész csoportokban fogtak körül bennünket a sziklák fiai, minden izükben hasonlók azokhoz, a kiket eddig is ismerünk. Aztán hirtelen egy csoport fegyveres ember tisztek vezénylete alatt, a kik elefántcsont-fegyvert tartottak kezükben, jött futva felénk. Ezek az emberek, szintugy a tisztjeik is, mind hosszú fehér ruhát viseltek a rendes tigrisbőr alatt és, mint jól sejtettem, a rettegett Ő testőrségéhez tartoztak. Vezérük Billalihoz közeledett és fegyverével saját homlokát érintve, üdvözölte őt s néhány kérdést intézett hozzá, melyet nem értettem meg. Miután Billali felelt neki, sarkon fordult és megindult a sziklás uton, katonái követték és utánuk vittek bennünket gyaloghintóinkon. Félórai gyaloglás után végre egy rettenetes sziklaüreg bejáratánál álltunk meg. Lehetett hatvan láb magas és nyolczvan láb széles. Itt Billali leszállt s nekem és Jób-nak is intett, kövessük példáját. Leó, szegény, sokkal rosszabbul volt, hogysem maga leszállhatott

volna. Én leszálltam és beléptünk a barlangba, melynek elejét a nyugvó nap világította meg, a hová az nem ért, ott a lámpák végtelen sorát láttam, az egész ép olyan volt, mint egy néptelen londoni utca éjjel. Az első, a mi szemembe ötlött, a falak díszítése volt, domborművekkel. Többnyire szerelmes jeleneteket ábrázoltak, de volt köztük olyan is, a mely vadászatról, és más, a mely bűnösök büntetéséről regélt, többnyire a tüzes fazék alkalmazásával. Ebből kisült, hogy gazdáink honnan tanulták az épületes szokást. Igen kevés volt a harczot ábrázoló kép, több a párbajozó, a mi nyilván arra vall, hogy igen keveset szenvedtek külellenség támadásaitól. A képek között a fa írásjegyekkel volt fedve, a melyek leginkább a chinai betűkhöz hasonlítottak. A bejárathoz közel a faragás és írásjegy egyaránt kopott volt, de beljebb oly ép, mint tán azon a napon, a mikor befejezték. A gárda csak a barlang bejáratáig kísért bennünket, itt sorfalat képezve, nézte bevonulásunkat. A bejáratnál azonban egy fehérruhás férfi fogadott, de egy szót sem szólt hozzánk, csak néma meghajlással üdvözölt; később tudtam meg, hogy siketnéma.

A főbejáratától jobbra, vagy husz lépésnyire, egy kisebb folyosó vagy galériaféle volt, balra szinte egy, de annak bejáratát két testőr állta el, a miből arra következtettem, hogy az az — Ő — lakosztályaiba vezet. A jobbra forduló folyosó őrizetlen volt és a néma intésére abba fordultunk be.

Néhány lépésnyire haladva, egy a sziklába vájt szobaféléhez jutottunk, melynek bejáratát egy gyékényszerű növényrostokból font függöny takarta el. A néma ismét mély meghajlással vonta félre a függönyt és utat mutatott a tágas szobába, mely nagy örömemre nem lámpával volt világítva, de egy a sziklába vágott ablak által. Sziklapad szolgált ágy gyanánt, tele teregetve gyönyörűen kikészített állatbőrökkel. Kancsók és mosdó-tálak álltak szerte a szobában, tele friss vízzel. Ide fektettük Leót, a ki még most is aludt, és vele hagytuk Ustanét. Láttam, hogy a néma élesen nézte végig a leányt, mintha kérdené, hogy — ki vagy te? és kinek az engedelmével jöttél ide? — Aztán elvezetett bennünket három ehhez hasonló szobába melyeken Billalival és Jóbbal osztozkodtunk.

Országos Széchényi Könyvtár

XII.

Ö.

Miután Leót elláttuk, első gondunk volt, Jóbbal megmosdani és friss ruhát váltani. Szerencsénkre ruháinkat mind megkaptuk és azt utánnunk el is hozták, bár a sok csecsebecse, a mit ajándéku a vadak számára magunkkal hoztunk, mind eltűnt. Sohasem fogom elfelejteni, mily jól esett ez a tisztára mosakodás, keféledés és friss ruha; egyetlen hiányzó cikkünk a szappan volt, azt sehol sem találtuk. Később láttam, hogy az amahaggerek, a

kik igen tiszta nép voltak, bizonyos preparált homokot használtak a szappan helyett, a mi nem is volt kellemetlen, ha az ember egyszer megszokta. Mire felöltöztem és simára fésültem bozontos hajamat és szakállamat, a mely miatt Billali a pávián elnevezéssel tisztelt meg, igen megéheztem és éppen nem bántam, midőn minden kopogás nélkül egyszerre csak félre rántották ajtóm függönyét és értesemre adta ezuttal egy fiatal leány, de a siket némák közül, hogy menjek enni. Könnyű volt megérteni, mert szájával és ujjával jelezte az evést. Követtem őt egy közeli szobába, a hol Jóbot találtam, a kit nagy meglepetésére szintén egy szép néma leány vezetett ide. Jób még nem birta elfelejteni ama bizonyos urhölgy előzékenységét iránta és gyanus szemmel vizsgált minden hozzá közelítő fehérszemélyt.

— Ezek a fiatal izék olyan furcsán nézik az ember fiát, uram — mondá bocsánatot kérő hangon — hogy soha nem lehet bennük bizni.

Ez a szoba kétszer akkora lehetett, mint a melyikben laktunk és látszott rajta, hogy vagy ebédlőnek, vagy pedig bebalzsamozó szobának szolgált hajdanában, mert akár mindjárt megmondjam, hogy eme sziklába vájt szobák nem voltak egyebek, mint a rég elpusztult nép temetkező helyei vagy katakombái. Eme különös szoba mindenik oldalán volt egy sziklából faragott asztal. Ha jól megnézte őket az ember, rögtön észrevette, hogy némi különbség van a kettő között, a mely abból állt,

hogy az egyiket nem étkezésre, hanem valószínűleg a holttestek bebalzsamozására használták. Ezt világosan bizonyította öt különböző, mély kivájt része a sziklának, mely olyan forma volt, hogy ötféle, különböző nagyságu emberi test jól belefért, külön helylyel a fejnek és a többi tagoknak és levezető lyukakkal valamely folyadék számára. A falon is a kőbe faragva oly frissen, mint keletkezéseik napján ott voltak egy öreg embernek, tán e nép valamely nagy királyának, halála, bebalzsamozása és temetése. Az első kép a haldoklót ábrázolta, egy négy oszlopu faragott ágyon fekvő, körülveve siró asszonyoktól és gyermekektől. A második a test bebalzsamozását, a mely meztelenül feküdt egy kivájt kőlapon, egészen hasonlón ahhoz, a mely előttünk volt. Három férfi vesződött vele, az egyik, úgy látszott, csak felügyelte az eljárást, a másik egy tölcsért tartva, melynek hegye a mellre, valószínűleg az ütőérbe volt illesztve, egy harmadik a halott felett állt és egy magasra tartott edényből valamely forró füstölgő folyadékot töltött a tölcsérbe. Igen különös volt a képen, hogy a halott körül állók egyik kezükkel az orrukat fogták be és még különösebb, hogy a szemüket kivéve, egész fejük és arcuk be volt kötözve, tán, hogy a balzsam erős gőzeitől meg legyenek védve. A harmadik kép a halottat eltemetve ábrázolta. Ott feküdt, mereven és hidegen, egy épp olyan kőpadon kinyújtóztatva, mint a milyenén én eddig háltam, fejénél és lábánál lámpák égtek és mellette jobbra-balra gyönyörű

formás vázák álltak. A kis szoba tele volt gyászolókkal és muzsikussal, a kék egy líraszerű hangszeren játszottak, míg a halott lábainál egy ember állt lepelrel a kezében, melylyel azt eltakarni készült.

Ezek a faragások, ha csak mint műemlékeket tekintjük is őket, elég érdekesek, de legérdekesebb bennük az, hogy egy rég elveszett nép vallásos szertartásait ábrázolták halottjuk körül, és még akkor is eszembe ötlött, hogy milyen irigységet fogok kelteni némely cambridge-i régész kollegám keblében, ha valamikor alkalmam lesz a látottakat neki elmesélni. Valószínű, hogy azt fogják mondani, hogy tulozok, bár azt hiszem, e csodálatos történet minden sora annyira magán viseli az igazság bélyegét, hogy teljes lehetetlenség költött históriának gondolni. Alig vizsgáltam meg sebtiben e faragásokat, melyeket, mint tán már említém, domborművek voltak, leültünk és megebédeltünk. Kitünő főzött kecskehus, friss tejet és korpáslisztból készült pogácsafélét tálaltak szép, tiszta fatálakon. Ebéd után visszamentünk megnézni, hogy szegény Leó hogy van, Billali pedig elment hogy megtudja az — Ő — parancsait. Leó szobájába lépve, láttuk, hogy fölébredt álmából, de igen rosszul volt, félrebeszél és erőszakoskodott, szegény Ustane alig bírta őt ágyán lefogni. Szóltam hozzá és hangom egy kissé megnyugtatta őt; úgy, hogy képes voltam neki kimint is beadni.

Vagy egy óra hosszat ülhettem mellette, mi-

kor Billali vissza jött és fontoskodó képpel adta tudtomra, hogy — Ő — kegyeskedik engem a színe elé bocsájtani, — oly szerencse, toldotta hozzá, — a melyben igen kevés halandó részesül. Meg is volt botránkozva, hogy egy kissé hidegen fogadtam a kitüntetés hírét; az igazat megvallva, nem igen voltam elragadtatva a kilátástól, hogy valamely vad, sötét bőrű civilizálatlan királynénál tisztelegjek, bármilyen abszolút hatalmu és titokteljes legyen is az, kivált mikor elmém tele volt rettegéssel és bánattal Leó állapota miatt, a kinek életéért remegni kezdtem. De azért felkeltem, hogy kövessem Billalit, és ekkor szemembe ötlött valami ragyogó tárgy a földön, lehajoltam és felvettem. Az olvasó tán emlékezni fog a skarabeuszra, a melyet a különös szekrényben találtunk Leó atyjának iratai között; ezt Leó aranyba foglaltatta pecsétgyűrű formában, ezt a gyűrűt találtam meg a földön. Leó valószínűleg lázában lehuzta ujjáról és elhajította. Hogy el ne vesszen valamerre, ujjamra huztam és így követtem Billalit; Jób és Ustane Leóval maradtak.

Végimentünk a folyosón keresztül a nagy barlangon és be a másik balra vezető folyosóba, a melynek bejáratánál szoborszerű mozdulatságban állt a két ör. A mint előttük elhaladtunk, némán hajtották meg fejüket üdvözlétül és lándzsáikkal homlokukat érintették, éppen mint tisztjeik az elefántcsontbottal. A folyosó, melybe léptünk, épp olyan volt, mint a melyikbe a mi szobáink nyíltak, csak hogy ragyogón ki volt világítva. Néhány lépés-

nyire a bejáratától négy néma állott, két leány és két férfi, ezek is meghajlással üdvözöltek bennünket; eztán megindultak velünk, úgy, hogy a két leány előttünk, a két férfi pedig mögöttünk haladt és így folytattuk utunkat, elhagyva sok oly módon elfüggönyözött szobát, mint a milyen a magunké is volt, a melyekben, mint később hallottam, a királyné néma kísérői laktak. Végre elértünk a folyosó végére, a hol szintén egy elfüggönyözött nyílást találtunk, melynek bejáratát ismét két férfi őrizte, ezek is meghajolva üdvözöltek bennünket és a nehéz függönyt félrevonták előttünk. Beléptünk egy nagy előszobafélébe, melyben nyolcz vagy tiz nő, a legtöbbje szép és fiatal, hosszú sárgás hajjal. vánkosokon ülve, elefántcsonttükkel valami himzésfélén dolgoztak.

Ezek is mind siketnémák voltak. E fényesen világított nagy szoba, egyik végén volt egy másik ajtónyílás, eltakarva nehéz, puha keleties pompájú függönyökkel, a melyek éppen nem hasonlítottak azokhoz, a melyek a mi ajtónk nyílását takarták; és e függönyök előtt állt két feltűnő szépségű néma leány, lesütött fejjel, keblükön keresztbe font karokkal, legmélyebb alázat kifejezésével egész lényükön. A mint oda értünk, mindenik kinyújtotta az egyik karját és félre vonták előttünk a függönyt. Ekkor Billali különös dolgot csinált. A földre vetette magát, ez az öreg tisztos kinézésű uriember, — mert Billali uriember volt a szó teljes értelmében — és négykézláb kezdett a küszöbön keresztül a másik

szobába bemászni, hosszú fehér szakállát a földön huzva. Én követtem őt, de persze talpon állva, mint rendesen, a mit ő, vállán keresztül rám nézve, észrevett.

— A földre fiam! a földre páviánom! kezeiden és térdeiden csuszva kell az Ő színe elé járulnod. Le veled! mert ott hervaszt meg lehetetével, a hol állsz, ha nem közeledel a kellő alázattal feléje.

Megfélemlítve álltam meg egy pillanatra, térdeim önkénytelenül meghajoltak, de még jókor megdöntöttem a dolgot.

Angol férfi létemre miért másznám én négyszékláb valamely vad királyné elé, mintha csakugyan majom volnék. Ha egyszer megteszem, mindig meg kellene tennem, ez pedig alárendeltségem önkényes beismerése volna. Így megerősítve magamat, bátran indultam Billali után. Egy az előszobánál kisebb szobába jutottunk, melynek falai gazdagon tele voltak aggatva szebbnél-szebb függönyökkel. Szétszórva a szobában gyönyörű kipárnázott pamlagok voltak, ébentából készítve, gazdag elefántcsont díszszel. A föld szintén tele volt teregetve szőnyegekkel és bőrökkel. A szoba másik végén valami kis benyílóféle látszott függönyökkel takarva, melynek nyílásán fénysugarak törtek át. Rajtunk kívül senki sem volt a szobában.

Lassan és fáradságosan mászott az öreg Billali a szobán végig, és én méltóságteljes léptekkel igyekeztem őt követni, de éreztem, hogy nem igen

sikerül a dolog. Lehetetlen az embernek méltóságot kifejezni, mikor egy földön csuszó-mászó öreg ember mögött halad; hogy rá ne lépjek, a lábamat vagy minden lépésnél a levegőben kellett tartanom, vagy pedig minden lépés után meg kellett állapodnom, mint a szinpadi Stuart Máriák szokták, mikor a vérpadra indulnak. Billali igen keservesen mászott, persze öreg volt már szegény, én folyton nyomon követtem és bizony sokszor kísértetbe jöttem, hogy biztassam egy kicsit egy jó rugással. Bolond dolog úgy közelíteni egy vad királyné elé, mint valami szegény ember, ki disznót hajt maga előtt a vásárra. Alig birtam a kaczagást visszafojtani, a mint ez a hasonlat az eszembe ötlött, kénytelen voltam az orromat harsogva fujni, hogy a nevetés ingerét elfolythassam, a mire Billali rémülten nézett vissza rám a válla felett és hallottam a mint sápadozó képpel mormogta: — »Oh én szegény, szegény páviánom!«

Végre elértük az elfüggönyözött nyilást és itt Billali elhasalt kezét lábát elnyujtva, mintha meghalt volna és én nem tudván mihez fogjak, a körüllevő tárgyakat vettem szemügyre, de hirtelen éreztem, hogy valaki rám néz a függöny mögül. Nem láthattam senkit, de világosan éreztem a rajtam pihenő tekintetet és különös hatását idegeimre. Megrémített, nem tudom, hogy miért. Igaz, hogy a hely különös volt és teljesen elhagyottnak látszott gazdag diszítése és a lámpák kellemes fénye daczára. Néma csend volt a szobában és ott teküdt

Billali, mint egy halott a függöny előtt, melyen keresztül illatos levegő áradt felénk.

Percz percz után mult és mégis csendes volt minden és a függöny nem mozdult, de én folyton éreztem az idegen tekintetet reám tapadni, lelkembe mélyedni, miglen hideg verejték gyöngyözött homlokomon.

Végre a függöny mozdult. Ki lehetett mögötte? valamely meztelen vad királyné? vagy egy sóvár keleti szépség? vagy egy divatos uri hölgy, a ki teát fogyaszt? fogalmam sem volt róla. A függöny megmozdult egy kissé és redői közt megjelent egy gyönyörű hófehér kéz, hosszú, karcsu ujjakkal és rózsaszín körmökkel. A kéz megragadta a függönyt és egy kissé félre vonta. Ugyanekkor egy lágy ezüstcsengésű, az erdei patak édes szavára emlékeztető hang így szólt tiszta klasszikus arab nyelven:

— Idegen, miért vagy olyan nagyon megrémülve?

Én azzal hizelegtem magamnak, hogy belső felindulásomat igen jól elrejtettem, így hát ez a kérdés roppant meglepett. De még mielőtt felelhettem volna, a függöny félrehúzódott és egy magas alak állt előttünk. Azt mondtam, hogy alak, mert nemcsak a teste, de még az arcza is oly tökéletesen el volt takarva valami fehér felhőszerű fátyolszövettel, hogy halotti lepleibe burkolt alakhoz hasonlított legjobban.

Még sem értem, hogyan gondolhattam látásánál először is halottra, hisz fátyola oly finom volt,

hogy rózsás bőre keresztül ragyogott rajta. Bármint volt is, elrémitett e kísérteties megjelenés és hajam ég felé meredt e tulvilági lény látásától. De ennek daczára jól láttam, hogy az előttem álló mumiaszerű alak, egy magas és remek termetű asszonyé volt, a ki szép minden ízében és egy bizonyos kigyószerű bájjal bir. Ha kezét vagy lábát mozdította, egész teste hullámozott és nyaka kecsesen hajlott meg.

— Miért vagy úgy megrémülve, idegen? — kérdezte az ezüst hang újra, oly lágy zenével, mely szivemig hatolt. — Olyant látsz-e rajtam, a mi a férfit elrémiti? Akkor a férfiak nagyot változtak természetükben. És egy kedves, kaczer mozdulattal féloldalt fordulva, karját felemelte, hogy alakja tökélyét és csaknem földig érő, dusan hullámozó, fekete haját teljes pompájában bemutassa.

— A szépséged az, a mi megfélemlit, oh, királyné — szóltam alázatosan, nem találva okosabb feleletet, s a mint befejeztem mondókámat, hallom az öreg Billalit, a ki most is a földön feküdt, susogni: — Jól volt mondvá, páviánom, nagyon jól.

— Látom, hogy a férfiak most is tudják, hogy ámitsanak el bennünket asszonyokat, hamis beszéddel. Ah, idegen — felelt ezüstcsengésű kaczagással — te megrémültél, mert szemeim a szived rejtekeit kutatták. De asszony vagyok, hát megbocsátok a hazugságért, a melyet udvariasságból mondtál. És most felelj, hogy jöttetek ide a barlangok lakóinak

ez országába, a mocsárok, borzalmak és a holtak árnyainak e birodalmába? Mit kerestek itt? Oly kevésre becsületek az életet, hogy Hiya kezébe adjátok magatokat? az — Ő kezébe, a kinek mindennek szolgálnak? Arra is felelj, hogy honnan ismered a nyelvet, melyet én szólok, ez ősi nyelvet, édes gyermekét a régi Szyriának. Beszélík-e még most is a világon?

Látod, itt élek ez üregben, a holtak között és mitsem tudok az élőkről és eddig nem is törődtem velük. Én emlékeimmel éltem — ah, idegen — és emlékeim oly sirba vannak temetve, melyet két kezem ásott, mert igaz e mondás, hogy az ember fia önönkezével hinti a tövist a fekhelyére; — gyönyörű lágy hangja remegett és elakadt, mint a siró vadgalambé, a földre tekintve szeme Billalin akadt meg és hirtelen összeszedte magát.

— Ah, itt vagy, vén ember?! Beszélj, hogy esett a rendetlenség háztartásodban? Ugy látszik, hogy ezeket az én vendégeimet megtámadták. De sőt az egyiket majd hogy meg nem ölték a tüzes fazékkal, azok a bestiák, a te gyermekeid, és ha ezek nem harczoltak volna vitézül, őket is a halálba kergették volna, és még én sem birtam volna visszahívni elszálló lelküket. Mit jelentsen ez, vén ember? mit mondatsz mentségedül, hogy át ne szolgáltatassalak azoknak, a kik boszum végrehajtói.

Hangja élessé vált haragjában és tisztán és hidegen visszhangzott a sziklaboltozatról. Szemeit szinte villogni láttam a fátyolon keresztül. Szegény

Billali, a kit pedig igen bátor férfinak hittem, csak úgy remegett a haragos hang hallatára.

— Oh, Hiya — felelt a nélkül, hogy fehér fejét föl merte volna emelni a földről. Oh, Ő! kegyelmed legyen méltó nagyságodhoz, mert én most is, mint örökké, engedelmes szolgád vagyok. Nem én voltam az oka vagy indítója a dolognak, csupán csak azok a gonoszok, a kiket gyermekeimnek csufolnak. Felbízattva egy asszony által, a kit vendéged, a kocza megvetett, követni akarták az ősi szokást és megenni a kövér fekete idegent, a ki ezekkel a te vendégeiddel, a páviánnal és a beteg oroszlánval jött közénk. De mikor a pávián és az oroszlán ezt látták, megölték a némbert és megölték szolgájukat is, hogy megmentse a tüzes fazék gyötrelmétől. Ekkor azok a gonoszok, a rossz szellem gyermekei, megdühödtek a vérszomjtól és reávetették magukat az oroszlánra, a páviánra és a koczára. De ezek vitézül harczoltak. Oh, Hiya, ők harczoltak mint férfiakhoz illik, sokat megölték és erősen álltak a sokaság ellen. Ekkor jöttem én, megmentettem őket és a gonosztevőket ide küldtem elibéd Kór-ba, hogy ítélj fölöttük.

— Ezt tudom, vén ember és ne félj, fogok is ítéletet tartani fölöttük holnap a nagy csarnokban. A mi téged illet, neked megbocsátok, bár nehéz szívvvel. Rajta légy, hogy különb fegyelmet tarts házádban. Most mehetsz!

Billali térdre emelkedett és háromszor meghajtotta a fejét, aztán megfordult éppen oly ke-

servezen mászott vissza a szobán végig, mint a hogy bemászott és végre eltűnt a függöny mögött, engem, nem csekély ijedelmemre, egyedül hagyva e borzasztó, bár elbűvölő asszonynyal.

XIII.

Avesha fátyolt bont.

— Valahára — mondá Ő — elment a fehér-szakállu vén bolond! Ah, mily csekély tudásra tesz szert az ember életében. Nem így van-e? De mi is a neved, idegen? Páviánnak hiv az öreg — és kaczagott — de ilyen-e vadak szokása, a kik képzelő tehetség hijján az állatvilághoz fordulnak hasonlataikért. De hogy hívnak téged a saját hazádban, idegen?

— Holly a nevem, oh királyné, — feleltem.

— Holly — szólt lassan, de igen kedves kifejtéssel mondva a szót — és mit jelent e szó: Holly?

— Holly tüskés fát jelent.

— Ugy? Igaz, hogy tüskés és kemény a külsőd. Erős vagy és rut, de ha tudásom nem csal, talpig igaz, becsületes vagy, erős támasza a gyengébbnek, és gondolkozó elme. De ne állj itt, Holly, lépj be hozzám, és ülj le nálam. Nem szeretnék előttem csuszva látni, mint ama rabszolgákat. Belefáradtam imádásukba és rettegésükbe; néha, mikor megboszosztanak, nem szánnám őket halállal suj-

tani, merő tréfából, csak hogy lássam az életben maradt sápadt remegését. És félre vonta a függönyt hófehér kezével, hogy beereszsen.

— Borzadva léptem be. Ez az asszony szörnyeteg volt. A függönyökön belül egy kis fülke volt, benne egy kerevet és egy asztal, melyen friss gyümölcs és friss víz állt. A fülke végén egy sziklába vájt medencze is tele volt kristálytisza vízzel. A hely szépen meg volt világítva és a lég és szöve-
tek kitünő illatot leheltek. Illat áradt az Ő hajából és simuló fehér fátyolából is. Beléptem a kis szobába és megálltam.

— Ül le, — szólt Ő, a nyugvó helyre mutatva — még eddig nincs mit félned tőlem. Ha lesz nem fogsz sokáig remegni, mert én könyörte-
nül és rögtön megöllek. Ezért nyugodt elmével lehetsz.

Leültem a pamlag egyik végére, közel a víz-medenczéhez és ő a másik végén foglalt helyet.

— Most mondd el, oh, Holly, hogyan, mint jutottál az arab nyelv birtokába? Az én édes anyanyelvem; mert arab vagyok születésemnél fogva. Yárab atyáknak, Káhtam fiának a törzséből származom, Ozel-ban, a régi és szép városban születtem, a boldog Jemen-tartományban. De nem egészen úgy beszéled az arabot, mint a hogy mi szoktuk beszélni. Beszéded hijjával van a Hamyar-törzs nyelve édes zenéjének, melyhez fülem szokva volt.

A szók közül is sok elváltozott, épp úgy, mint itt az amahaggerek között, a kik megfosztották a

nyelvet simaságától és tisztaságától, hogy szinte idegen előttem, mikor beszélnek hozzám.

— Tanulással szereztem meg — feleltem — de még beszélik a nyelvet Egyiptomban és egyebütt is.

— Még beszélik? és Egyiptom még most is létezik. És melyik Faraó ül most a trónon? Még most is egy a perzsa Ochus családjából, vagy kiver-ték már az Aehaemeniak, mert sok idő mult el Ochus óta.

— A perzsák elhagyták Egyiptomot vagy két-ezer év előtt, és azóta a rómaiak és sok más nép virult és uralkodott és pusztult el a Nilus partján — feleltem megdöbbenve. — Mit tudhatsz te a perzsa Artaxerxesről?

Kaczagott és nem felelt, és rajtam ismét bor-zongás futott végig.

— És Göröghon? kérdé — van-e még Göröghon? Én szerettem a görögöket.

— Igen, — feleltem — Göröghon most is megvan. De a mai görögök nem azok, a kik voltak régen, és Göröghon maga is csak torzképe a régi Göröghonnak.

— Ugy! És a zsidók most is birják Jeruzsálemet? És áll még a templom, a melyet a bölcs király építtetett, és ha áll, minő Istent imádnak most benne? Eljött a Megváltó a kiről annyit jó-soltak, és a kit úgy vártak, és ha igen, uralkodik-e a világon?

— A zsidók szétszórattak és népük töredékei

az egész világon el vannak osztva. Jeruzsálem nincs többé. A mi a templomot illeti, melyet Herodes épített . . .

— Herodes? — kérdé — Herodesről mitsem tudok, de folytasd.

— A rómaiak felégették és a római sasok szálltak romjai fölé és Izrael sivataggá lett.

— Ugy! Ugy! Nagy nép voltak a rómaiak, de vesztükbe siettek. De hogy visszatérjünk a zsidókra, eljött-e a Messiásuk és uralkodik-e a világon?

— A Messiás eljött, — felelém áhitattal, — de szegényen és alázatosan közeledett hozzájuk és ők nem fogadták be. Megostorozták őt, keresztre feszítették, de tanításai azért élnek és művei fennmaradtak, mert ő valóban az Isten fia volt és most uralkodik is a világon, de nem földi hatalommal, mint a hogy ők akarták.

— Ah, a bős szivü farkasok! — kiáltott. — Most is előttem van sötét tekintetük. Így tehát ők keresztre feszítették Megváltójukat és most szét vannak szórva a földgolyón? Ha jól emlékszem, egy prófétájuk ezt meg is jövendölte róluk. Helyes, ugy legyen! Ők összezuzták az én szivemet, és ők, a zsidók, az okai, hogy keserűséggel tekintek a világra, és ők üztek engem e vadonba. Mikor bölcseségre akartam őket tanítani Jeruzsálemben, megköveztek. Nézd, most is itt viselem a nyomát! — és hirtelen felhajtotta patyolat ruháját a kar-

ján és fehér bőrén egy vérpiros sebhelyet mutatott.

Megrettenve huzódtam vissza.

— Bocsáss meg, ah, királyné, — szóltam — de közel kétezer esztendeje annak, hogy a Messiás a kereszten függött a Golgothán. Hogy oktathattad volna te a zsidókat bölcseségre ő előtte? Te asszony vagy és nem szellem. Hogy élhetne egy asszony kétezer évet? Miért téssz bolonddát, ah királyné?

Visszahanyatlott a pamlagára és én ismét éreztem rejtett szemeinek tüzét, a melylyel velőmet égette.

— Oh, ember, — felelt végre lassan és gondolkodva — úgy láton, hogy mégis sok van még a nap alatt, a miről neked nincs tudomásod. Te is még azt hiszed, hogy mindenkinek meg kell halni? Mondom neked, hogy semmi sem hal meg igazán. A halál nem létezik, de igenis létezik a változás. Nézd! — és néhány domborműfaragást mutatott a sziklafalon — háromszor háromezer esztendeje, hogy a fajnak, a mely ezeket faragta, utolsó sarja elsöpört a dögvész lehelletétől és még nincsenek meghalva. Most is élnek; szellemeik tán ez órában felénk lebegnek — és körültekintett — én legalább sokszor látni vélem őket.

— Lehet, de az élőkre nézve meghaltak.

— Egy kevés időre, igaz; de újra és újra születnek. Én, Ayesha, — mert ez a nevem — mondom neked, hogy én magam is várom egy

embernek, a kit egykoron szerettem, ujjaszületését és itt időzöm, míg rám talál, mert bizonyos vagyok benne, hogy ide fog jönni és itt, és csak itt fog rám találni. Mit gondolsz, hogy én, a ki oly hatalmas vagyok, én, a kinek szépsége különb, mint a görög Helenáé volt, a kit megénekeltek, én a ki bölcseségre bölcs Salamonnal vetélkedem, én, a ki ismerem a föld titkait és gazdagságát és mindezt hasznomra fordíthatom, én, a ki egy időre még azt a változást is legyőztem, a melyet halálnak neveznek, — mit gondolsz, ah idegen, hogy én mért lakozom e vadak között, a kik alábbvalók a bestiáknál?

— Nem tudom — feleltem alázatosan.

— Mert őt várom, a kit szeretek. El kell következni a napnak, lehet, hogy ötezer év múlva, lehet, hogy holnap, a mikor az én szerelmem újra születik és ekkor a vonzódás törvényénél fogva, mely legyőz minden emberi akadályt, ide fog jönni és itt fog engem találni, a hol egykoron imert, és szíve bizonyára meg fog lágyulni velem szemben, bár egykor vétkeztem ellene; de sőt ha nem ismerne is fel, szeretnie kell szépségemért.

Egy pillanatig nem bírtam felelni, megnémultam. Sokkal meglepőbb volt, a mit hallottam, hogysé hamar megérthettem volna.

— De ha igaz is, oh, királyné, — szóltam végre — hogy mi férfiak újra és újra születünk, nem úgy van a dolog veled ha igazat szóltál. — Itt élesen rám nézett és én újra éreztem elrejtett

szemeinek éles sugarát. — Te veled — folytatám sebesen — a ki, mint állítod, soha sem halt meg.

— Az ugy van — felelt — és azért igaz, mert félig véletlenségből és félig kutatás útján megfejtettem az élet egyik nagy titkát. Mondd meg nekem, idegen, élet létezik, ugy-e? miért ne lehetne hát az életet megnyujtani bizonyos időkig? Mi az ezer, kétezer, tizezer év az élet örökkévalóságában. Hisz tizezer év alatt az eső alig mos egy hegyet egy arasznyival alacsonyabbra. Az élet maga is csoda, de az élet meghoszabbitása már nem is csodálatos. A természetnek is van termékenyítő szelleme, mint az embernek, a ki a természet gyermeke és a ki felleli ezt a szellemet és leheletében fürdik, az osztozik örök életében. Azaz, hogy nem él örökké, mert a természet sem örök, annak is meg kell halni, mint a hogy a holdon a természet meghalt. De mikor fog meghalni? Azt hiszem, nem mostanában, és a míg ő él, élnek vele azok is, a kik titkait birják. Még én sem birom valamennyit, de mégis, azt hiszem, többet tudok róla, mint bárki más tudott ezelőtt. Neked ez igen hihetetlennek és csodálatosnak tetszhetik, azért nem is szólok róla most egyszerre többet. Majd tán máskor. Nem vagy kíváncsi megtudni, hogyan értesültem jöveletelekről és hogyan menthettelek meg a tüzes fazéktól?

— Nagyon is kíváncsi vagyok, királyné! — feleltem halkán.

— Akkor nézz e víztükörbe — és a márvány-medenczére mutatott, és feléje hajolva, kezeit kiterjesztette fölötte.

Oda mentem s belenéztem, a víz hirtelen megzavarodott. Aztán lassan-lassan kitisztult megint, és én — oly bizonyosan, mint a hogy élek — láttam csónakunkat azon a rettenetes csatornán. Leó a csónak fenekén feküdt alva, egy köpenynyel volt letakarva a moszkiták ellen, még pedig úgy, hogy az arcza nem látszott. Mahomed, Jób és én a parton vontattuk a csónakot. Megrettenve ugrottam vissza, kiáltva, hogy ez boszorkányság, mert az egész látott jelenet csakugyan megtörtént velünk.

— Nem! Nem! Holly! — felelt Ő — nincs boszorkányság, csak a tudatlanok képzeletében. Boszorkányság nincs, de igenis létezik a természet titkainak megértése. Ez a víz az én tükröm, benne meglátom, a mi történik, ha elég kíváncsi vagyok földézni, a mi nem sokszor esik meg rajtam. Ebben megmutathatok neked a multból mindent, a mit látni óhajtasz, ha erre az országra vonatkozik vagy pedig én ismertem, vagy a mit te, a szemlélő, ismersz. Gondolj bárminő arczra, a melyet valaha láttál, és e víz híven vissza fogja tükrözni gondolatod tárgyát.

De még én sem ismerem minden titkát. A jövőbe nem tudok látni, pedig ez régi tudomány, csakhogy én nem bírom a nyitját. Egy napon véletlenül eszembe jutott ez a csatorna, melyen magam is vitorláztam vagy husz századdal ezelőtt,

kíváncsi voltam látni, milyen lehet most. A mint így néztem a csatornát, láttam a csónakot és három vontató férfit és egy negyediket, a kinek arcát nem láthattam, de termete deli volt és ő maga ifjunak látszott. Ekkor küldtem a parancsot, mely megmentett titeket. És most ég veled! De megállj! Beszélj valamit ez ifjuról, az oroszlánról, a hogy a vén ember hívja őt. Megnézném, de azt mondják, beteg, láz gyötri és ezenfelül meg is van sebezve.

— Bizony, nagyon beteg, — felelém leverten.
— Nem segíthetnél-e rajta, oh királyné, te, a ki annyit tudsz?

— Bizonyos, hogy meggyógyíthatom őt. De miért vagy oly levert? Szereted ezt az ifjut? Talán a fiad?

— Ő az én fogadott fiam, oh, királyné! Ide hozassam őt elibéd?

— Nem. Mióta gyötri a láz?

— Immár harmadnapja.

— Jól van, hadd szenvedjen még egy napig, akkor tán saját erejéből legyőzi a lázt és ez többet ér, mintha én gyógyítom meg, mert az én orvosságom a gyökerében megrendíti az élet fáját. De ha holnap este, az óráig, mikor a láz először tört ki rajta, jobban nem lesz, akkor el fogok hozzá menni és meggyógyítom. Megállj! Ki ápolja őt?

— Fehér szolgánk, ugyanaz, a kit Billali malacznak hi és — itt egy kissé haboztam — és

egy nő, Ustane néven, igen szép asszony, ez ország leánya, a ki öleléssel és csókkal fogadta Leót, a mint meglátta, és azóta mindig mellette maradt.

— Ustane? Nem tudom, vajjon nem ő-e az az asszony, a kitől óvtak és a kit én is megintetem a magam részéről? Milyen — megállj — látni akarom. — És a medence fölé hajolva, kezeivel a vizet elsimitotta és merőn belenézett. — Ide nézz, — szólt hozzám — ez az az asszony?

— Belenéztem a vízbe és tükrén láttam Ustane nyulánk alakját. Végtelen gyöngédség és gond kifejezésével arcán hajolt valami fölé, arany-barna fűrtői végig omlottak vállain.

— Ő az, — mondám halkan — mert megzavart e szokatlan látvány — Leó álmát virasztja.

— Leó, — mondá Ayesha (mert felszólított, hogy e néven nevezzem) szórakozottan — ez anynyit jelent latinul, mint oroszlán. Ez egyszer jól eltalálta az öreg a nevet. Igen különös — mondotta tovább magában — igen különös. Olyan hasonló, de mégis lehetetlen! — Türelmetlen kézzel intett a víz felett. A kép eltűnt és csak a lámpa világa remegett az élő tükörlapon.

— Nincs semmi óhajod, mielőtt elmennél, Holly? — kérde némi gondolkozás után.

— De van egy, oh, Ayesha! — feleltem bátran. — Az arcodat óhajtanám látni. — Kaczagott ezüst csengésti hangján.

— Gondold meg a dolgot jobban, Holly — telelt. — Emlékezzél — te, a ki ismerni látszol a görög istenek regéit — emlékezzél Akteonra, a kit nyomorulttá tett a nagy szépségnek látása. Ha megmutatom neked arczomat, a tehetetlen vágy nem fogja-e marczangolni szivedet, mert tudd meg, nem te érted vagyok e világon, semmiféle férfiért sem vagyok — azt az egyet kivéve, a ki volt és a ki még nincs.

— A mint akarod, Ayesha — feleltem. — Én nem félek a szépségedtől. Szivem rég elfordult az oly hiú dolgoktól, a minő az asszonyi szépség, a mely elhervad, mint a virág.

— Tévedsz, Holly — az enyém hervadhatatlan. Szépségem tart, a mig élek. Ha kívánod, legyen akaratom szerint. De magadra vess, ha vágyad eszedre veti magát — és oda tereli, a hová nem akarod. Sohasem felejtheti a férfi szépségemet, ha egyszer gyönyörködött benne, azért járok még e vadak előtt is örökösen fátyol alatt, nehogy rám vágyjanak és kénytelen legyek őket elpusztítani. Szólj, akarsz látni?

— Akarlak — feleltem, a kíváncsiság győzött bennem.

Felemelte gyönyörű fehér karjait — és lassan — igen lassan bontott ki valami szorítót a haja alatt. És ekkor hirtelen az egész hosszú kísérteties fátyol lebomlott, a földre hullott és szemeim végigfutottak termetén, a melyet most csak egy vékony fehér tapadó patyolat takart, a mely

csak arra szolgált, hogy kiemelje formái tökéletességét. Piczi lábait aranygombos szandált viselt. Ezek fölött szobrásztól soha nem álmodott tökéletességü bokája látszott. Dereán egy kétfejű színarany kigyó tartotta össze patyolat ruháját, mely hófehér kebléig ért, melyen karjait keresztbe kulcsolta. Arczára tekintetem — és nem tulozok mikor azt mondom, hogy megvakitva rettentem vissza. Sokszor hallottam égi lények szépségéről regélni, — most láttam egyet — csak hogy e szépség formáinak tökélye és kápráztató bája daczára gonosz volt, legalább akkor én reám a gonoszság benyomását tette. Hogyan magyarázzam meg? Nem lehet — nem birom! Nincs az az ember a világon, a kinek tolla képes volna leírni, a mit láttam. Szólhatnék a nagy, váltakozó kifejezésü, mélységes fekete szemekről, a liliomarczról széles és előkelő homlokról, a mely mélyen be volt nőve hajjal, a gyengéd vonásokról, de bármily szép volt is rajta mindez, bája nem ezekben rejlett. Soha ezelőtt nem sejtettem, hogy a szépség, a magasztosig fokozva, mivé lehet, pedig magasztosságában volt valami sötét, a ragyogás nem tisztán mennyei volt, de azért mégis elragadó. Az arcz, melyet szemeim bámultak, egy alig harmincz évesnek látszó ifju nő arcza volt, tökéletes egészség és az érett szépség első tűzében, de kimondhatatlan bánat és emésztő szenvedély bélyegével.

Még az édes mosoly a mely ajkain és gödröcskéiben játszott, sem rejthette el teljesen a

bűn és bánat ez árnyékát még dicső szemei világában is ott ragyogott és mondani látszott: »Tekints reám, bár szép vagyok, a minő soha aszszony még nem volt, sem nem lesz, bár halhatatlan és télistennő vagyok, emlékeim üldöznek az idők elejétől fogva és szenvedélyem pórázán járok. Rosszat cselekedtem és bánat gyötör nagy időktől fogva, rosszat fogok cselekedni és bánatban fürödni az idők végéig, míg meg nem váltatom.«

Valamely láthatatlan erőtlől vonzva, szemeimet az ő ragyogó szemeire függesztettem és sugarai villamos áramlatától elvakulva és remegve álltam előtte. Kaczagott, oh, mily zene volt kaczagása! és kicsi fejével oly kaczerán intett reám, hogy Venus Victrixnek is becsületére vált volna.

— Meggondolatlan halandó, — mondá — mint Akteon, megkaptad, a mit kértél; vigyázz, nehogy, mint Akteon, pusztult el nyomorultan, darabokra tépve, szenvedélyed vérebei által. Én is szüz istennő vagyok, oh, Holly, nem könnyörülök férfin, egyet kivéve és ez egy nem te vagy. Nos, szólj, eleget láttál?

— Szépségre tekintettem és elvakított — mondám rekedten és elfedtem szemeimet.

— Nos? Mit mondtam neked előre? A szépség olyan, mint a villám; ragyog, de sujt, kiváltképen fákat. Holly pedig fenyőfát jelent angolban. És ismét biczczentett és kaczagott.

Hirtelen elhallgatott, és ujjaimon keresztül láttam, hogy arcza borzasztóan elváltozott. Nagy

szemei különö skifejezéssel merevültek meg, mintha a rémület, egy lehetetlen örült reménységgel, a mely sötét lelke mélyén támadt, küzködne bennünk. A szép arcz szigoru lett és tündéri alakja kiegyenesedett.

— Ember, — mondá félig susogva, félig sziszegve, fejét visszahajtva, mint a kigyó, mikor támadni akar — ember, honnan vetted a szkarabeuszt, a melyet ujjadon látok? Szólj! vagy az élet tüzére fogadom, hogy megsemmisítlek itt, állóhelyedben! — Egy lépést tett felém és szemeiből oly ijesztő ragyogás áramlott reám, hogy én ott rögtön földre rogytam előtte és zavartan dadogtam ijedtemben.

— Béke veled — mondá hirtelen változással modorában és előbbi lágy hangján folytatta: — Megijesztettelek! Bocsáss meg! de néha, oh, Holly, a végtelen szellem elveszti türelmét a nagyon is véges emberi észszel és kísértetbe jövők hatalmam használatára, merő bosszuságból. Kis hujja, hogy meg nem öltelek, de még jókor eszméltem. De a szkarabeusz, hogy jutottál a szkarabeuszhoz?

— Találtam, — mormogtam gyengén, a mint ábra iparkodtam állni, és tény, hogy elmém anynyira meg volt abban a perczben zavarodva, hogy semmi egyébre nem emlékeztem, mint hogy a gyűrűt Leó szobájában találtam.

— Igen különös, — mondá Ő, nőies izgatottsággal és remegéssel hangjában, a mi épen nem illett e borzasztó asszony egyéniségéhez — de

valamikor láttam egy ilyen szkarabeuszt. Annak a nyakába volt fűzve, a kit szerettem. — És mélyen sóhajtott és láttam, hogy végre ő is csak asszony volt, ha még olyan öreg is.

— Különben tán csak hasonlít ahhoz, a melyet én ismertem, bár eddig soha sem láttam ahhoz hasonlót. De az nem volt gyűrűbe foglalva. Eredj most, Holly! eredj és igyekezzél felejtetni, hogy Ayesha szépségében gyönyörködtél — és elfordulva, a pamlagra vetette magát és arcát a vánkosokba temette.

A mi engem illet, eltámolyogtam és ma sem tudom hogyan jutottam el szobámba.

XIV.

Egy elkárhozott lélek.

Majdnem tíz óra volt éjjel, mikor ágyamra dőlve igyekeztem összeszedni eszemet, és gondolkozni a felett, a mit láttam és hallottam. De mentül tovább gondolkoztam, annál jobban megzavarodtam. Örült vagy részeg voltam? álmodtam? vagy pedig csak egy nagyszerűen kifőzött és elkészített tréfának a bolondja voltam-e? Hogy eshetett, hogy én egy józan és a tudományokban nem egészen járatlan férfi, a ki mindeddig határozott megvetője voltam a sok hókusz-pókusznak, a mit mostanában Európában is üznek a tulvilágiakkal, elhihettem, hogy az este egy kétezer és néhány

éves asszonynyal beszélgettem? A dolog a teljes lehetetlenségek közé tartozott. Nem lehetett csak tréfa, és ha az, mire véljem? És mire véljem a jelenéseket a víz tükörén, és ez asszony rendkívüli jártasságát a régmúlt idők történetében, és teljes vagy tettetett tudatlanságát mindenre nézve, a mi azóta történt? Mit szóljak rendkívüli és ijesztő szépségéhez? Ez az egy legalább eltagadhatatlan tény volt; és szintén érthetetlen. Csupán földi lény nem ragyoghatott ily tündéri szépségben. Abban az egyben igaza volt, hogy nagy veszedelem volt bármely férfiura nézve az ő szépségét látni. Én kérges szívű ember vagyok, a ki a gyengébb nemet (meg nem foghatom, hogy miért gyengébb) egy keserves emlékűt kivéve — teljesen kiküszöböltem életemből. De most benső rémülettel éreztem — tudtam — hogy soha sem fogom kiirtani ez asszony ragyogó fekete szemeinek és pokoli szépségének emlékét elmémből. Igaz, hogy ha egyáltalán érdemes beleszeretni egy asszonyba, legérdemesebb volt ebbe az egybe, a kinek kétezer éves tapasztalata, a halál legyőzésének titka és mérhetetlen hatalom álltak rendelkezésére. De haj! késő volt azon töprenkedni, hogy érdemes-e vagy sem; mert a mennyire megítélhettem magamat én, egy angol kollégium professzora, a kit társai mindig nőgyűlölőnek csufoltak, egy tisztességes középkorú férfi, halálosan és reménytelenül beleszerettem e fehér bűvésznőbe. Ostobaság! bizony nagy ostobaság! Ő megintett, de én nem figyeltem az intelemre. Átkozott a vé-

szes kíváncsiság, mely a férfit az asszony megismerésére hajtja és átkozott az ösztön, e kíváncsiság szülője! Minden szerencsétlenségünknek ez az okozója. Miért nem lehetünk elégedettek és boldogok az asszonyok nélkül és ők nélkülünk? Gyönyörű helyzet! Az én koromban áldozatul esni egy ujkori Circének. Mit mondok, dehogy ujkori, saját állítása szerint volt legalább is annyi idős, mint az eredeti Circe.

Hajamat téptem és felugrottam ágyamról. Mit akart a szkarabeuszszal? A Leó szkarabeusza volt, melyet a Vincey barátom által rámbizott szekrényben találtunk; lehetséges-e, hogy a cserépre irt történet igaz legyen és nem valamely beteg agy rémszülötte? És ha igaz. Leó volt-e az az ember, a kinek az ujraszületését — Ő — várta? Lehetetlen! Az egész história badarság! Ki hallotta valaha, hogy egy ember újra szülessék? De ha az lehető, hogy ez az asszony kétezer évet éljen, akkor semmi sem lehetetlen. Akkor én magam is — ki tudhatja — egy régen élt és elfelejtett énemnek a reprodukciója vagyok. Csakhogy nem tudok a régi énemre visszaemlékezni. A gondolat olyan képtelennek tetszett, hogy hangosan nevettem és egy a sziklába faragott zord vitézhez fordulva, így kiáltottam — ki tudja, öregem! tán a te kortársad voltam. Jupiterre! tán te vagy én és én voltam te, Ujra kaczagtam, míg a boltozat szomoruan verte vissza kaczajom hangját, mintha a harczos szelleme kaczagott volna.

Végre eszembe jutott, hogy jó volna Leó után nézni; czipőmet lehuztam, az ágyam mellett égő lámpát felvettem és óvatosan mentem Leó szobájáig. A légvonat gyengén lengette ide-oda a bejáratot fedő függönyt, mintha szellemkezek lebegtették volna, beléptem és körülnéztem. Az ágyon feküdt Leó, nyugtalanul forgolódva álmában. Mellette, félig a földön fekvve, félig az ágyhoz támaszkodva volt Ustane. Egyik kezében Leó kezét tartotta, de ő is aludt és a kettő így együtt igen kedves, megható képet nyújtott. Szegény Leó! Arcza égett, szemei be voltak esve, lélekzete szakadozott volt. Nagyon, nagyon rosszul volt; és ismét meglepett a rettenetes félelem, hogy meghal és engem egyedül hágy a világon. És ha megél? Vetélytársam lesz Ayeshánál; még ha nem ő volna is a várt férfit, milyen reményem lehetne nekem, rut és idős embernek, az ő szépsége és ifjúsága ellen? Hála az égnek! az igaz érzéke még nem veszett ki belőlem; ezt még Ő sem tudta bennem előlni és a mint ott álltam, szívem mélyéből fohászkoztam a Mindenhatóhoz, hogy mentse meg az én drága gyermekemet, az én egyetlenemet, még akkor is, ha ő lenne a várt szerető.

Ezután oly halkan, a hogy jöttem, visszatértem szobámba, de nem tudtam elaludni, Leó rosszullétének látása csak olajat öntött izgatottságom tüzére.

Fáradt testem és tulcsigázott agyvelőm képzelő tehetségemet természetellenes élenkségre fokoz-

ták. Gondolatok, látományok szinte kézzelfogható élelénkséggel lebegtek előttem.

Nyugtalanul fel- és lejárta kis barlangomban.

Hirtelen egy nyílás ötlött szemembe a sziklafalon, mely eddig teljesen kikerülte figyelmemet. Felvéve a lámpámat, megvizsgáltam. A nyílás egy kis átjáró folyosóba vezetett. Nem volt éppen kellemes érzés helyzetemben szobámnak egy oly kijárását fedezni föl, melyről nem tudtam, hogy hova vezet. Akárki is meglephetne ezen keresztül, a mikor alszom. Félig kíváncsiságból, hogy megtudjam, hova vezet, félig nyugtalan tettrevágyásból elindultam rajta. Kőlépcsőhöz vezetett, melyen lementem; a lépcső egy másik folyosóra vagy alagutba vitt, amely szintén a sziklába volt vágva és, nézetem szerint, egy irányban futott azzal, a melyikre a mi szobáink nyíltak és keresztül a nagy barlang alatt, a mely a főbejáratot képezte. Elindultam benne; oly csendes volt, mint a sir, de engem valami rejtélyes érzés hajtott előre, mentem hát, harisnyás lábaimmal zajtalanul lépkedve a sima sziklatalajon. Mikor ötven ölnyre érhettem, egy másik folyosó keresztbe metszette az eddig követettet és ide érve, a légvonat hirtelen eloltotta lámpámat és én vak sötétségben maradtam e titokzatos hegy méhében. Hirtelen pár lépéssel visszatértem az éppen elhagyott fordulóhoz, megrémülve, hogy a sötétségben eltalálom veszíteni a helyes irányt. Oda érve, megálltam gondolkozni, hogy mittevő legyek.

Nem volt gyufám, veszélyesnek tetszett a hosz-

szu utat vissza sötétben megtenni és még sem maradhattam itt egész éjszaka és ha maradnék is, mi haszna, a hegy gyomra fényes délben is épp oly sötét lesz, mint éjjel. Visszanéztem, sem hang, sem világ sehol. Előre hajolva, végig néztem a keresztuton; messze távolban gyenge fényt pillantottam meg, mintha tűz fénye volna. Talán egy lakott barlang volt, a hol meggyujthatnám a tűzön a lámpámat, mindenesetre érdemes lesz megnézni. Lassan és keservesen másztam az alaguton előre, kezimmel a falat tapogatva, lábammal a talajt kémelve, nehogy valamely mélységbe zuhanjak. Harmincz lépés: fényesen lobogó lángot láttam, a mely a függönyön keresztül ragyogott; ötven lépés: egészen közel jártam hozzá! Hatvan lépés: oh, nagy Isten! A függönynél álltam, nem volt tökéletesen összehuzva és jól beláthattam a mögötte levő kis barlangba. Olyan volt, mint egy sir és a közepén, a földön fehér lánggal füst nélkül égő tűz világította be. Balra, a fal mellett, volt egy köpad, melyen egy alak, a melyet holttestnek hittem — feküdt, fehér lepellel betakarva. Jobbra szintén egy ilyen fekhely volt, valami himzett takaróval fedve. A tűz fölé egy asszony alakja hajolt. Oldalt fordult felém és szemben volt a halottal; alakja tetőtől-talpig valami sötét köpenyfélébe volt burkolva. A tűzbe látszott bámulni. Hirtelen — a mig azon töprenkedtem, hogy mittevő legyek — felugrott és egy görcsös mozdulattal, a mely a kétségbeesés erélyének látszott, letépte a köpenyt magáról.

— Ő — volt!

A fehér ruha volt csak rajta — mint akkor, mikor fátyolát lebontotta — mélyen kivágva keble fölött, és az arany kigyóval, a mely derekára csavarodott, fekete haja hullámosan omlott végig természetén. De ezuttal csak az arcza kötötte le figyelmet, nem a szépsége, de kifejezése erejénél fogva, melylyel mintegy csavarba szoritotta rémült lelket. Most is szép volt, de a kétségbeesés, örült szenvedély, és tehetetlen boszuvágy oly küzdelmet vívtak vonagló vonásain és tágra nyílt szemei gyötrelmes kifejezésében, a melyet lehetetlen leírni.

Egy pillanatig így állt, kezeit fejére kulcsolva, ruhája e mozdulatnál lecsuszott kebléről az övig, felfedve vakító szépségét. Ott állt, kezeit összeszorítva, a rosszakarát folyton sötétülő kifejezésével arczán.

Hirtelen eszembe jutott, hogy mi lesz velem, ha meglát, elszédültem ijedtemben. De ha bizonyosan tudtam volna, hogy halállal bűnhődöm, azt hiszem, még akkor sem birtam volna elhagyni leső helyemet, teljesen meg voltam bűvölve. Pedig ha meglát a függönyön keresztül vagy bűvésze árulja el neki jelenlétemet, vagy véletlenül eltüsszentem magamat, tudhattam mi vár reám, nem soká késett volna büntetésemmel.

Leeresztette összekulcsolt kezeit és rögtön megint felemelte feje fölé és — oly igaz, mint a hogy tisztességes ember vagyok — a fehér láng fellobogott keze mozdulatára, majdnem a tetőig, vad

és kísérteties fénynyel ragyogva be — Őt — a halottat, takarója alatt és minden zugát és göröngyét a sziklaüregnek. Ujra leeresztette karjait és a mint így tett, arab nyelven mondott, vagyis sziszeggett valamint oly kifejezéssel, hogy vérem megfagyott és szívem verése elállt egy pillanatra.

— Átkozott légy! örök időnkig átkozott!

Karjai lehanyatlottak, a tűz összezsugorodott, újra felemelte őket és a tűz újra fellobogott.

— Átkozott legyen az emléked! Átkozott az egyiptomi asszony emléke.

Ujra lehanyatlott a márványkar és újra felkapta.

— Átkozott legyen a Nilus szép leánya, szépségének miatta!

— Átkozott legyen, mert bűvésze megköttette erőmet.

— Átkozott! mert egyetlen szerelmemtől megtosztott.

És a tűz újra összezsugorodott és újra fellobogott. — Ő — kezeivel elfedve szemeit és a sziszegő hangot elhagyva, hangosan kiáltott:

— Mi haszna az átoknak? ő erőt vett rajtam és eltávozott!

És ekkor újra kitörő szenvedélylyel kezdte:

— Átkozott legyen ott, a hol van. Átkaim ériék utól és zavarják meg nyugalma.

— Átkozott legyen a csillagos ürben bolyongó árnya. Ott is érje utól átkom.

— Hatalmam ott is rátaláljon, hadd rejtőzzék a sötétségbe.

— Sülyedjen ő is a kétségbeesés örvényébe, mert ott bizonynyal rá fogok találni egy napon.

Ismét leszállt a tűz és Ő ismét tenyerébe rejtette arcát.

— Mi haszna! mi haszna! — nyögött — ki érheti el azokat, a kik alusznak? Még az én hatalmam sem érheti el őket.

És mégis újra elkezdte rettentő átkozódását.

— Átkozott legyen, ha újra születik. Átokkal szülessék erre a világra?

— Átok kísérje bölcsőjétől a sirig. És akkor fogja boszum őt elérni és porig sujtani.

És így folytatta még sokáig. A tűz fel és leszállt.

Átkozódásának sziszegő hangja, a melynek borzalmasságát lehetetlen leírni, a barlang sziklafalairól verődött vissza és a vad, ragyogó fény és mély árny váltakozva borultak a sziklapadon kinyújtóztatott félelmes alakra.

De végre kifáradt és elhallgatott. A sziklás talajra guggolva, arczára és keblére borította gyönyörű haja hullámain és keservesen kezdett sirni, szívet tépő bánatában.

— Két ezer éve! — sóhajtott — két ezer éve, hogy várok és tünök; de bár század század után mult és mulik most is, az emlékezet éle nem tompul, a remény napja nem világít. Oh! hogy két-ezer évet kellett élnem, égő szenvedélylyel szívem-

ben és bűnöm örökös emlékével szemem előtt; Oh! hogy én nem bírok felejteni. Oh! a végtelen esztendő, a melyek elmúltak és még következnek végtelenül és örökké! Szerelmem! Szerelmem! Szerelmem! Miért idézte föl az az idegen emlékedet! Ötszáz éve, hogy nem szenvedtem ily keserűen. Ha vétkeztem ellened, nem törültem-e ki a vétek emlékét? Mikor térsz vissza hozzám, a ki bírok mindent és mégis nálad nélkül koldus vagyok? Mit tehetnek érted? Mit? mit? mit? És talán ő, az egyiptomi ott van veled, a hol te időzöl és gnyolja emlékemet. Oh; miért nem halhattam meg veled együtt én, a ki megöltelek! Oh, jaj! hogy nem bírok meghalni most sem, oh, jaj! oh, jaj nekem; és a földre vetette magát és sirt és zokogott, hogy azt hittem a szive szakad bele.

Hirtelen felállt, megigazitotta ruháját, haját türelmetlen mozdulattal hátra vetette és keresztül ment a barlangon a holttest mellé.

— Oh, Kallikratesz! kiáltott és én megremegtem e név hallatára. — Látnom kell arcodat, bármily gyötrellemmel bűnhődjem is érte. Egy emberöltő óta nem láttalak téged, kit megöltem — megöltelek saját kezemmel. — És remegő kezekkel nyult az alakot borító lepel széléhez és elhallgatott. Mikor újra megszólalt, a rémült susogás egy nemével tette, mintha maga is félne attól a mit tenni óhajt.

— Felköltselek — szólt a halotthoz — hogy úgy állj előttem, mint hajdan? Megtehetem! — És kezeit kinyújtotta a letakart hulla fölé, mig egész

alakja merev és rettenetesre vált és szemei sötéten meredtek ki. Rémülten álltam a függöny mögött, hajam égnek meredt és akár képzeltem, akár igazán úgy volt, úgy láttam, hogy a halott teste megremegett és a lepel hullámozott keblén, mintha egy alvó ember lélekzete mozgatná. — Ő hirtelen viszszavonta kezeit és a halott mozgása megszűnt.

Mi haszna! mondá sötéten. Mi haszna; a testet feltámaszthatom, de a szellemét nem hívhatom vissza! Még ha elibém állitanálak is, nem ismernél, és csak azt tehetnéd, a mit én rendelek. Az élet benned nem a te életed volna, Kallikratesz, hanem az enyém.

Egy pillanatig töprenkedve állt, aztán térdre vetette magát a halott mellett, és lepleit csókolva keservesen sirt. Oly rettenetes volt e félelmes aszszonyt látni, a mint szenvedélye kitöréseit a halottra pazarolta — annyival borzasztóbb, mint bármi, a mit eddig láttam, hogy nem birtam tovább elviselni és megfordulva remegő tagokkal kezdtem visszafelé mászni a koromsötét alagutban, azzal a meggyőződéssel fájó szivemben, hogy egy elkárhozott lelket láttam.

Odább botorkáltam, alig tudom hogyan. Kétszer elestem, egyszer rossz helyen fordultam be egy folyosón, de szerencsémre rögtön észrevettem tévedésemet. Husz perczig vagy tovább is mentem már, mikor eszembe ötlött, hogy rég el kellett hagynom a kis lépcsőt, melyen lejtöttem. Kimerülve és halá-

losan megijedve végre lerogytam a kőtalajra, és el-
ájultam.

Midőn magamhoz tértem, gyenge világosságot
vettem észre hátam mögött. Odacsuszva, láttam,
hogy ez a kis lépcső, melyet a hajnal hasadása
világított meg gyengén. Felmásztam rajta, megleltem
szobámat, és az ágyra dőlve rögtön mély álomba
merültem.

(Vége az első kötetnek.)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SINGER ÉS WOLFNER kiadása, BUDAPEST.

Zilahy Ágnes

valódi magyar

SZAKÁCSKÖNYVE

uj kiadásban, ezuttal már a *harmadik javított* kiadásban jelent meg. — Az uj kiadás minden tekintetben bővitve van és van benne egy egészen uj rész is

KÖNNYŰ HÁZI-CZUKRÁSZAT,

a mi az eddigi két kiadásban nem volt. — Zilahy szakácskönyve most már kétszer olyan terjedelmű, mint eddig volt és a legnagyobb háztartástól kezdve az egyszerű polgári konyháiig minden háziasszonynak megbecsülhetetlen szolgálatára lesz a Zilahy Ágnes szakácskönyve.

== Ára igen szépen kötve 1 frt 80 kr. ==

Mikor e szakácskönyv első kiadása megjelent, Teleky Sándor gróf a következő levelet írta a szerzőnőhöz:

Igen tisztelt asszonyom!

Nagyon szépen köszönöm a könyvet; jól ettem és jóllaktam belőle. Mondhatom, hogy élvezettel olvastam leírását azoknak a jó magyar ételeknek, a melyeket olyan jóízűen élveztem, míg gyomrom volt, annyira nélkülöztem a számkivetésben s most már, vén koromban, csak villu es kanálhegyen ehetem.

Én is konyitok valamit a szakácsság művészetéhez. Nagy mesterem volt, ki titkaiba bevezetett: az öreg Dumas, aki Canem Soyer magaslatán állott és Brillat Savarin tudományát tökélyesítette.

Okos dolgot cselekedtem, amikor Nagysádnak tanácsoltam, hogy írjon „Szakácskönyvet”; valóban sikerült s olyan, mint egy pirostra sült, pompás pulykapecsenye.

Isten áldja, üdvözlettel

Teleky Sándor gróf.

Ez a levél fölöslegessé tesz minden bővebb ajánlatot s csak annyit jegyezzünk meg, hogy igen csinosan van bekötve s hogy gazdag tartalmához képest 1 frt 80 kr-ért nagyon olcsó.

SINGER ÉS WOLFNER kiadása, BUDAPEST.

Szerkeszti :
HERCZEG FERENCZ.

Uj Idők

Szerkeszti :
HERCZEG FERENCZ.

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap.

Herczeg Ferencz szerkesztése és kiváló magyar írók és művészek rendes közreműködése mellett, deczember közepén képes hetilap indult meg Uj Idők czimmel.

Az Uj Idők szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes *családi lap* lesz. Megjelenik minden vasárnap, nagy terjedelemben, gazdag és érdekes tartalommal, művészi kivitelű képekkel.

A rendes heti kiadáson kívül kéthetes füzetes kiadásban is megjelenik az Uj Idők. Irányára nézve

magyar, előkelő és modern

lesz. A magyar család szükséges közlönye és a magyar irodalmi, művészeti és társadalmi élet hű tükre.

Mutatványszámot kívánatra ingyen küld

az „Uj Idők” kiadóhivatala

Budapest, Andrásy-út 10.

*Előfizetési ára : negyedévre 2 frt, félévre 4 frt, egész évre 8 frt.
A kéthetes füzet ára 30 kr.*

Az „Uj Idők” minden postahivatalnál, utalványon és minden könyvkereskedőnél megrendelhető.

„AZ ÉN UJSÁGOM”

Szerkeszti: PÓSA LAJOS.

Képes heti gyermeklap. 5—12 évesek számára.

Néhány szó Az Én Ujságom-ról.

Az Én Ujságom a legjobb, a legolcsóbb és legelterjedtebb képes magyar gyermeklap. Szerkeszti: *Pósa Lajos*.

Az Én Ujságom tárháza a szebbnél szebb olvasmányoknak s méltó arra, hogy minden szüle, a ki csak teheti, járassa gyermekének. Tanul belőle a gyermek minden szépet, jót, a mi a jövőjét megalapítja.

Az Én Ujságom fejleszti a gyermekvilág izlését, gyönyörködteti, oktatja és tágitja ismeretkörét.

Az Én Ujságom fáradhatatlan szerkesztője *Pósa Lajos*, a gyermekek Pósa bácsija, maga köré csoportosított minden tollforgató embert, a legnagyobbtól a legkisebbig. *Jókai*-tól kezdve munkatársa *Az Én Ujságom*nak mindenki a kinek az irodalomban neve van. S végül ott van minden számban 8—10 művészi kivitelű kép s gyakrabban színes műmelléklet.

Az Én Ujságom naptárát, mely pompás színnyomatu borítókkal van ellátva s igen gazdag tartalmú, az új előfizetők *ingyen* kapják.

Az Én Ujságom minden héten szombaton jelenik meg, vasárnap mindenütt kézben van.

Előfizetési ára: negyedévre 1 frt., fél évre 2 frt., egész évre 4 frt.

Az előfizetési pénzek legcélszerűbben postautalványon a következő címre küldendőek:

„Az Én Ujságom” kiadóhivatalának Budapest,

Andrássy-út 10. szám.

Mutatványszámot ingyen küld a kiadóhivatal.

**Az „EGYETEMES REGÉNYTÁR”-ban
eddig megjelent 257 kötet, szerzők
szerint A-B-C rendben.**

	Évf.	Kötet	Ára
Abonyi. Magduska öröksége, regény.	II.	7—8	1.—
„A „pénzes molnár” románcza.	IV.	12	—50
Aldé. Az uri körökben	I.	18	—50
Alexander Mrs. Sibilla.	X.	5—7	1.50
Bársony István. Ecce Homo	XII.	9	—50
Beniczky. Sajat kezébe, regény.	I.	16	—50
„Ó az”, regény	III.	1—2	1.—
„A hegység tündére, regény	V.	1—2	1.—
Rang és pénz, regény	VI.	6—7	1.—
A vér	VII.	18	—50
Közvélemény.	XII.	11—12	1.—
Békési Antal. Kálvárián	IX.	11	—50
Beöthy László. Két leány és egy legény	X.	8	—50
Bolszobey. A kék fátyol, regény	I.	7—8	1.—
Borostyán N. Mindszenti Katalin	IX.	17	—50
Bret-Harte. Yerba Buena.	VII.	6—7	1.—
Bréte Jean de la. Vadrózsza	XI.	14—15	1.—
Bródy S. Emberek. Elbeszélések	III.	17	—50
Faust orvos	V.	10	—50
Nyomor	VIII.	16	—50
Hófehérke, regény	IX.	9	—50
Burnet F. H. „A kis lord”, regény	IV.	16	—50
Carmen Sylva. Tábori posta, „	II.	17—18	1.—
Cherbullez. Holdenis Meta, „	III.	7—8	1.—
Miss Rovel, „	V.	17—18	1.—
A Csókás-tanya	XI.	10—11	1.—
Coleman John. Curly, egy színész története	VI.	5	—50
Collins. „Nem!” Regény	I.	13—14	1.—
Contessa Lara. A komédiásné, regény	X.	17	—50
Conway. Beatrice házassága, regény.	I.	4—5	1.—
Élő halott, „	II.	3—4	1.—
Paulina, „	V.	3—4	1.—
Coppee. A bűnös	XIV.	12—13	1.—
Couperus Louis. Végzet, regény	VIII.	17	—50
Crocker B. A szép Neville kisasszony.	IX.	7—8	1.—
Családi hasonlatosság, regény	XIII.	7—8	1.—
A milliomos	XIV.	9—10	1.—
Csehov P. Antal. A párbaj	XI.	8	—50
Calky Gergely. Az elvált asszony, regény	IV.	1—2	1.—
Daudet E. Az elitelt leánya	V.	13—14	1.—
Delpit A. A marquisené, regény	II.	13—14	1.—
Hét év múltán, „	IX.	5—6	1.—
E. A hitetlen, „	III.	3—4	1.—
Doyle A. Conan. A nábob kincse	X.	11	—50
Az üldöző	XII.	18	—50
Dosztojevszkij. Fehér éjszakák, regény	III.	18	—50
Eckstein. Violanta, regény	I.	15	—50
Farina Salvatore. Vénus, regény	VIII.	18	—50
Filon. Ibolya, „	IX.	10	—50
Feuillet. A halott	I.	9	—50
Az özvegy, regény	II.	6	—50
Művészbecsület	VI.	8—9	1.—
Gárdonyi Géza. Két menyasszony és más elb.	XII.	17	—50
Gonzales. Egy csontváz elbeszélése	I.	17	—50
Groller. A tábornok ur fia, elbeszélés	III.	10	—50
Gunter A. C. Marina (Mr. Barnes of New-York)	VIII.	5—6	1.—
Az amerikai	XII.	13—14	1.—
Gyalui Farkas. A szabadtűz	XI.	16	—50
Gyarmathyné. A havasok alján.	VI.	10	—50
Asszonyokról — asszonyoknak	X.	12	—50
Gyp. A seleburdi, regény	XIII.	5	—50
Haggard Rider. „Ó”, regény	IV.	3—4	1.—
Salamon király kincse	XI.	5—6	1.—
Ismeretlen ország, regény	XIII.	17—18	1.—

	Kötet	Évf.	Ára
Herczeg Ferencz. Fejn és lenn.	V.	11—12	1.—
„ Simon Zsuzsa, regény.	IX.	1—2	1.—
„ Az első fecske, elbeszélés	XIV.	18	—50
Herman Ottóné. Knopfmacher	XI.	7	—50
Heyse P. Felejthetetlen szavak	V.	15	—50
Hungerford Mrs. Kis hercegnő.	VII.	14	—50
„ A kis hőbortos	IX.	18	—50
Jókai M. A ki a szívét a homlokán hordja.	V.	16	—50
Kazár. Lég és föld. Kitörölt évek, 2 elbeszélés	III.	9	—50
„ A szívárvány, regény	IV.	15	—50
Kemechey Jenő. Mara rózsái, regény	XIV.	15—16	1.—
Kövér Ilma. Damáz Margit	VII.	13	—50
„ „ Két világ közt	XII.	15	—50
Kupa Árpád. A napszámosok, regény	X.	15—16	1.—
„ „ Képzelt királyok, regény	XIII.	9—10	1.—
Lengyel L. Balázs Klára	XIV.	11	—50
Letneff. Anjuta. Orosz regény	IV.	17—18	1.—
Lindau. Jung Helén, elbeszélés.	II.	9	—50
„ Lázban, regény	VI.	17	—50
Margitay. Megölt lelkek, regény	II.	5	—50
Mercedes. Noemi.	IX.	16	—50
Mikszáth. A lohinali fű, elbeszélés.	I.	3	—50
„ A fészek regényei, elbeszélések	II.	16	—50
„ „Almanach“ 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899-re			1.—
Mudrony. Ildelné leánya, ered. regény	VI.	15—16	1.—
Moeller O. M. Az arany	XII.	10	—50
Neera. Kerüld az asszonyt	XIV.	14	—50
Norris. Nem házasodunk	XIV.	17	—50
Ohnet. A bánya, regény	I.	1—2	1.—
„ Lise Fleuron, regény	I.	10—11	1.—
„ A Croix-Mort grófnők, regény	II.	1—2	1.—
„ Sarah grófnő, „	II.	10—11	1.—
„ Akarat, „	III.	11—12	1.—
„ Rameau orvos.	IV.	13—14	1.—
„ Utolsó szerelem	V.	8—9	1.—
„ A Pierre lelke.	VI.	1—2	1.—
„ A vasgyáros (hámos).	VI.	11—12	1.—
„ A gyűlölség adója	VII.	1—2	1.—
„ Nimród és Társai.	VIII.	1—2	1.—
„ A gyermek joga	X.	1—2	1.—
„ Régi harag, regény	XI.	1—2	1.—
„ Hiábavaló gazdagság	XII.	1—2	1.—
„ A képviselő leánya	XII.	16	—50
„ A favièresi lelkész	XIII.	1—2	1.—
Ohnet. Páris királya	XIV.	1—3	1.50
„ Az örvény fenekén	XV.	1—3	1.50

	Évf.	Kötet	Ára
Onida. A freskók, regény	III.	15	—,50
Pekár Gyula. Lavina, regény	X.	18	—,50
„ „ Hatalom	XII.	7	—,50
Petelei. A fülemile, elbeszélés	I.	12	—,50
Prevost Marcel. A titkos kert, regény	XIII.	11—12	1.—
Rákosi Viktor. Téli regé	VIII.	10	—,50
Reade Charles. Titok	VIII.	14—15	1.—
Róberts Sándor. Lou	X.	9	—,50
Rovetta G. Az első kedves	XI.	13	—,50
„ Egy leány miatt	XIII.	14—15	1.—
Savage R. Henry. Hivatalos feleség	VIII.	9	—,50
Schultz Jeanne. A fogadalom	VIII.	11	—,50
Serao. Isten hozzád szerelem, olasz regény	VI.	13—14	1.—
„ Bűn és büntetés	XII.	5—6	1.—
Sndermann. A kegyencz	VII.	11—12	1.—
P. Szathmáry. Balassa Bálint, tört. regény	II.	12	—,50
„ A legszebb herczegnő, regény	III.	13—14	1.—
„ A kiengesztelt átok	VII.	15	—,50
Szántó Kálmán. Alkonyat, regény	XIII.	6	—,50
Szomaházy István. Nyári felhők	XI.	12	—,50
„ „ Ella kisasszony ötlete	XIII.	16	—,50
Tábori Róbert, Nagy játék	VIII.	7—8	1.—
„ „ Korhadt oszlopok	XI.	9	—,50
„ „ A negyvenéves férfiú	XIV.	8	—,50
Tarchetti. A szív küzdelmei	V.	7	—,50
Theuriet. Veszedelemes bűbáj	VII.	9—10	1.—
„ Angela, regény	X.	13—14	1.—
Thury Zoltán. Ullrich főhadnagy	XIII.	13	—,50
Tinseau Leon. A hívek, regény	VI.	18	—,50
„ „ A tilalom	VII.	16—17	1.—
„ „ Göröngyös utakon	IX.	12—13	1.—
Tolnai. A jubilánsok, regény	I.	6	—,50
Turgenyev. Első szerelem. Kipp-Kopp elbesz.	II.	15	—,50
Tutsek Anna. Viola története	X.	10	—,50
Uchard. Blaisot kisasszony, regény	III.	16	—,50
Váradt Antal. Elmult évekből	VII.	8	—,50
Verga. Egy apácza története	VII.	5	—,50
Warden F. A rejtélyes ház	XI.	17—18	1.—
Werner. Szent-Mihály	IV.	9—11	1,50
Werner Gy. Anteusz	VIII.	12—13	1.—
„ Andrásfalvy de Andrásfalva	IX.	14—15	1.—
„ Olga	XIV.	6—7	1.—
Zola Emile. Álom, regény	IV.	7—8	1.—
„ „ Három elbeszélés	XII.	8	—,50

AZ ÉN UJSÁGOM

Képes gyermeklap.

❖ ❖ Szerkeszti PÓSA LAJOS ❖ ❖

Előfizetési ára negyedévre 1 forint.

Mutatványszám kívánatra ingyen.

Kiadóhivatal Budapest, Andrásy-út 10.